

Véleménynyilvánítás a jogi kar kampuszán: a kalapács vagy a bontógolyó beszél valójában?

CHRISTOPHER J. ROEDERER*

„»Minden igazság egyszerű.« – Nem kétszeresen hazugság?»
Az élet hadiiskolájából – „Ami nem öl meg, az erősebbé tesz.”¹

Friedrich Nietzsche

1. Bevezetés**

Friedrich Nietzsche igen érzékletesen írt arról, hogy a szavak erejét kalapácsként használva széttűzhatók a kor hamis bálványai, azonban az ő pörölye sebészi eszköz volt a ma egyes egyetemeken a bontógolyóhoz (*wrecking ball*) hasonlítható megnyilvánulásokhoz képest.² Szomorú látni a Kaliforniai Egyetem berkeley-i kampuszának erőszakosan lázadó hallgatóit, az előadók meghívását – azok megosztó nézetei miatt – lemondó egyetemeket és a fontos kérdések átfogó megvitatását egyesek esetleges ‘megbántódásától’ való félelem miatt elmulasztó vezetőket. Szintén sajnálatos, hogy a közbeszéd a személyes támadások, a túlzott általánosítás és az „alternatív tények” sorává silányult. Szomorú, hogy a precíz, egykor igazságot és hatalmat biztosító toll mára a saját nézeteinket nem osztó emberek megtámadására használt eszközzé vált.

* Assistant Professor, University of Dayton School of Law; vendégoktató, University of the Witwatersrand School of Law. A cikk eredeti címe és megjelenési helye: Free Speech on the Law School Campus: Is It the Hammer Or the Wrecking Ball That Speaks? 15 *University of St. Thomas Law Journal* (2018) 26. A magyar fordítást a szerzők hozzájárulásával közöljük.

¹ Friedrich W. Nietzsche: Mondások és nyilak. In: *A bálványok alkonya*. Budapest–Gödöllő, Attraktor, 2010. 7., 8. (Óvári Csaba ford.) *A bálványok alkonya* alcíme: *Miként filozofálunk a kalapáccsal*. Bár nem könnyű egy kalapáccsal beszélgetni, a kalapács működhet konstruktív módon, a bontógolyó azonban nem.

** Köszönetemet fejezem ki a Florida Coastal egykori és jelenlegi oktatói és munkatársai, különösen Judy Clausen, Ericka Curran, Mary Margaret Giannini, Tammy Hodo, Quince Hopkins, Korin Munsterman, Benjamin Priester, Lucille Ponte és Greg Pingree számára a tanulmány szövegéhez fűzött észrevételeikért. Köszönetet mondok továbbá a Southeastern Association of Law Schools 2016-os éves közgyűlésén tartott Free Speech on Campus című panelbeszélgetés, valamint a Budapesten 2017-ben tartott Free Speech Discussion Forum résztvevői, különösen Jenny Carroll, Dieter Dörr, Bill Funk, RonNell Anderson Jones, Robert Kahn, Mark Kende, John Knechtle, Koltay András, Ronald Krotoszynski, Carlo Pedrioli, Russel Weaver és Howard Wasserman számára. Külön köszönetemet fejezem ki a Campus Speech in Uncertain Times: Hopes and Challenges? című szimpózium szervezői és előadói, köztük Robert Kahn, Frederick Lawrence és Nadine Strossen számára. Köszönöm továbbá a University of Dayton Law School munkatársainak a tanulmányhoz fűzött észrevételeiket, különös tekintettel Erica Goldberg, Susan Newhart Elliott, Tracy Reilly, Jeff Schmitt, Dalindyabo Shabalala és Lori Shaw észrevételeire. Külön köszönöm továbbá munkatársaim, Christina Heath és Katherine E. McLaurin a kutatómunka terén nyújtott segítségét.

² A tömörség kedvéért az egyetemekre és a főiskolákra a továbbiakban együttesen egyetemként hivatkozom, így az egyetem szó egyaránt jelent egyetemet és főiskolát. A főiskola kifejezést idézetben vagy a kifejezést használó más szerzők munkájának vizsgálata során használom.

Szomorú, hogy a saját elnökünk milyen rossz példát mutat: folyamatosan támadja a médiát mint „a nép ellenségét”, és a kormányt kritizáló vagy számára kellemetlen tényeket bemutató médiumokat „hamis hírek” (*fake news*) kitalálásával vádolja.³ Az érzéketlen szövelezéssel megbántott vagy megsértett emberek „rasszista”, „szexista”, „mikroagresszió”, „ellenséges környezet” és más, hasonló kifejezésekkel vágnak vissza, mások pedig e kifejezéseket a „mimózálelek”, a „politikai korrektség”, a „büntető védelmezés” és más címkékkel utasítják el. Vannak rasszisták és szexisták, akik ellenséges tanulmányi környezetet alakítanak ki, és vannak mimózálelkek, akik az őket érő legapróbb kellemetlenség miatt is büntető védelmezésért kiáltanak. Fogadni mernék azonban, hogy mindkét csoport elenyésző kisebbségnek számít. Az igazság ennél sokkal összetettebb. Szerintem az időnként sértő megjegyzést tevő emberek túlnyomó többsége nem rasszista vagy szexista, és nem akar mást zaklatni, vagy ellenséges környezetet teremteni. Azok pedig, akik megsértődnek, nem akarnak minden lehetséges jogi eszközzel küzdeni minden egyes ember ellen, aki esetleg ilyen megjegyzést tesz. A legtöbb ember csak arra vágyik, hogy megértsék, tiszteljék, és biztosítsák számára az ártatlanság védelmét. Senki nem akarja, hogy beskatulyázzák.

Mindazonáltal e kifejezések vonzóznak tűnhetnek, mivel jelentős előnyt biztosíthatnak a vitákban. A „hamis hír” és a „közellenség” kifejezések olyan aduk,⁴ amelyek jó esetben eltéríthetik a vita menetét, rossz esetben viszont berekeszthetik a vitát, és elnémíthatják vagy hiteltelenné tehetik a vitapartnert. Az ilyen beszédmód állandósítja a bunkermentalitást, lehetővé téve mindkét „oldal” számára, hogy saját menedékében vagy „biztonságos zónájában” maradjon.⁵ Ez pedig megakadályoz bennünket abban, hogy meghallgassuk a másikat, vagy

³ L. pl. Chris CILLIZZA: Donald Trump's Latest Attack on the Media Is Very, Very Dangerous. *The Washington Post*, 2017. február 6., https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/02/06/donald-trumps-suggestion-that-the-media-is-covering-up-terrorist-attacks-is-genuinely-dangerous/?utm_term=.0545e7989571; John CASSIDY: Trump's Attacks on the News Media Are Getting Even More Dangerous. *The New Yorker*, 2018. augusztus 31., <https://www.newyorker.com/news/our-columnists/trumps-attacks-on-the-news-media-are-getting-even-more-dangerous>; Dave BOYER: 'This Is on You': Democrats, Media Blame Trump for Pipe Bombs. *The Washington Times*, 2018. október 24., <https://www.washingtontimes.com/news/2018/oct/24/democrats-media-blame-donald-trump-pipebombs>.

⁴ Trump elnök számos fordulatot és kifejezést használ, amelyek mozgósítják a vele azonos nézetet képviselő embereket, valamint gyengítik a sajátjával ellentétes vélemények legitimitását. A támogatottsága növelését szolgálja például, hogy az amerikaiakra irányuló terrorista fenyegetéseket a szélsőséges iszlám terrorfenyegetéseként, a mexikóiakat pedig erőszaktevőként és kábítószer-kereskedőként jelöli meg. Jesse BERNEY: Trump's Long History of Racism. *Rolling Stone*, 2017. augusztus 15., <https://www.rollingstone.com/politics/politics-features/trumps-long-history-of-racism-201446>. A médiaszemélyiségek ellen irányuló személyes támadások mellett több alkalommal az állam ellenségének nevezte a médiát, és folyamatosan ismételteti a hamis hírek mantráját. The Trump Administration's War on the Press. *Media Matters*, 2017. február 1., <https://www.mediamatters.org/trumps-war-on-the-press>.

⁵ Az oldalakra osztó retorika szintén túlzón általánosító. A közbeszéd megosztottságának áldozatai a középén álló tömegek, vagyis azok, akik nem radikális jobb- vagy baloldaliak, hanem csupán az igazságot és működő országot akarnak. A 2018-as Mueller-féle vádemelések is jelzik, hogy Oroszország e megosztottság kihasználásával próbálta aláásni demokratikus rendszerünket. Matt APUZZO – Sharon LAFRANIERE: 13 Russians Indicted as Mueller Reveals Effort to Aid Trump Campaign. *The New York Times*, 2018. február 16., <https://www.nytimes.com/2018/02/16/us/politics/russians-indicted-mueller-election-interference.html>. Az ügyészség szerint „az oroszok ellopták amerikai polgárok személyazonosságát, politikai aktivistának adták ki magukat, és a bevándorlásra, vallásra és fajra vonatkozó megjegyzésekkel manipulálták az e témák mentén már egyébként is erősen megosztott kampányt”. Rod J. Rosenstein főügyészhelyettes szerint „a vád szerint az orosz összeesküvők vizályt akarnak szítani az Egyesült Államokban,

éppen minket hallgassanak meg. Csökkenti és/vagy elveszi annak reményét, hogy a párbeszéd az ellentétes álláspontok bemutatásán túllépve kölcsönös megértéshez vezethet.

Bizonyítékok támasztják alá azt a tényt, hogy az ilyen jellegű polarizált beszéd- és gondolkodásmód az egyetemi kultúrát is megfertőzte, és már a jogi karokat is fenyegeti.⁶ Aggályos, hogy az Oktatási Minisztérium és az egyetemek vezetősége túlságosan messzire ment azért, hogy megóvja a hallgatókat a számukra kellemetlen nyelvezettől.⁷ Noha egyesek szerint a „helikopterprofesszori”⁸ hozzáállással és a vitás kérdések megkerülésével túlságosan sok dolgot adunk fel a „mimózelelkek” védelme érdekében, mindazonáltal óva intek mindenkit attól, hogy átessen a ló túloldalára.

Az egyik végletből, a szexuális bántalmazás és zaklatás feletti szemhuntyásból átjutottunk a másikba, amelyet „büntető védrendszernek” nevezhetünk: túlkiabáljuk, elhallgattatjuk és elszigeteljük a vitatott véleményt kifejező személyeket,⁹ megköveteljük a felkavaró tartalomra való előzetes figyelmeztetést (*trigger warning*), kerüljük a kényes témákat,¹⁰ és – egyesek sze-

---

és alá akarják ásní a demokráciába vetett bizalmat. (...) Nem engedhetjük meg, hogy sikerrel járjanak” (uo.). Oroszország folytatta a megosztottság gerjesztését a 2018-as floridai iskolai lövöldözés nyomán. Geoff BRUMFIEL: *As An American Tragedy Unfolds, Russian Agents Sow Discord Online*. *National Public Radio*, 2018. február 16., <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2018/02/16/586361956/as-an-american-tragedy-unfolds-russian-agents-sow-discord-online>.

⁶ L. a 288–313. lj.-eket (IX. és X. rész). Álláspontom szerint a jogi egyetemi kultúrára gyakorolt hatás ettől eltér, és a jogi egyetemi kultúra az általános egyetemi kultúránál jobban felkészült az ilyen hatások kezelésére. L. a X. részt.

⁷ L. American Association of University Professors: *History, Uses and Abuses of Title IX* (2016. június), <https://www.aaup.org/file/TitleIXreport.pdf> (a továbbiakban: AAUP-jelentés). Jogtudósok, pl. Eugene VOLOKH, már 1995-ben kifejezték az e kérdéssel kapcsolatos aggályait. Eugene VOLOKH: *How Harassment Law Restricts Free Speech*. 47 *Rutgers Law Review* (1995) 563. L. még Azhar MAJEED: *The Misapplication of Peer Harassment Law on College and University Campuses and the Loss of Student Speech Rights*. 35 *Journal of College and University Law* (2009) 385.; Benjamin DOWER: *The Scylla of Sexual Harassment and the Charybdis of Free Speech: How Public Universities Can Craft Policies to Avoid Liability*. 31 *Review of Litigation* (2012).

⁸ L. Emily GRANT: *Helicopter Professors*. 53 *Gonzaga Law Review* (2017) 1., 2. („A helikopterprofesszorok – a helikopterszülőkhöz hasonlóan – a hallgatókat a fejük fölött cirkálva irányítják, és azonnal közbelépnek, hogy védelmet nyújtsanak bármilyen csalódással vagy kihívással szemben. A gyermekek számára adott esetben ártalmas helikopterszülőséghez hasonlóan a helikopterprofesszori tevékenység is fenyegetést jelent a hallgatókra nézvést, pl. az önállóságukat elvesztő hallgatók a tanulmányaik és fejlődésük minden vetületével kapcsolatban a professzoruktól függővé válhatnak.”)

⁹ Egyesek szerint ez az egyetemi véleménynyilvánítás szabadságát érintő válság része, mások szerint ez a „válság” pusztán kitaláció. Chris LADD: *There Is No Free Speech Crisis on Campus*. *Forbes*, 2017. szeptember 23., <https://www.forbes.com/sites/chrisladd/2017/09/23/there-is-no-free-speech-crisis-on-campus/#6593e74428cb>. Álláspontja szerint „[a] meggyőzés háborúját elvesztő és az egyetemi környezetből jószerivel kizárt jobboldali előadókat kívülről kell rákényszeríteni az egyetemekre. Amikor Ann Coulter, Milo Yiannopoulos, Charles Murray és hasonló figurák megjelennek egy egyetem területén, a megjelenésüket szélsőséges adományozók finanszírozzák, a rendezvényeiket pedig külső csoportok szervezik meg. Nem könnyű akár csak egyetlen hallgatót is találni a szervezők, résztvevők, tiltakozók és ellentüntetők között. A rendezvény valójában színház, az egyetem pedig a diszlet. A célba vett iskolák gyakorlatilag egyáltalán nem támogatják az ilyen eseményeket, és nem is érdeklődnek irántuk.”

¹⁰ L. pl. Greg LUKIANOFF – Jonathan HAIDT: *The Coddling of the American Mind: In the Name of Emotional Well-Being, College Students Are Increasingly Demanding Protection from Words and Ideas They Don't Like*. *The Atlantic*, 2015. szeptember, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/09/the-coddling-of-the-american-mind/399356>.

rint – túlbuzgón érvényesítjük a polgári jogok védelmére szolgáló jogszabályokat (konkrétan a IX. cím szabályait) a szólásszabadság rovására.¹¹ Az inga útjának másik felén az Egyetemi Oktatók Amerikai Szövetsége (American Association of University Professors – AAUP) az államot és az egyetemeket kritizálja a szólásszabadság korlátozásáért,¹² az egyetemek nem biztosítanak „védett helyeket” a nem kívánt véleményekkel szemben,¹³ a kommentátorok kritizálják, hogy a hallgatókat mimózelekként babusgatják,¹⁴ a Fehér Házban székelő elnök pedig megnyirbálja az Obama-kormány által a IX. cím alapján a nemi alapú megkülönböztetéssel és zaklatással szemben biztosított kiterjedt védelmet.¹⁵ A Trump-kormány e megközelítése több ok miatt is nyilvánvaló:

¹¹ L. AAUP-jelentés (7. lj.).

¹² Uo. Indokolt attól tartani, hogy a Me Too mozgalommal is hamarosan hasonló történhet. L. Emily YOFFE: Why the #MeToo Movement should Be Ready for a Backlash. *Politico*, 2017. december 10., <https://www.politico.com/magazine/story/2017/12/10/yoffe-sexual-harassment-college-franken-216057>. L. még: Amanda MARCOTTE: Conservative Backlash against #MeToo Is Coming, and Soon. *Salon*, 2017. december 18., <https://www.salon.com/2017/12/18/conservative-backlash-against-metoo-is-coming-and-soon>.

¹³ L. John (Jay) Ellison, a University of Chicago dékánjának levele a 2020-as évfolyamhoz, https://news.uchicago.edu/sites/default/files/attachments/Dear_Class_of_2020_Students.pdf. L. még Richard PEREZ-PENA – Mitch SMITH – Stephanie SAUL: University of Chicago Strikes Back Against Campus Political Correctness. *The New York Times*, 2016. augusztus 26., http://www.nytimes.com/2016/08/27/us/university-of-chicago-strikes-back-against-campus-political-correctness.html?emc=edit_th_20160827&nl=todaysheadlines&nid=54025227&r=0. „Azt látják majd, hogy a közösségünk tagjaitól elvárjuk a kiélezett vitában, párbeszédben és – adott esetben – nézeteltérésben való részvételt. Időnként ezt kihívásnak vagy akár kényelmetlenségnek is megélhetik. Az egyetemi szabadság iránti elkötelezettségünk azt jelenti, hogy nem támogatjuk az ún. tartalmi figyelmeztetések (*trigger warnings*) használatát, nem mondjuk le az előadók meghívását pusztán azért, mert a mondandójuk ellentmondásos lehet, és nem támogatjuk a szellemi »biztonságos terek« kialakítását, ahová az emberek visszavonulhatnak a sajátjukkal esetleg összeegyeztethetetlen vélemények és gondolatok elől.” A FIRE szerint a következő 50 intézmény vagy testület támogatta a chicagói nyilatkozatot vagy fogadott el ahhoz hasonló dokumentumot: American University, Amherst College, Appalachian State University, Arizona State University, Ashland University, California State University Channel Islands, Chapman University, City University of New York, Claremont McKenna College, Colgate University, Columbia University, Denison University, Eckerd College, Franklin & Marshall College, Georgetown University, Gettysburg College, Johns Hopkins University, Joliet Junior College, Kansas State University, Kenyon College, Louisiana State University, Michigan State University, Middle Tennessee State University, Northern Illinois University, Ohio University, Princeton University, Purdue University, Ranger College, Smith College, State University of New York (Buffalo), Tennessee Technological University, The Citadel, University of Arkansas (Little Rock), University of Central Florida, University of Colorado System, University of Denver, University of Maine System, University of Maryland, University of Minnesota, University of Missouri System, University of Montana, University of Nebraska, University of North Carolina (Chapel Hill), University of Southern Indiana, University of Virginia College (Wise), University of Wisconsin System, Vanderbilt University, Washington and Lee University, Washington University (St. Louis) és a Winston-Salem State University. FIRE: Chicago Statement: University and Faculty Body Support. *Foundation for Individual Rights in Education*, 2018. október 25., <https://www.thefire.org/chicago-statement-university-and-faculty-body-support>.

¹⁴ L. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). L. még Charles LIPSON: The Death of Campus Free Speech – and How to Revive It. *Real Clear Politics*, 2016. június 28., http://www.realclearpolitics.com/articles/2016/06/28/the_death_of_campus_free_speech_-_and_how_to_revive_it_131029.html.

¹⁵ Bár van, aki hibáztatja az Obama-kormányt a IX. cím rendelkezéseinek a szólásszabadság rovására való túlzott érvényesítéséért, Barack Obama szilárdan kiállt az egyetemi véleménynyilvánítás szabadsága mellett, és elítélte a megosztó előadók meghívásának lemondását, valamint a hallgatók védelmezését a nekik esetleg nem tetsző véleményektől. L. Office of the Press Secretary: The White House: Remarks by the President at Town Hall on College Access and Affordability (2015. szeptember 14.), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/15/remarks-president-town-hall-college-access-and-affordability>.

- a republikánus kormányok hagyományosan nem biztosítanak megfelelő forrásokat és munkaeört a polgári jogok érvényesítéséért felelős ügynökségek számára;¹⁶
- Donald Trump Jeff Sessions-t nevezte ki igazságügyi miniszternek;¹⁷
- a Trump által képviselt sajátos, gyakran 280 karakternél rövidebb szövegekben megnyilvánuló „szólásszabadság” jobban hasonlít a bontógolyóhoz, mint a kalapácshoz;¹⁸
- Trump határozottan lép fel szélsőséges nézeteket képviselő személyek védelmében, például a Kaliforniai Egyetem berkeley-i kampuszát a számára biztosított pénzügyi forrá-

¹⁶ A republikánusok deregulációs platformja az egyesek által reagani forradalomnak nevezett folyamattal kezdődött. L. Paul MORENO: Trump Can Succeed Where Even Reagan Failed. *Forbes*, 2017. január 17., <https://www.forbes.com/sites/realspin/2017/01/17/trump-can-succeed-where-even-reagan-failed/#1e6f738b1e6f>. Trump egykori stratégiája, Stephen Bannon az adminisztratív állam lebontását tűzte ki célul. L. Philip RUCKER – Robert COSTA: Bannon: Trump Administration is in Unending Battle for 'Deconstruction of the Administrative State'. *The Washington Post*, 2017. február 23., https://www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2017/02/23/bannon-trump-administration-is-in-unending-battle-for-deconstruction-of-the-administrative-state/?utm_term=.1e4997bo8oaL. L. még Gregory KORTE: The 62 Agencies and Programs Trump Wants to Eliminate. *USA Today*, 2017. március 16., <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2017/03/16/what-does-trump-budget-eliminate/99223182>.

¹⁷ L. Adam SERWER: The Cynical Selling of Jeff Sessions as a Civil-Rights Champion. *The Atlantic*, 2017. február 10., <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/02/the-fiction-of-jeff-sessions-civil-rights-champion/516237>. („Sessions jegyzőkönyvben rögzített módon száll szembe a Legfelső Bíróság azonos neműek szexuális kapcsolatát és házasságkötését tiltó jogszabályok megsemmisítéséről szóló ítéleteivel, továbbá ellenezte a nyíltan meleg és leszbikusok katonai szolgálatát tiltó szabályok hatályon kívül helyezését. A Lilly Ledbetter-törvény és a nők elleni erőszakra szóló törvény ellen szavazott, és szerinte túlzás lenne szexuális támadásról beszélni olyan esetben, amikor valaki megragadja egy nő nemi szervét – amint azzal az elnök dicsekedett.”) Sessions már vissza is vonta az Obama-kormány által a IX. címmel és a transzgender-mellékhelyiségekkel kapcsolatban kiadott útmutatást. L. The US Department of Justice: Office of Public Affairs: Statement by Attorney General Jeff Sessions on the Withdrawal of Title IX Guidance (2017. február 22.), <https://www.justice.gov/opa/pr/statement-attorney-general-jeff-sessions-withdrawal-title-ix-guidance>.

¹⁸ Az elmúlt évek folyamán Trump számtalan alkalommal tett a nőket szexuális tárgynak tekintő kijelentéseket. L. általánosságban Claire COHEN: Donald Trump Sexism Tracker: Every Offensive Comment in One Place. *The Telegraph*, 2017. január 20., <http://www.telegraph.co.uk/women/politics/donald-trump-sexism-tracker-every-offensive-comment-in-one-place/>; Karen TUMULTY: Trump's History of Flippant Misogyny. *The Washington Post*, 2015. augusztus 8., https://www.washingtonpost.com/politics/trumps-history-of-flippant-misogyny/2015/08/08/891f1bec-3de4-11e5-9c2d-ed991d848c48_story.html?utm_term=.1dbc1e62d123. Trump elnök Twitter-üzenetben jelentette be, hogy az Egyesült Államok kormánya nem fogadja el és nem engedi meg, hogy transznemű személyek bármilyen minőségben szolgáljanak az amerikai hadseregben. Twitter, 2017. július 26., 6:04, <https://twitter.com/realdonaldtrump>. Az olyan összefogásra buzdító megjegyzései ellenére, mint pl. „egy emberként kell fellépünk”, Donald Trumpot keményen kritizálták a demokraták és a republikánusok egyaránt a Charlottesville-ben 2017. augusztusban történtek kezelése miatt, különös tekintettel arra a kijelentésére, hogy „számos oldal páratlan gyűlöletet, bigottságot és erőszakot tanúsított”. L. pl. Erick WOODS ERICKSON: What Trump Got Wrong on Charlottesville. *The New York Times*, 2017. augusztus 13., <https://www.nytimes.com/2017/08/13/opinion/trump-charlottesville-white-supremacy.html>. L. még Kyle FELDSCHER: Republican Senators Call Charlottesville Crash, Domestic Terrorism, Callout Trump. *Washington Examiner*, 2017. augusztus 12., <http://www.washingtonexaminer.com/republican-senators-call-charlottesville-crash-domestic-terrorism-call-out-trump/article/2631371>. Trump elnök az első nyilatkozatot követően mintegy három nappal nyilvánosan és név szerint kritizálta a Ku-Klux-Klant, a neonácikat és a fehér felsőbbrendűséget hirdetőket. L. pl. Trump Condemns White Supremacists, KKK, Neo-Nazis by Name. *Fox News*, 2017. augusztus 14., <http://insider.foxnews.com/2017/08/14/trump-condemns-white-supremacists-ku-klux-klan-neo-nazis-name>.

- sok korlátozásával fenyegette, amiért nem hívták meg Milo Yiannopoulost előadónak;¹⁹ végül pedig
- az elnök Betsy DeVos nevezte ki oktatási miniszternek, aki haladéktalanul megkezdte a területre vonatkozó Obama-féle szakpolitikák felülvizsgálatát.²⁰

Vajon Donald Trump a szólásszabadság bajnoka, vagy a szólásszabadság általa képviselt formája inkább a nők és a kisebbséghez tartozó személyek elnyomásával, elhallgattatásával és kirekesztésével fenyeget az egyetemi kampuszokon? Az elnök népszerűségének egy része kétségkívül abból a tapasztalatból táplálkozik, hogy a politikai korrektség követelménye a választók jelentős hányadát némaságra kárhoztatja, köztük főleg olyan fehér férfiakat, akik úgy érzik, hogy nem mondhatják ki azt és úgy, amit és ahogyan szeretnének, vagy akik fenyegetve érzik saját kulturális örökségüket vagy kiváltságaikat. Kérdés azonban, hogy a „politikai korrektségből” és a IX. cím rendelkezéseinek túlbuzgó érvényesítéséből eredő, a szólásszabadságot korlátozó hatásoknak megfelelő ellenszere-e, ha a kesztyűt levéve személyeskedő támadásokat intézünk a nők, a kisebbségek és általában azok ellen, akik nem értenek egyet velünk.²¹ Az egyetemi

¹⁹ Trump Twitter-üzenetben fenyegetett azzal, hogy a Yiannopoulos tervezett beszédét megakadályozó tüntetések miatt megvonja a Kaliforniai Egyetem berkeley-i kampuszának finanszírozását. Rebecca SAVRANSKY: Trump Threatens Funding Cut if UC Berkeley ‘Does Not Allow Free Speech’. *The Hill*, 2017. február 2., <http://thehill.com/homenews/administration/317494-trump-threatens-no-federal-funds-if-uc-berkeley-does-not-allow-free>.

²⁰ L. Sheryl GAY STOLBERG: DeVos Says She Will Revisit Obama-Era Sexual Assault Policies. *The New York Times*, 2017. július 13., <https://www.nytimes.com/2017/07/13/us/devos-college-sexual-assault.html>. A DeVos alatt az Oktatási Minisztérium Polgárjogi Hivatalát vezető Candice Jackson – a hivatal álláspontját jelezve – azt a megdöbentő kijelentést tette, hogy „az egyetemen elkövetett szexuális zaklatással összefüggő vádak 90%-a a »mindketten részeket voltunk«, »szakítottunk, aztán hat hónap múlva a IX. cím alapján vizsgálat indul ellenem, mert rájött, hogy mégsem tette helyesen, hogy lefeküdt velem«” kategóriába tartozik. L. Erica L. GREEN – Sheryl GAY STOLBERG: Campus Rape Policies Get a New Look as the Accused Get DeVos’s Ear. *The New York Times*, 2017. július 12., https://www.nytimes.com/2017/07/12/us/politics/campus-rape-betsy-devos-title-iv-education-trump-candice-jackson.html?_r=0. Jackson elnézést kért, DeVos e témával kapcsolatos nyilatkozatai pedig lényegesen visszafogottabbak lettek.

²¹ A szólásszabadságnak, bár korlátai nincsenek, költségei vannak. Yiannopoulos egy idő után rájött, hogy a magánpiacnak is elege van a zaklatásból és a szexuális visszaélés, különösen a gyermekekkel szemben elkövetett visszaéléseket elfogadó vagy félvállról vevő kijelentésekből. Yiannopoulos Twitter-fiókját, önéletrajzi munkájának kiadását, valamint a 2017. februári előadását a Conservative Political Action konferencián egyaránt törölték. L. Abby OHLHEISER: Analysis: The 96 hours that brought down Milo Yiannopoulos. *Chicago Tribune*, 2017. február 21., <http://www.chicagotribune.com/news/nationworld/politics/ct-milo-yiannopoulos-resignation-analysis-20170221-story.html>. A Twitter végül azt követően törölte Yiannopoulos fiókját (amelyet korábban már számos alkalommal felfüggesztettek bigott kijelentések miatt), hogy ő és más Twitter-trollok megtámadták Leslie Jones afroamerikai színésznőt, az új *Szellemtrótk* című film egyik sztárját. L. Mike ISAAC: Twitter Bars Milo Yiannopoulos in Wake of Leslie Jones’ Reports of Abuse. *The New York Times*, 2016. július 20., <https://www.nytimes.com/2016/07/20/technology/twitter-bars-milo-yiannopoulos-in-crackdown-on-abusive-comments.html>. A Simon & Schuster azt követően törölte az önéletrajzi könyv kiadását, hogy Yiannopoulos a pedofiliát látszólag támogató és/vagy félvállról vevő megjegyzéseket tett. L. Feliks GARCIA: Milo Yiannopoulos’ Book Deal was Just Cancelled. *The Independent*, 2017. február 20., <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/news/milo-yiannopoulos-book-deal-canceled-simon-schuster-paedophilia-podcast-dangerous-a7590706.html>. Röviddel ezután a 2017. februári Conservative Political Action konferencián való fellépését szintén lemondták, ugyanebből az okból. Adam EDELMAN: Milo Yiannopoulos Disinvited from CPAC After Recording Resurfaces of Him Discussing Pedophilia. *New York Daily News*, 2017. február 20., <http://www.nydailynews.com/news/politics/milo-yiannopoulos-disinvited-cpac-pedophilia-comments-article-1.2977414>.

véleménynyilvánítás „Trump-féle” megközelítése előrevinné-e a párbeszédet? Vajon az ilyen jellegű véleménynyilvánítás célja és szándéka a párbeszéd előmozdítása, vagy inkább a támadás,²² a zsigeri reakció kiváltása, a frusztrációk és indulatok téves útra terelése, a polgárok általános megfélemsztése? Vajon sokkal rosszabbak-e ennél a tüntetésekből, zavargásokból, meghívások lemondásából, felfüggesztésekből, elbocsátásokból és más fegyelmi eszközök alkalmazásában megjelenő aszimmetrikus megnyilvánulási formák? A szólásszabadság védelmezői az ilyen jellegű megnyilvánulásokat általában az „ellentüntetési vétó” (*heckler's veto*) különböző formáinak tekintik.²³ Bár az ellentüntetők megnyilvánulásai gyakran szókimondóbbak és értelmetlenebbek, mint egyes bigott és szexista megszólalások, általában mindkettő a párbeszéd lezárását eredményezi.²⁴ Lenniük kell jobb módoknak arra, hogy továbbvigyük az egyetemeken és a jogi karokon a párbeszédet. Talán mindenki számára hasznos lenne néhány békéltető (*de-escalation*) órát venni.²⁵

²² R. George Wright szerint: „ha az egyetemeken elhangzó gyűlöletbeszéd legalább egy része nagyrészt támadó beszéd (vagy annak szánják), vagy a szavakkal mint eszközzel elkövetett zaklatás bűncselekményéhez fogható cselekmény, akkor a válaszadás lehetősége nemcsak elégtelen, hanem egyenesen méltatlan is lehet.” R. GEORGE WRIGHT: *Campus Speech and the Functions of the University*. 43 *Journal of College and University Law* (2017) 1., 20.

²³ Úgy tűnhet, hogy a véleménynyilvánítás ezekben az esetekben „ellentüntetési vétó” áldozata lett, az ügyek jelentős része azonban valójában nem az ellentüntetési vétó kérdéskörét érinti, mivel nem állt állami kényszerítő erő a magánvétó mögött. Cheryl A. Leanza szerint: „Az ellentüntetési vétót érintő ügyekben jellemzően akkor vizsgálják a helyi rendfenntartó erők eljárásának megfelelőségét, ha a tömeg vagy egyes személyek a demonstrációra vagy felszólalásra reagálva ellenséges cselekménnyel fenyegetnek. Ilyen esetekben az Első Alkotmánykiegészítés pozitív jogot biztosít a felszólaló számára, a helyi rendfenntartó erőknek pedig intézkedniük kell a felszólaló tömeggel szembeni védelme érdekében. A bíróságok nem teszik lehetővé a helyi rendfenntartó erők számára, hogy elfogadják az ellentüntetési vétót.” Cheryl A. LEANZA: *Heckler's Veto Case Law as a Resource for Democratic Discourse*. 35 *Hofstra Law Review* (2007) 1305., 1306. (hivatkozások kihagyva). A közelmúltban Brett G. Johnson így írt: „Amerikai szakértők és a szólásszabadság védelmezői elítélték a legutóbbi eseteket, amikor ellentmondásos, azonban oltalom alatt álló vélemények kinyilvánítását magánjellegű intézkedés útján korlátozták a felháborodott vagy sértett közönség tüntetésére tekintettel. Egyes megosztó közszereplők úgy döntöttek, hogy – tekintettel az érintett közszereplő ellen tiltakozó hallgatói csoportokra – nem szólnak fel állami vagy magánegyetemek rendezvényein. Népszerű közösségimédia-oldalakat kritizáltak amiért a felhasználók által sértőnek értékelt tartalmakat eltávolítottak a platformjukról. Művészeket a magántulajdonban álló területen kiállított alkotásaik eltávolítására kényszerítettek azért, mert a nyilvánosságot felháborította a műalkotások ellentmondásos (vagy legalábbis félreértett) üzenete. Ezekre az eseményekre tekintettel az »ellentüntetési vétó« kifejezést egyes csoportok arra irányuló cselekményeinek leírására használják (jellemzően a jobbra hajló médiában, de időnként akár a főáramhoz tartozó médiumokban is), hogy mások megosztó véleményét elnyomják.” Brett G. JOHNSON: *The Heckler's Veto: Using First Amendment Theory and Jurisprudence to Understand Current Audience Reactions Against Controversial Speech*. 21 *Communication Law & Policy* (2016) 175., 175–177.

²⁴ Ha nem lehetetlenítik is el, biztosan a virtuális ökölharc szintjére süllyeszti a beszélgetést. Elég a cikkek, blogbejegyzések és Twitter-üzenetek alatt látható kommentekben kialakuló virtuális üvöltözésre gondolni. Nem világos, hogy az ilyen megnyilvánulások – a gőz kieresztésén túlmenően – milyen értékkel bírnak, de még ebben az esetben sem egyértelmű, hogy a feszültség ilyen levezetése csökkenti vagy inkább felerősíti a sérelmeket.

²⁵ L. Los Angeles Police Institute De-Escalation Policy to Avoid Shootings. *NPR News*, 2017. április 19., <http://www.npr.org/2017/04/19/524751627/los-angeles-police-institute-de-escalation-policy-to-avoid-shootings>. L. még Tom JACKMAN: *National Police Groups Add 'De-Escalation' to New Model Policy on Use of Force*. *The Washington Post*, 2017. január 17., https://www.washingtonpost.com/news/true-crime/wp/2017/01/17/national-police-groups-add-de-escalation-to-new-model-policy-on-use-of-force/?utm_term=.c52278e473ed (interjú Joe Domanickkel, a Crime and Justice at the John Jay College of Criminal Justice, Center of Media igazgatójával).

A jelen tanulmány az egyetemek és a jogi karok területén gyakorolható szólásszabadsággal összefüggő kérdésekkel foglalkozik, köztük az alábbi problémákkal:

1. A kampuszokat ugyanúgy kell kezelni, mint a szélesebb társadalom által használt nyilvános tereket és fórumokat?
2. Ugyanazok a szólásszabadsággal összefüggő normák, elvárások és korlátok érvényesek az egyetemi kampuszokon, mint a társadalomban?
3. Eltérő megítélés alá esnek a jogi karok?
4. A jogi karokon miért nem jelennek meg ugyanazok a problémák a megnyilvánulási formákkal összefüggésben, mint az egyetemeken általában? (Vagy megjelennek?)
5. A jogi karok oktatói miért nem reagáltak ugyanúgy a kampuszon történő véleménynyilvánítás korlátozására, mint az egyetemi oktatók többsége? (Vagy ugyanúgy reagáltak volna?)
6. A véleménynyilvánításra vonatkozó társadalmi normáknak hatással kellene lenniük a jogi karokon érvényesülő normákra, vagy inkább a jogi karok szabályai alapján kellene gyarapítani a társadalmi normákat – vagy legalább a más egyetemi kampuszokon érvényesülő normákat?
7. A válasz a lecsillapítás valamely formája lenne? (Jobban differenciált szankciókra lenne szükség az okozott sérelmek különböző formái tekintetében, és nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az *in integrum restitutio* lehetséges formáira?)

E tanulmány először Alexander Tesis *Campus Speech and Harassment* című munkáját és a benne kifejtett álláspontját értékeli azzal kapcsolatban, hogy a véleménynyilvánítás védett és nem védett kategóriáinak hagyományos megközelítése hogyan hat az egyetemi szabályzatok szólásszabadságra vonatkozó szabályaira.²⁶ Ebben a részben amellet érvelek, hogy a jogi karok jobban hasonlítanak az európai városok főtereire (ahol a véleménynyilvánításhoz való jogot más jogokkal, értékekkel és kötelességekkel összevetve mérlegelik), mint az amerikai főterekre (ahol a véleménynyilvánításhoz való jogot gyakran az egyén első és legfontosabb, minden más szemponthoz képest elsőbbséget élvező jogának tekintik).²⁷ Bár támogatom a mérlegelésen alapuló megközelítést, amely szerintem az adott összefüggésben megkerülhetetlen, elismerem, hogy igen nehéz megtalálni a megfelelő egyensúlyt.²⁸

²⁶ Alexander TESIS: *Campus Speech and Harassment*. 101 *Minnesota Law Review* (2017) 1863.

²⁷ Akhil Reed AMAR: *The First Amendment's Firstness*. 47 *UC Davis Law Review* (2014) 1015. 1017–1019. Az Első Alkotmánykiegészítést valójában Harmadik Alkotmánykiegészítésnek javasolták, és csak azért lett az első, mert a két előző kiegészítést nem támogatták elegendő ratifikációhoz. Uo., 1017.

²⁸ Nem azt állítom, hogy az Első Alkotmánykiegészítésben biztosított szólásszabadsághoz való jogot egyfajta általánosított sérelemhalmaz ellenében kellene mérlegre állítani. Nem deontológiai értelemben vett jogok és gyakorlati következmények szembenállásáról van szó. A mérlegelés gyakran egymással ütköző jogok tekintetében történik (pl. az egyén véleménynyilvánításhoz való joga és az intézmény véleménynyilvánításhoz és egyesüléshez való joga, vagy az egyén véleménynyilvánításhoz való joga és mások egyenlő tanulmányi lehetőségekhez való joga kontextusában). Még a szabad véleménynyilvánítás következményeinek figyelembevételét elfogadó Erica Goldberg és hozzá hasonló szerzők is elismerik, hogy az egyén oktatáshoz fűződő érdeke kézzelfogható és nyomós, a véleménynyilvánítással okozott sérelemmel szemben inkább a tevőlegesen okozott sérelemhez hasonló érdek. Erica GOLDBERG: *Free Speech Consequentialism*. 116 *Columbia Law Review* (2017) 687., 733. Ezek szerint az egyén tanulmányokhoz fűződő érdeke érdemes a mások véleménynyilvánításával szembeni védelemre, akár felmerül a véleményből származó sérelem,

Ezt követően megvizsgálom a szólásszabadság korlátozásának néhány jogszerű, az egyetemi kampusz tekintetében különösen releváns formáját. Foglalkozom az AAUP *The History, Uses, and Abuses of Title IX* című jelentésével (a továbbiakban: AAUP-jelentés) és a benne bemutatott elemzéssel, hogy hogyan sérti az egyetemi véleménynyilvánításhoz való jogot, és valószínűleg megbontja az egyensúlyt az, ha az állam és az egyetemek túlzásba viszik a IX. cím alkalmazását. Bár elismerem az AAUP-jelentés érényeit, nem értek egyet azzal, hogy az állam felborítja az egyensúlyt, sem azzal, hogy az AAUP-jelentés helyreállítaná. A probléma valójában talán nem is a jogban, hanem az egyetemi és a szélesebb körben vett társadalmi kultúrában rejlik.

Az AAUP-jelentés ugyan foglalkozott e kérdések közül néhányal, az egyetemi kultúra problémáját főleg más szerzők munkái járják körbe. A szakirodalom vizsgálatát követően rátérek a jogi karok sajátos kultúrájának bemutatására, és kifejtem, hogy az eltér a jelenlegi politikai kultúránktól és az egyetemi kultúrától általában. A jogi karok közösségei képesek továbbá kezelni az AAUP és mások által felvetett kihívásokat. Álláspontom szerint a jogi karok kultúrája valójában alkalmas arra, hogy egészségesebb egyensúlyt teremtsen a szólásszabadság, a felsőoktatási intézmények küldetése, valamint a minden hallgatónak esélyegyenlőséget biztosító polgári jogi szabályozás céljai között.

2. A véleménynyilvánítás nem védett kategóriái az egyetemen: az amerikai városi főtér

Tesis *Campus Speech and Harassment* című munkájában amellet érvel, hogy az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának az Első Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos, a valós fenyegetésre, a támadó szavakra (*fighting words*) és a becsületsértésre vonatkozó felfogása át kellene hassa a véleménynyilvánításra vonatkozó egyetemi szabályzatokat, valamint a szabályzatok alkotmányosságának meghatározásához is alkalmazni kellene.²⁹ Tesis szerint tehát „a hallgatói uszítás egyetem általi korlátozásához nagyon valószínűnek kell lennie annak, hogy a cenzúrázatlan véleménynyilvánítás közvetlenül jogellenes cselekményhez vezet, vagy erőszakot eredményez.”³⁰ Továbbá állami egyetemen a véleménynyilvánítás büntetéséhez a „tényleges bajnak (*substantive evil*) rendkívül súlyosnak, bekövetkeztenek pedig rendkívül valószínűnek kell lennie.”³¹

---

akár nem. Uo., 721–725. és 739–744. A Legfelső Bíróság *Davis v. Monroe County Board of Education* 526 US 629, 651 (1999) ügyben hozott ítéletéhez hasonlóan Goldberg szigorú mérce alapján határozza meg, hogy a véleménynyilvánítás mikor éri el ezt a szintet, ugyanis a *Davis*-mérce szerint „a felperesnek annyira súlyos, mindenre kiterjedő és objektíve sértő szexuális zaklatás elkövetését kell bizonyítania, amely olyan mértékben ássa alá és akadályozza a sértettek oktatásban való részvételét, hogy a sértett hallgatókat gyakorlatilag megfosztja az intézmény erőforrásaihoz és lehetőségeihez való egyenlő hozzáféréstől”.

²⁹ Tesis elsősorban az egyetemeken előforduló, a VI. cím szerinti faji megkülönböztetés problémájával, nem pedig a IX. cím szerinti nemi alapú megkülönböztetéssel foglalkozik. TESIS i. m. (26. lj.).

³⁰ Uo., 1892.

³¹ Uo. Tesis megjegyzi továbbá, hogy „az Első Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos más megfontolások lehetővé teszik az egyetemi vezetők számára a kevésbé értékes véleménynyilvánítás más formáinak korlátozását, akár közvetlen jogellenesség hiányában is”.

Az egyetem büntetheti továbbá a szándékosan fenyegető véleménynyilvánítást³² és a támadó szavakat, vagyis „az észszerűen gondolkodó, átlagos hallgatót valószínűleg erőszakos reakcióra készítő megnyilvánulásokat”.³³

Azonban Tsesis szerint a pusztán vulgáris sértések nem érik el ezt a küszöböt.³⁴ Az általa vizsgált néhány alsóbírósági ügyben az Első Alkotmánykiegészítés szólásszabadságra vonatkozó szabályaihoz mért egyetemi szabályzatok túlságosan homályosak³⁵ vagy túlzók voltak.³⁶ E szabályzatok részben azért vallottak kudarcot, mert túlléptek a támadó szavak, a valós fenyegetés és a közvetlen jogellenes cselekményre uszítás tilalmának körén. Nem könnyű megfelelni ezeknek a mércéknek sem az egyetemeken, sem pedig azokon kívül.³⁷ Vitathatatlanul ez a megközelítés biztosítja a lehető legmagasabb fokú védelmet a véleménynyilvánítás számára, és megakadályozza az államot az általa ízléstelennek vagy sértőnek talált gondolatok és nézetek elhallgattatásában.

³² Uo., 1892–1895.

³³ Uo., 1896.

³⁴ Uo., 1896.

³⁵ L. pl. *Dambrot v. Central Michigan University* 55 F.3d 1177 (6th Cir. 1995) (a bíróság homályosnak, ebből kifolyólag alkotmányellenesnek találta a szabályokat, mivel a „sértő” szó jelentését nem határozta meg az a rendelkezés, amely tiltotta az olyan, szándékosan vagy gondatlanul tanúsított fizikai vagy szóbeli cselekményt vagy nemverbális viselkedést, amely mások számára félelemkeltő, ellenséges vagy sértő oktatási vagy munkavégzési környezetet vagy életkörülményeket teremt). A *Dambrot*-ügyben a bíróság különbséget tett az egyetemi szabályok és a támadó szavakra vonatkozó tartalomsemleges szabályok között. L. uo., 1184. L. még TSESIS i. m. (26. lj.) 1907–1908.

³⁶ L. pl. *Doe v. University of Michigan* 721 F. Supp. 852, 863–867 (ED Mich. 1989) (a bíróság túlságosan megengedőnek találta a bizonyos egyént vagy csoportot stigmatizáló vagy viktimizáló megnyilvánulások tilalmát, mivel lehetővé tenné az egyetem számára az általa sértőnek ítélt megnyilvánulások meghatározását). TSESIS i. m. (26. lj.) 1903–1905. L. még *UWM Post v. Board of Regents of University of Wisconsin* 774 F. Supp. 1163, 1180–1181 (ED Wis. 1991) (a bíróság túlságosan megengedőnek találta az egyetemi szabályzat azon rendelkezését, amely tiltotta a faji, nemi hovatartozáson, vallási meggyőződésen, borszínen, világnézetben, fogyatékoságon, szexuális irányultságon, nemzeti származáson, felmenőkön vagy életkoron alapuló, szándékosan lealacsonyító megnyilvánulásokat. Bár a szabályzat korlátozó jelleggel alkalmazott a szándékosra vonatkozó követelményt, az még mindig túlmélt az erőszakra buzdító megnyilvánulásra vonatkozó elvi kereteken). Uo., 1180–1181. L. még TSESIS i. m. (26. lj.) 1906–1907.

³⁷ A VI. címen alapuló szövetségi joganyag az „ellenséges környezet” elkerülése érdekében több teret enged az egyetemeknek a véleménynyilvánítás szabályozására. TSESIS i. m. (26. lj.) 1897–1903. Tsesis nem foglalkozik közvetlenül a IX. cím szerint a nemi és szexualitáson alapuló egyetemi megkülönböztetéssel szembeni védelem kérdésével, azonban a IX. cím nagyrészt a VI. cím szabályait követi. A bíróság a *Gebser v. Lago Vista Independent School District* 524 US 274, 287 (1998) ügyben meg is jegyezte: „A IX. cím a polgári jogokról szóló 1964. évi törvényt követi, amely párhuzamban áll a IX. cím szabályaival, azzal az eltéréssel, hogy faji, nem pedig nemi alapú megkülönböztetést tilt, és nem csupán az oktatási programokra, hanem minden, szövetségi finanszírozásban részesülő programra vonatkozik. L. 42 USC § 2000d skk. A két törvény azonos módon működik, azaz a szövetségi finanszírozás nyújtásának feltétele az, hogy a kedvezményezett nem alkalmaz megkülönböztetést; ez lényegében az állam és a finanszírozás kedvezményezettje között létrejött szerződésnek tekinthető. (...) E szerződéses keret különbözteti meg a IX. címet a VII. címtől, amely nem feltételt szab, hanem kifejezett tilalmat ír elő. A VII. cím rendelkezési minden munkáltató tekintetében alkalmazandók az esetleges szövetségi finanszírozásra tekintet nélkül, célja pedig »a megkülönböztetés felszámolása a gazdaság egészében«. A VII. cím így lényegében a hátrányos megkülönböztetés áldozatainak kompenzálására irányul, a IX. cím azonban a szövetségi forrásban részesülő kedvezményezettek esetleg diszkriminatív gyakorlataival szemben törekszik »védelmet« biztosítani az egyének számára” (Uo., 287.).

Ez a megközelítés – tagadhatatlan erőnyei ellenére³⁸ – túlságosan leegyszerűsíti a szólásszabadsággal kapcsolatos problémákat azzal, hogy a megnyilvánulásokat rugalmatlan, az egyetemi kampusz és a városi főtér vagy más nyilvános fórum hasonlóságát feltételező kategóriákba zárja.³⁹ Ez a megközelítés nem értékeli kellőképpen a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítés egyenlő törvényi védelmet biztosító passzusán (Equal Protection Clause) alapuló egyéb alkotmányos szabályokat.⁴⁰ Továbbá általában véve nem tulajdonít megfelelő jelentőséget az oktatási intézmények normáinak, értékeinek és az Első Alkotmánykiegészítésből fakadó jogainak, különös tekintettel (jelen esetben) a jogi karokra.⁴¹ A szólásszabadság e mércéit jelentős részben a Legfelső Bíróság alakította ki a nyilvános fórumon történő véleménynyilvánításért való büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos ügyekben, és alkalmazásuk nem tűnik helyénvalónak az egyetemi kampuszokkal összefüggésben. Az egyetemeken különböző fórumok működnek, amelyek je-

³⁸ Noha Tsesis munkája részletekbe megy, nincs kapcsolat a szólásszabadság ilyen magas mércéi és a polgári jogokra vonatkozó jogszabályok bizonytalanabb hatása között. Nem egészen világos, hogy ő hogyan mérlegelne a polgári jogok védelmére szolgáló jogszabályokat érintő esetekben. Nem javasolja a Multifactoral Free Speech című munkájában [110 *NWU Law Review* (2016) 1017., 1030., 68. lj.] felvetett aprólékos mérlegelés alkalmazását (ott azzal érvel a vállalkozások politikai megnyilvánulásai, a politikai hozzájárulások és a kereskedelmi közlemények tekintetében, hogy „a bíróságnak szigorú és többtényezős mérce alkalmazásával kell megállapítania, hogy valamely releváns megnyilvánulás okozna-e sérelmet az alkotmányos, törvényi vagy *common law* szabályok alapján; az Első Alkotmánykiegészítés történelmi vagy hagyományos megfontolások alapján védheti-e a megnyilvánulást; merül-e fel nyilvános államérdek; a szabályozást megfelelően alakították-e ki a kifejezett kormányzati cél elérésére; van-e az alapul szolgáló politikák megvalósítására alkalmas, kevésbé korlátozó megoldás”). A Multifactoral Free Speech című munkában kifejezett megközelítése hasonlít az alkotmányos alapjogok megsértése tekintetében Jud Mathews és Alec Stone Sweet *All things in Proportion? American Rights Review and the Problem of Balancing* című munkájában javasolt megközelítéshez [60 *Emory Law Journal* (2011) 797.]. Továbbá a bíróságnak figyelembe kell vennie a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény 4. cikkéből fakadó nemzetközi kötelezettségeinket is, amelyek szerint: „A részes államok (...) vállalják, hogy az ilyen megkülönböztetésre irányuló minden igaztás vagy eljárás gyökeres kiirtására haladéktalanul pozitív intézkedéseket hoznak, és ebből a célból: (...)

(a) törvény által büntetendő cselekménnyé nyilvánítják a faji felsőbbrendűségre vagy gyűlöletre alapozott eszmék terjesztését, a faji megkülönböztetésre való igaztást (...);

(b) törvényellenessé nyilvánítanak és betiltanak minden olyan szervezetet, valamint szervezett és minden egyéb propagandatevékenységet, amely a faji megkülönböztetést előmozdítja, vagy arra igat, az ilyen szervezetekben vagy tevékenységben való részvételt pedig törvény által büntetendő cselekménynek tekintik;

(c) nem engedik meg, hogy országos, vagy helyi hatóságok vagy köztisztviselők a faji megkülönböztetést előmozdítsák vagy arra igassanak.”

Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, aláírásra megnyitva 1966. március 7-én, 660 UNTS 195; az Egyesült Államok 1994-ben ratifikálta (fenntartásokkal) az egyezményt.

³⁹ Tsesis elfogadja ezt és e bekezdés további pontjait is. Elismeri, hogy a tanterem különbözik az egyetemi büfétől és folyosótól, és azt javasolja, hogy a szabad véleménynyilvánítást mérlegeljék „más oktatási érdekek, köztük az udvariasság, az önfélesztés, a kreativitás, a nyílt párbeszéd, a társadalmi igazságosság elérése, az információszerezés, az ösztöndíjak, az innováció és a kultúraátvétel ellenében”. TESIS i. m. (26. lj.) 126. lj. [idézi R. George Wright *Campus Speech and the Functions of the University* című munkájának 5–21. oldalát (Indiana University Robert H. McKinney School of Law Research, Paper No. 2016-15, 2016)], http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2742891. Úgy tűnik, Goldberg elismeri, hogy a kollégiumi hálóterem nem tekinthető nyilvános fórumnak, de amellől érvel, hogy a kampusz egyéb részei igen, legalábbis a hallgatók számára. GOLDBERG i. m. (28. lj.) 740. Ez túlzás. L. IV. rész.

⁴⁰ L. pl. Cass SUNSTEIN: Words, Conduct, Caste. 60 *University of Chicago Law Review* (1993) 781., 784–787.

⁴¹ L. Paul HORWITZ: Grutter’s First Amendment. 46 *Boston College Law Review* (2005) 461 (szerinte az egyetemeken az Első Alkotmánykiegészítés hatálya alá eső intézmények, amelyek intézményi céljait tiszteletben kell tartani).

lentős hányada nem nyilvános. Egyesek számára a büntetőjogi szankciók és az elbocsátás alkalmazása hallgatók esetében valódi bontógolyónak tűnhet, az egyetemeknek ezeknél jóval diszkrétebb eszközök is rendelkezésükre állnak. A szankciók az informális következményektől a súlyos büntetésig igen széles skálán mozoghatnak, amelyek változatos, az egyetem küldetéséhez kapcsolódó célokat szolgálnak.⁴²

3. Az egyetemi főtér az európai vagy az amerikai városi főtérhez hasonlít inkább?

Az egyetemi magatartási és véleménynyilvánítási szabályokat általában nem a támadó szavakra, valós fenyegetésre és uszításra vonatkozó jogszabályok után mintázzák, ugyanis azok célja nem a különösen veszélyes és ártalmas megnyilvánulások korlátozása és ezzel egyidejűleg minden más megnyilvánulás védelmezése a gondolatok valamiféle idealizált piacterén. Céljuk sokkal inkább az egészséges tanulmányi környezet előmozdítása és fenntartása, amelyben mindenki élvezheti a szabad eszmecsereket előnyeiket. Számos szabályzat továbbmegy a szólásszabadság és a véleménynyilvánítás korlátozásában, különösen, ha az adott véleménynyilvánítás az oktatást – különösen a kisebbséghez tartozó személyek és a nők oktatását – korlátozó hatással jár.

Az egyetemi szabályoknak az Első Alkotmánykiegészítés mellett meg kell felelniük a VI. és a IX. cím alatt meghatározott diszkriminációellenes szabályoknak is.⁴³ A VI. és a IX. cím tiltja a szövetségi finanszírozásban részesülő intézmények számára a faji vagy nemi alapú megkülönböztetést. A szövetségi kormánytól származó finanszírozás esetén a folyósítás feltétele lehet az állam által meghatározott üzenet közvetítése.⁴⁴ A VI. és a IX. cím üzenete vitathatatlanul a megkülönböztetéstől mentes oktatási környezet biztosítása. A finanszírozásban részesülő magán- és állami egyetemek egyaránt kötelesek biztosítani, hogy a hallgatóikat ne érje zaklatás, és az intézmény tanulmányi környezete ne legyen ellenséges. Az állami költségvetéssel-finanszírozással

⁴² Az egyetemi véleménynyilvánítás miatt alkalmazott szankciók túlnyomó többsége informális oktatási pillanatokhoz, azaz további véleménynyilvánításhoz kapcsolódik. Lehetséges, hogy az egyetemnek szankciót kell alkalmaznia, de azért nem szükséges azonnal a bontógolyóhoz folyamodnia. L. a 107. lj.-et a különböző szankciókkal kapcsolatban. Tesis nem foglalkozik sokat az egyetemi kampusz esetében rendelkezésre álló jogorvoslatok és szankciók kérdésével. A kampuszok számos része nem minősül nyilvános fórumnak. Épp ellenkezőleg, sok ilyen terület legfeljebb korlátozottan nyilvános fórumnak tekinthető, ahol az államnak nem kell teljesen semlegesnek maradnia, és ahol az egyetem észszerű szabályokat vezethet be a terület rendeltetészerű használatának biztosítására (pl. tanterem, rendezvények stb.).

⁴³ Tesis elismeri ezt, és megjegyzi, hogy a véleménynyilvánításra vonatkozó szabályoknak figyelembe kell venniük a szövetségi jogszabályok előírásait is.

⁴⁴ A bíróság a *Rosenberger v. Rector and Visitors of University of Virginia* ügyben megállapította, hogy „az egyetem által nyújtott oktatás tartalmának meghatározása az egyetem véleménynyilvánításának tekinthető, az államnak pedig módjában áll szabályozni a saját maga vagy az állam által annak üzenete továbbítása érdekében igénybe vett magánfelek által kifejtett véleményeket”. 515 US 819, 833 (1995). L. még *United States v. American Library Association, Inc.* 539 US 194 (2003) (többségi vélemény) (a bíróság helybenhagyta a gyermekek online védelméről szóló törvényt, amelynek alapján a közkönyvtárak csak akkor részesülhetnek az internet-hozzáférésre vonatkozó szövetségi támogatásban, ha az obscén és pornográf képek blokkolására szolgáló programot telepítenek). A többségi vélemény szerint „a közkönyvtárak hagyományosan nem gyűjtenek pornográf anyagokat, így a kongresszus észszerű módon hasonló korlátozást vezethet be az internetelérést támogató programok tekintetében”. (Uo., 212.)

összefüggő ügyekben a Legfelső Bíróság megjegyezte azt is, hogy „az állam jogos és megfelelő lépéseket tehet annak biztosítása érdekében, hogy üzenetét a kedvezményezett ne torzítsa el vagy másítsa meg”.⁴⁵

Nem túlzás azt állítani, hogy a VI. és a IX. cím diszkriminációellenes üzenetét torzítaná, ha egy egyetem helyet (ezzel pedig platformot) biztosítana olyan előadóknak, akik a nők és/vagy más kisebbségek számára az adott intézményben biztosított egyenlő bánásmód vagy egyenlő tanulmányi lehetőségek ellen szólnának fel.⁴⁶ Noha az üzenetet egyértelműen aláírta, ha az egyetem szemet huny a nemi vagy faji alapú zaklatás, fenyegetés és közvetlen erőszakra uszítás felett, azonban azt az is torzítna, ha a mindennapos rasszista vagy szexista kifejezéseket és megjegyzéseket figyelmen kívül hagyják, vagy akár elfogadják az egyetemi kultúra részeként. Minden egyes eset hozzájárulhat az ellenséges környezet kialakulásához, amely végső soron ellehetetlenítheti azt a célt, hogy minden hallgató egyenlő tanulmányi lehetőségekhez jusson. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gyalázkodó nyelvhasználatot vagy minden egyes negatív vagy sértő megjegyzést és kifejezést formális büntetésnek kellene követnie. A nem ellenséges tanulmányi környezet biztosítására irányuló elsődleges kötelezettség az egyetemet terheli, nem pedig az egyes hallgatókat. Ez a cél elérhető részben egyes megnyilvánulási formák tiltásával, részben más megnyilvánulási és véleménynyilvánítási formák előmozdításával. Az intézménynek kiegyensúlyozottan és körültekintően kell megközelítenie az ilyen megnyilvánulási és véleménynyilvánítási formákat.

A szólásszabadság, a polgári jog szabályai és az egyetem oktatási céljai közötti kényes egyensúly megteremtését célzó megközelítés kellemetlenül érintheti a szólásszabadság néhány radikális képviselőjét. Noha kevesen támogatják a szólásszabadságra vonatkozó klauzula abszolutista – Black bírót megközelítéséhez hasonló⁴⁷ – megközelítést, egyesek szerint az egyetemek

⁴⁵ *Legal Services Corp. v. Velazquez* 531 US 533, 541 (2001) [idézi a *Rosenberger*-ügyet (44. lj.)].

⁴⁶ Megjegyzendő, hogy a *Rust v. Sullivan* ügyben a Legfelső Bíróság alkotmányellenesnek találta az egészségügyi minisztérium szabályozását, amely szerint a közegészségügyi törvény X. címe alapján szövetségi finanszírozásban részesülő szervezetek nem végezhetnek abortusszal kapcsolatos tanácsadást, és beutalót sem adhatnak. *Rust v. Sullivan* 500 US 173, 192–194 (1991). Ha az államnak jogában áll elhallgattatni a nők választáshoz fűződő alkotmányos jogát érintő kérdésekben tanácsadást végző egészségügyi szolgáltatókat, akkor ebből következnie kell annak, hogy az állam megmondhatja a főiskoláknak és egyetemeknek, hogy a véleménynyilvánítás egyes formái ellenséges, a VI. és IX. cím üzenetét aláíró környezetet alakítanak ki.

⁴⁷ Black bírót tartják a szólásszabadság legszélsőségesebb védelmezőjének, aki a Legfelső Bíróságon valaha helyet foglalt. Steven B. Lichtman szerint Black után Thomas bírót vette át a stafétabotot. Steven B. LICHTMAN: *Black Like Me: The Free Speech Jurisprudence of Clarence Thomas*. 114 *Pennsylvania State Law Review* (2009) 415., 420. Megjegyzendő, hogy még Black bírót sem képviselt abszolutista nézeteket az iskolai véleménynyilvánítással kapcsolatban; saját elmondása szerint „soha nem gondoltam azt, hogy bárkinek is jogában lenne ott és akkor felszólalni vagy demonstrálni, ahol és amikor kedve tartja”. *Tinker v. Des Moines Independent Community School District* 393 US 503, 517 (1969) (Black bírót különvéleménye). Thomas bírót hasonló álláspontot képviselt a *Morse v. Frederick* 551 US 393, 419–420 (2007) ügyben (Thomas bírót párhuzamos véleménye) („[a]z amerikai közoktatás történelmének ismeretében nem állítható komolysággal, hogy az Első Alkotmánykiegészítésben biztosított »szólásszabadsághoz való jogból« fakadna a diákok joga az állami iskolákban való felszólalásokra. Bármilyen szabályok vonatkoznak is az állami iskolában tanuló diákokra, azokat a szabályokat a szülők a politikai folyamat keretében megtámadhatják”). Nem állítom, hogy az egyetemek és főiskolák azonosak lennének az állami iskolákkal, de jobban hasonlítanak az iskolákhoz, mint a városi terekhez. A *Widmar v. Vincent* ügyben a Legfelső Bíróság rámutatott, hogy az egyetemek több fontos szempontból is különböznek a nyilvános fórumoktól [454 US 263, 267 (1981) 5. lj.]. Thomas bírót elfogadó a lángoló fesztület használatára is kiterjedő megnyilvánulások tartalomalapú korlátozása tekintetében. *Virginia v. Black* 538 US 388, 394–395 (2003) (Thomas bírót különvéleménye).

területén a gyűlöletbeszéd is védett beszédnek minősül.⁴⁸ Az Erwin Chemerinskyhez és Erica Goldberghöz hasonló szerzők kényelmetlennek tartják a konzekvencialista egyensúlyozást. Mindkét szerző aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy egyetemi kampuszaink európai főtterekké válnak, ahol a véleménynyilvánítás nem élvez abszolút védelmet, és a népszerűtlen véleményeket a gyűlöletbeszéd szigorúbb szabályozása útján elnyomják.⁴⁹ Az egyetemeket ők inkább nyilvános fórumnak tekintik, ahol a véleménynyilvánítás a lehető legmagasabb fokú oltalmat élvez.⁵⁰ Goldberg megfogalmazásában:

„Ha a bíróságok a tudósok útmutatását követve elkezdene komolyan vizsgálni a véleménynyilvánítás útján okozott sérelmekre vonatkozó tapasztalati bizonyítékokat, és kevésbé nagyra értékelnék annak előnyeit, az jelentős mértékben ásná alá Amerika kivételes elkötelezettségét a szólásszabadság széles körű biztosítása mellett. Nagyobb a valószínűsége annak, hogy a bíróságok, saját szubjektív nézeteik vagy ideológiai irányultságuk szerint, úgy határoznak, hogy a véleménynyilvánítás egyes formái – akár annak legfontosabb részei is – túlságosan ártalmasak ahhoz, hogy toleráljuk őket.”⁵¹

Az Egyesült Államok némileg kivételes e tekintetben, azonban egyáltalán nem egyértelmű, hogy okunk lenne büszkének lenni arra, hogy a nyugati demokráciák közül egyedül itt tolerálják a gyűlöletbeszédet.⁵² Európában mérlegre teszik a jogokat és a sérelem okozásától való

⁴⁸ Erwin CHEMERINSKY: Hate Speech is Protected Speech, Even on College Campuses: My Students Trust Colleges to Control Offensive Speech. They Shouldn't. *Vox*, 2017. október 25., <https://www.vox.com/the-big-idea/2017/10/25/16524832/campus-free-speech-first-amendment-protest>.

⁴⁹ L. GOLDBERG i. m. (28. lj.) 741. Bár bizonyos országokban, pl. Franciaországban, gyakran elnyomják a népszerűtlen nézeteket, a gyűlöletbeszédre vonatkozó francia jogszabályoknak nem a népszerűtlen vélemények betiltása, csupán a történelmi tapasztalatok alapján faji alapú gyűlölethez, erőszakhoz és népiirtáshoz vezető megnyilvánulások tiltása a célja.

⁵⁰ A szólásszabadságra vonatkozó amerikai és európai szabályok összehasonlítása során könnyen látható, hogy Európa (továbbá Kanada és Dél-Afrika) a kategorikus megközelítés helyett inkább a mérlegelésen alapuló megközelítést alkalmazza a véleménynyilvánítás tekintetében. L. pl. Kevin W. SAUNDERS: A Comparative Look at Children and Free Expression. 22 *Transnational Law & Contemporary Problems* (2013) 455., 456–457. („Az Első Alkotmánykiegészítés abszolút megfogalmazása – »A kongresszus nem alkot törvényt...« – látszólag szemben áll más nemzetközi dokumentumokkal, amelyek inkább az érdekek mérlegelését helyezik előtérbe.”) Saunders összeveti az amerikai alkotmány Első Kiegészítését a Jogok és szabadságok kanadai kartájával, az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkével, valamint a német alaptörvénnyel. Tesis – aki Multifactorial Free Speech című cikkében a mérlegelés mellett foglal állást – rámutat, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye elfogadja a mérlegelést. TESIS i. m. (38. lj.) 1030., 68 lj. L. még MATHEWS–SWEET i. m. (38. lj.) 799–801. (kifejtve, hogy Európa, Izrael, Dél-Afrika, Kanada és az Egyesült Királyság a jogkorlátozás tekintetében a mérlegeléssel járó arányossági tesztet alkalmazzák, e megközelítés pedig előnyben részesítendő az amerikai alkotmányjogban meghatározó kategorikus megközelítéssel szemben).

⁵¹ GOLDBERG i. m. (28. lj.) 702.

⁵² Neville Cox szerint „jól ismert, hogy az Egyesült Államok szigorúan érvényesíti azt az alkotmányos alapelvet, hogy a vélemény vagy megnyilvánulás sértő jellege önmagában véve soha nem indok a korlátozására. E megközelítést azonban nem osztja – többek között – a német alkotmánybíróság vagy az Emberi Jogok Európai Bírósága. E bíróságok megengedték, hogy a betiltás jogszerűségének vizsgálata során figyelembe vegyék egy mű sértő vagy erkölcsstelen jellegét.” L. Neville Cox: Blasphemy, Holocaust Denial and the Control of Profoundly Unacceptable Speech. 62 *American Journal of Comparative Law* (2014) 739., 749–750. (Cox megjegyzi továbbá, hogy „a kérdés amerikai megközelítése eltér minden komolyabb, a szólásszabadságot érintő nemzetközi emberi jogi szerződés szövegében kifejezett megközelítéstől”, uo., 750.)

tartózkodás kötelezettségét, az Egyesült Államokban viszont általában nem.⁵³ A francia Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata a vélemények közléséhez való jogot kifejezetten a joggal való visszaélés tilalmával ellensúlyozza. A XI. szakasz szerint „a gondolatok és vélemények szabad közlése az embernek egyik legértékesebb joga; ennél fogva minden polgár szabadon szólhat, írhat s nyomtathat ki bármit”, de ugyanabban a mondatban azt is hozzáteszi, hogy „felelősséggel tartozván viszont e szabadsággal való visszaélést a törvény által meghatározott esetekben”.⁵⁴ Hasonló gondolat jelent meg az Egyesült Királyság parlamentjének alsóházában 1817-ben, amikor William Lamb, más néven Lord Melbourne, azt mondta:

„Gyakran beszélnek a sajtó hatalmáról, és magam is elismerem a jelentős hatalmát. De hadd emlékeztessenem a sajtó vezetőit azon kötelezettségükre, hogy tartsák magukat a szállóigéhez, amelyet maguk is gyakran az állam figyelmébe ajánlanak: »a nagy hatalom nagy felelősséggel jár«. Kiváltságos helyzetben vannak, erőfeszítéseik fő tárgyának pedig az igazságosságot és az igazságot kell tekinteniük, ezért nem engedhetnek saját érdekeiknek vagy szenvedélyeiknek.”⁵⁵

A véleménynyilvánítás szabadsága részben a kimondott és leírt szó ereje miatt fontos. Stanley Fish meglátása szerint „a szólásszabadsággal kapcsolatos teljes toleranciának csak akkor van értelme, ha a véleménynyilvánítást következmények nélküli cselekménynek tekintjük, amely várhatóan nem jár öröndetes vagy éppen aggasztó következménnyel”.⁵⁶ A szavak nagy jót tehetnek, de akár nagy kárt is okozhatnak.⁵⁷ A gyermekeknek is azt tanítják, hogy nem mondhatnak ki bármit, ahol és amikor csak akarnak. A teljesen szabad véleménynyilvánításnak megvan a maga helye és ideje. Máshol és máskor azonban felelősséget kell vállalnunk azért, amit és ahogyan mondunk. Igaz ez a bíróság tárgyalótermére, az osztályteremre és az egyetemi kampuszokra is⁵⁸ – különösen a jogi karokéira.

⁵³ Uo. Ez talán túlzás. A kivételek jelentősen gyengítik a főszabályt. L. pl. GOLDBERG i. m. (28. lj.) 703–710. (kifejtve, hogy a mérlegelés a jelenlegi szólásszabadság-doktrína része. Meglátása szerint „mérlegelik a lehetséges károkat és előnyöket a megnyilvánulások kevésbé értékes vagy nagyon értékes véleményként való kategorizálása, a megnyilvánulások adott kategóriába illesztése, valamint az adott kategóriába tartozó vélemények vizsgálata során.”) Robert Palmer jogtörténész megjegyzi, hogy az államalapítás idején a sajtó- és a szólásszabadsághoz fűződő egyéni jogokat a közösség – akkoriban szintén jognak tekintett – érdekeivel szemben mérlegették. Robert PALMER: *Liberties as Constitutional Provisions 1776–1791*. In: William E. NELSON – Robert C. PALMER: *Liberty and Community: Constitution and Rights in the Early American Republic*. New York, Oceana, 1987. 147.

⁵⁴ L. a francia Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát (1789. augusztus 26.), http://avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp.

⁵⁵ 36 Hansard's Parliamentary Debates 1227 (1817. június 27.) (*A habeas corpus felfüggesztéséről* szóló javaslat, felszólaló: William Lamb).

⁵⁶ Stanley FISH: *Fraught With Death: Skepticism, Progressivism and the First Amendment*. 64 *University of Colorado Law Review* (1993) 1061., 1071.

⁵⁷ L. pl. Frederick SCHAUER: *Harm(s) and the First Amendment*. *Supreme Court Review* (2011) 81.; Rebecca L. BROWN: *The Harm Principle and Free Speech*. 89 *Southern California Law Review* (2016) 953.

⁵⁸ L. pl. Brian LEITER: *The Case Against Free Speech*. 38 *Sydney Law Review* (2016) 407., 409–414. Rámutat, hogy a nyugati liberális demokráciák, köztük az Egyesült Államok számos közintézménye „alapvető fontosságúnak tekinti a véleménynyilvánítás jelentős korlátozását a szabad társadalmak céljainak eléréséhez” (uo., 409.). E körbe tartoznak az egyetemek, az iskolák és – számos bizonyítási szabály tanúsága szerint – a bíróságok is (uo.).

Van, aki előnyben részesítené a szólásszabadsággal kapcsolatban az Első Alkotmánykiegészítésben rögzített viszonylag egyértelmű szabályokat azzal a kontextuális elemzéssel szemben, amely annak megállapításához szükséges, hogy a véleménynyilvánítás valamely konkrét formája elérje a zaklatás szintjét, vagy ellenséges tanulmányi környezetet hoz-e létre.⁵⁹ A szólásszabadság kategóriaalapú megközelítése azt jelenti, hogy – hacsak a megnyilvánulás nem tartozik a kifejezetten nem védett kategóriába (amilyenek a támadó szavak, a nyilvánvaló jogsértésre való uszítás, az obszcenitás vagy a valós fenyegetés) – a tartalomalapú korlátozásokat a bíróság a legszigorúbb vizsgálatnak veti alá.⁶⁰ Mérlegelés esetén valamivel enyhébb vizsgálat folyik, amelynek eredményeként a szólásszabadság más jogra vagy értékre – például az egyenlőségre vagy a méltóságra – tekintettel korlátozható.⁶¹

Goldberg szerint az Első Alkotmánykiegészítés szövege – a Bill of Rights más rendelkezéseitől eltérően – abszolút jellegű, és úgy tűnik, nem enged mérlegelést.⁶² Ez helytálló meglátás lehet a kongresszusra vonatkozó korlátozások tekintetében („A kongresszus nem alkothat tör-

⁵⁹ L. az Igazságügyi Minisztérium Polgárjogi Osztályának és az Oktatási Minisztérium Polgárjogi Hivatala Royce Engstrom, a University of Montana elnökének küldött levelét (2013. május 9.), <https://www.justice.gov/sites/default/files/opa/legacy/2013/05/09/um-ltr-findings.pdf>. „A IX. cím szerint igazgatási érvényesítési mérce és a IV. cím szerinti ideiglenes intézkedési mérce alapján a »súlyos vagy mindenre kiterjedő« szexuális zaklatás ellenséges környezetet teremthet, amit az egyetemnek orvosolnia kell, és meg kell akadályoznia az ismétlődő kialakulását. (...) Annak megállapításához, hogy e tagadás vagy korlátozás megtörtént-e, az Egyesült Államok objektív és szubjektív szempontból is megvizsgálja a releváns körülményeket, köztük a zaklatás jellegét (pl. szóbeli vagy fizikai), a magatartás gyakoriságát és súlyosságát, az érintettek korát, nemét és a köztük fennálló kapcsolatot (pl. tanár–diák vagy diák–diák), a zaklatás elkövetésének környezetét, azt, hogy az esemény az egyetemen vagy főiskolán történt-e, és más lényeges körülményeket. Minél súlyosabb a cselekmény, annál kevésbé szükséges megmutatni az ismétlődő jellegét az ellenséges környezet kialakulásának bizonyításához, különösen fizikai jellegű zaklatás esetén. Nemi erőszak esetén pl. egyetlen alkalom is elegendően súlyos az ellenséges környezet kialakulásának megállapításához.”

⁶⁰ Mathews és Sweet szerint a szigorú vizsgálati kereteket inkább az eredmény, mint a módszer határozza meg. MATHEWS–SWEET i. m. (38. lj.) 835. A hagyományos kategorikus megközelítés alapján „a bíró az ügyeket két, a szigor és jogkövetés szélsőségeit képviselő kosárba rendezi” (uo. 846–847.) Oltalom alatt nem álló megnyilvánulás esetén ezért a jogalkotó szinte kizárólag a jogszabályokra hagyatkozik, védett megnyilvánulás esetén azonban a mérce szigorú és gyakran végzetes is. A közelmúltban a bíróság pl. a szólásszabadságot érintő következő ügyekben zárkózott el a mérlegelés lehetőségétől, védettnek tekintve a megnyilvánulást: *United States v. Stevens* 559 US 460 (2010); *Brown v. Entertainment Merchants Association* 564 US 786 (2011); *United States v. Alvarez* 506 US 709 (2012). Az ítéletekhez fűzött egyes különvélemények a mérlegelés pártján álltak.

⁶¹ A mérlegelés nem ismeretlen az amerikai alkotmányelméletben, még az Első Alkotmánykiegészítésre vonatkozó elméleti alapvetés tekintetében sem. Megtalálható a nyugvó kereskedelmi záradékok vizsgálatában (Pike-mérlegelés), az eljárási szabályok vizsgálatában (Mathews-mérlegelés), valamint a Negyedik Alkotmánykiegészítés szerinti, büntetőjogi eljárás során alkalmazott foglалás és házkutatás vizsgálatában; nyilvánvaló szerepet játszik a közép-szintű alkotmányossági vizsgálatban, sőt a legszigorúbb vizsgálat bizonyos formáiban is (pl. hogy O'Connor bíró nem téved-e); alkalmazzák továbbá a szabad vallásgyakorlásra és a letelepedésre vonatkozó szabályok találkozása esetén, az obszcén, a becsületsértő és a kereskedelmi megnyilvánulások tekintetében, az időre, módra és helyre vonatkozó korlátozásokkal kapcsolatban, a másodlagos hatások elméletében, a járulékos terhek vizsgálatában, továbbá minden kétséget kizáróan a gyermekpornográfia tekintetében. Bár a *District of Columbia v. Heller* 554 US 570 (2008) ügyben a többség elutasította a Második Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos mérlegelést, Breyer bíró – Stevens, Souter és Ginsburg bírók által támogatott – különvéleménye mérlegelésen alapuló megközelítéssel érvelt az alkalmazott tilalom alkotmányosságot megítélés mellett. Uo., 689–690, 693–719.

⁶² GOLDBERG i. m. (28. lj.) 725–726. L. még SAUNDERS i. m. (50. lj.) 456–457.

vényt...”), a szöveg azonban nem nyújt támpontot a szövetségi kormány más szerveire vagy a tagállamokra vonatkozó korlátozásokkal kapcsolatban, továbbá nem segít meghatározni a polgárháborús alkotmánykiegészítéseknek az adott jogra gyakorolt hatását. Az államalapítás idején az egyes tagállamok alkotmányában a „jogokra” vonatkozó rendelkezések valójában inkább törekvést, semmint kötelezettséget fejeztek ki. Azokat leggyakrabban alkotmányos elvként fejezték ki a „kellene” (*ought*), nem pedig a garanciákkal biztosított kötelezettséget keletkeztető – és az Első Alkotmánykiegészítésben is használt⁶³ – „kell” (*shall*) segédige használatával. Továbbá akkoriban bevett szokás volt a tagállamokban, hogy a szólásszabadsághoz való jogot a közösség szükségleteivel szemben mérlegelték.⁶⁴

Van, aki szerint a szólásszabadság más joggal vagy értékkel való összemérése kisebb szólás-szabadságot jelent.⁶⁵ A szólásszabadság radikális védelmezői ezért hajlamosak lehetnek el-

⁶³ PALMER i. m. (53. lj.) 61–86.

⁶⁴ Uo., 147. Vö. Willi Paul ADAMS: *The First American Constitutions*. Lanham, Rowman & Littlefield, 2001. 299. (kifejtve, hogy nem győzte meg Palmer érvelése arról, hogy a Bill of Rights tagállami alkotmányokban található előképei nem biztosítékok voltak). Kétséges, hogy az első 13 tagállam valóban rendelkezett-e a szólásszabadságot biztosító garanciákkal. Adams rámutat, hogy a Bill of Rights alapján biztosított minden egyes jognak volt előképe a tagállami alkotmányokban. Uo. hivatkozás a következő táblázatra: Antecedents of the Bill of Rights Found in the Revolutionary Declaration of Rights and State Constitutions. In: Patrick T. CONLEY – John P. KAMINSKI (szerk.): *The Bill of Rights And the States: The Colonial and Revolutionary Origins of American Liberties*. Lanham, Rowman & Littlefield, 1992. xvii. Közlebbi vizsgálat alapján azonban úgy tűnik, hogy csupán három tagállam említi a szólásszabadságot az alapjogi kartájában. E háromból kettő (Pennsylvania és Vermont) a szólásszabadságot valójában a sajtó védelmében alkalmazza. A megfogalmazásuk szerint „[a]z embernek joga van a szólás és írás szabadságához, valamint az érzései közzétételéhez; a sajtószabadság tehát nem korlátozható”. [Pennsylvania állam 1776-os alkotmánya, Alapjogi Nyilatkozat, http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/bill_of_rightss5.html; Vermont állam alkotmánya (1777. július 8.), http://avalon.law.yale.edu/18th_century/vt01.asp]. Az eredeti angol szöveg a „kellene” (*ought*) kifejezést használja a „kell” vagy „köteles” kifejezés helyett. New York alapjogi nyilatkozatának 11. szakaszában a szólásszabadsággal kapcsolatban meghatározott rendelkezések kizárólag a jogalkotó számára nyújtottak védelmet, más számára nem: „A szenátusban és a gyűlésben a beszéd, a vita és az eljárás szabadságát bíróság előtt vagy a szenátustól vagy gyűléstől eltérő más helyen vitatni vagy megkérdőjelezni nem lehet.” HD 1, 1787 Leg., 10th Sess. (NY 1987), http://www.nycourts.gov/history/legal-history-new-york/documents/Publications_New-York-Bill-Of-Rights.pdf.

⁶⁵ Vitatható, hogy a véleménynyilvánítás más értékek nevében történő ellenőrzése korlátozza vagy inkább előmozdítja a szólásszabadságot. L. pl. Richard DELGADO – Jean STEFANCIC: Four Observations about Hate Speech. 44 *Wake Forest Law Review* (2009) 353, 368. („A gyűlöletbeszéd egyik következménye, hogy egy csoport státuszát mindenki mással szemben lealacsonyítja, ezzel pedig megfosztja az érintett csoportot a szavahihetőségétől és a közönségétől, ami minden bizonnyal szemben áll a szólásszabadság kereteinek alapjául szolgáló indokokkal.”); I. még Catharine MACKINNON: Feminist Discourse, Moral Values and the Law: A Conversation. 34 *Buffalo Law Review* (1985) 11., 28. (a pornográfia nőkre gyakorolt némitó hatását párhuzamba állítja a nők torkára tett lábbal: „Ha valaki a torkodra lép, mit csinálsz? Nem hiszem, hogy tárgyalni kezdesz. Nem hiszem, hogy kompromisszumot kötsz. Azt sem hiszem, hogy a torkodon álló lábbal a saját hangodon beszélgetni kezdesz, és próbálsz meggyőzni arról, hogy ugyan menjen már odébb. Inkább megpróbálsz kiötlölni, hogy hogyan szabadulhatnál meg tőle, hogy például képessé válj egyáltalán mondani valamit.”). Vö. Brenda P. LYNCH: Personal Injuries or Petty Complaints? Evaluating the Case for Campus Hate Speech Codes: The Argument From Experience. 32 *Suffolk University Law Review* (1999) 613. (túlságosan tágnak minősítve és kritizálva a sértő megnyilvánulások egyetemi szintű szabályozását, hangsúlyozva, hogy a gyűlöletbeszéd szabályozásának megszorítónak kell lennie, és a megsemmisítő hatással járó sértő beszédre kell szorítkoznia).

utasítani bármilyen beavatkozást mindaddig, amíg az adott beszéd vagy magatartás nem éri el a súlyos zaklatás szintjét, és nem hoz létre egyértelműen ellenséges tanulmányi környezetet.⁶⁶ A hallgatók tanulmányaival és jólétével törődő oktatók és vezetők valószínűleg jobban szeretnék, ha a véleménynyilvánítás *nem* érhetné el ezt a szintet, mivel az aláásná az intézmény nevelési céljait.

4. A szólásszabadság jogos korlátozása az egyetemen

Amellett, hogy az Első Alkotmánykiegészítés nem védi a támadó szavakat, a valós fenyegetést és az uszítást, lehetővé teszi a véleménynyilvánítás idejére, módjára és helyére vonatkozó tartalomsemleges korlátozás alkalmazását is. Megengedi továbbá a tartalomalapú (de nézőpontsemleges) korlátozás alkalmazását a korlátozott nyilvánosságú és a nem nyilvános fórumokon. Az állami vagy az állam által finanszírozott megnyilvánulás esetében – valamint bizonyos fórumokon a magánjellegű és a publikus közlendő vegyülésének engedélyezése esetén – az állam alkalmazhat tartalomalapú korlátozást is. Az állami felsőoktatási intézményekben az állam jogosan részesíti előnyben az ilyen intézmények általános küldetésének megvalósítását – azaz a tudás és az ismeretek átadását, megszerzését és terjesztését –, valamint az adott intézmény különös céljainak elérését előmozdító megnyilvánulásokat. A szólásszabadságot korlátozhatja továbbá az egyenlőséghez való jog és az abból fakadó, a felsőoktatás tekintetében a polgári jogok védelmére szolgáló jogszabályok alapján alkalmazandó jogok, így például az oktatással járó előnyökhöz való egyenlő hozzáférés joga. Az e jogok alapjául szolgáló értékek gyakran megtalálhatók a jogi karok küldetési nyilatkozatában is. Végezetül, a korlátozás a járulékos hatás elve alapján indokolható olyan esetekben is, amikor a szólásszabadság korlátozásának célja a polgári jogok védelmére szolgáló jogszabályok követelményeinek vagy céljainak való megfelelés és/vagy az adott oktatási intézmény küldetésének megvalósítása. Az alábbi részben e korlátokat vizsgálom meg közelebbről.

4.1. A korlátozott, a nem nyilvános és a vegyes fórum

A véleménynyilvánítás korlátozása számos egyetemi helyszínen és esemény során indokolt lehet, így például a könyvtárban, a kollégiumi szobában vagy az előadóteremben. Az iskola által támogatott események – például a beiratkozás, az öregdiákok rendezvényei, valamint különböző egyéb események – nem nyilvános fórumok. A Legfelső Bíróság a *Widmar v. Vincent* ügyben megállapította, hogy „az egyetem fontos szempontokból különbözik az utcától, a parktól,

⁶⁶ Azaz nincs beavatkozás, amíg a megnyilvánulás nem minősül közvetlen fenyegetésnek, szemtől szemben elhangzó támadó szavaknak vagy nyilvánvalóan jogellenes cselekményre való felszólításnak. Az AAUP-jelentés is mutatja, hogy a főiskolák és egyetemek egyes reakcióit a IX. cím szerinti finanszírozás elvesztésétől való félelem vezérelheti (7. l.).

a színháztól és más nyilvános fórumoktól. Az egyetem küldetése az oktatás, a Legfelső Bíróság határozatai pedig mindig is elismerték az egyetemek arra vonatkozó jogkörét, hogy a kampusz és az egyetemi létesítmények használata tekintetében észszerű, az intézmény küldetésével összeegyeztethető korlátokat határozzanak meg.⁶⁷

Az egyetemek – különösen a jogi karok – nagy körültekintéssel választják ki azokat a személyeket, akik az adott intézmény falai között tanulhatnak, dolgozhatnak vagy taníthatnak. Ezek az intézmények nem nyitottak minden érdeklődő számára. A hallgatók még felvételüket követően sem léphetnek be szabadon bármelyik tanterembe, és az órákon sem szólalhatnak meg bármikor az őket érdeklő tetszőleges témakörben. Hasonlóképpen a professzorok számára is korlátozva van, hogy mit taníthatnak – még az is, hogy mit írhatnak le. Ugyanígy az egyetemek is megválaszthatják, hogy kit hívnak meg előadást tartani. Bár szomorú látni, ha egy ellentmondásos előadó meghívását lemondják, a legtöbb ilyen esetben egyáltalán nem merül fel az Első Alkotmánykiegészítésben biztosított jogok kérdése. Ha egy egyetem tiszteletdíjat fizet egy meghívott előadónak, szabadon megválaszthatja, hogy kit kér fel az előadás megtartására (vagy éppen kinek a meghívását mondja le), hiszen ebben az esetben államilag finanszírozott véleménynyilvánításról van szó.⁶⁸ Összetettebb a kérdés, ha egy állami egyetem nyilvános fórumot hoz létre azzal, hogy megnyitja a létesítményeit találkozózt szervező csoportok előtt, és/vagy a saját szabályzata szerint lehetővé teszi hallgatói csoportok számára előadók meghívását. Ilyen esetben a meghívás lemondása vitathatatlanul előzetes korlátozásnak minősülne. Ha az előzetes korlátozás a beszéd tartalmán alapul, és a beszéd nem tartozik a véleménynyilvánítás valamely nem védett kategóriájába, azt az általános szabály értelmében valamilyen nyomós állami érdek előmozdítása érdekében, megszorítóan kell meghatározni.⁶⁹ Az egyetem már kezdettől fogva tehet lépéseket, amelyek az egyetemi fórumok használatát oktatási célhoz kötik, elkerülve ezzel

⁶⁷ *Widmar* (47. lj.) 5. lj.

⁶⁸ L. pl. *Pleasant Grove City v. Summum* 555 US 467 (2009) („A szólásszabadságot biztosító rendelkezések az államot korlátozzák a magánjellegű véleménynyilvánítás szabályozásában – nem a kormányzati megnyilvánulásokat szabályozza.”) *Walker v. Texas Division, Sons of Confederate Veterans, Inc.* 135 S. Ct. 2239, 2245 (2015) („A szólásszabadságot biztosító rendelkezések nem korlátozzák az államot abban, hogy véleménynyilvánítása során meghatározza üzenete tartalmát.”) L. még *United States v. American Library Association, Inc.* (44. lj.) (többségi vélemény) (fenntartja az interneten blokkolt gyermekpornográfia tartalomalapú szűrését a nyilvános könyvtárakban, mivel sem a könyvtárak gyűjteménye, sem az általuk kínált internetelérés nem minősül magánjellegű véleménynyilvánításra szolgáló nyilvános fórumnak). A többségi vélemény szerint „nem azért nyújt internetelérést, hogy előmozdítsa a véleményt nyilvánító magánszemélyek körének sokszínűségét, hanem azért, amiért más könyvtári erőforrásokat is elérhetővé tesz, vagyis hogy szükséges és megfelelő minőségű anyagok biztosításával elősegítse a kutatást, tanulást és kikapcsolódást”. Uo., 206. [idézve a *Rosenberger*-ügyet (44. lj.)].

⁶⁹ Marjorie Heines rámutat, hogy a főszabály alól számos kivétel van, így pl. az „adott témával foglalkozó művészi kiállítás; az adott projektre nyújtott kutatási támogatás; a közkönyvtárak, műsorszolgáltatók, művészeti támogatások érdemalapú kiválasztása; az adókedvezmény biztosítása »oktatási« vagy »játékonyági« csoportok számára; más adókedvezmények; (...) meghatározott csoportok vagy témák megvitatása számára jogszerűen »fenntartott, (...) korlátozottan nyilvános fórumok« (...) és »a szűkös erőforrások legjobb elosztására vonatkozó tudományos ítéletek«, köztük állami és magániskolák tanmenetei.” Marjorie HEINES: *Viewpoint Discrimination*. (1996) 24 *Hastings Constitutional Law Quarterly* 99, 110–111.

a nyilvános fórumok létrehozását az intézmény területén. Ahelyett, hogy a meghívott előadók kiválasztását teljesen a hallgatókra bízna, az egyetem a küldetésének megfelelően meghatározhat korlátokat, és előírhatja a hallgatók által választott személyek előzetes ellenőrzését is.⁷⁰

Ahogy az korábban már láttuk, a véleménynyilvánítás állami finanszírozása esetén az állam alkalmazhat tartalomalapú korlátozást anélkül, hogy szigorúbb vizsgálatra adna okot ezzel.⁷¹ Az állami és magánjellegű véleménynyilvánítást egyetemes érintő esetekben a bíróság fenntartotta a magánjellegű megnyilvánulások tartalomalapú korlátozását. Példaként szolgálhat e tekintetben a 2015-ös *Walker v. Texas* ügy.⁷² A *Walker*-ügyben a Sons of Confederate Veterans szervezet texasi csoportja a konföderációs hadi lobogó jelet akarta elhelyezni a texasi rendszám-táblákon. A kérelem elutasítása nem a véleménynyilvánítás valamely nem védett kategóriáján alapult, hanem azon a megállapításon, hogy „a megjelölés sértő lehet”.⁷³ Bár a különvéleményben megfogalmazott álláspont szerint a rendszám-táblák az állami tulajdonú hirdetőtáblákhoz

⁷⁰ Robert Post amellett érvel például, hogy egy egyetem szigorú szakmai követelményeket támaszthat a kampuszon megjelenő előadókkal kapcsolatban. Robert POST: There Is No First Amendment Right to Speak on a College Campus. *Vox*, 2017. október 25., <https://www.vox.com/the-big-idea/2017/10/25/16526442/first-amendment-college-campuses-milo-spencer-protests>. Kétkem például, hogy az Első Alkotmánykiegészítés biztosítja humoristák számára a jogot, hogy felszólaljanak egy egyetemen. Elismert tudósok, pl. Lawrence és Strossen professzorok mellett a kongresszus meghívta Adam Carolla humoristát is, hogy tanúskodjon az egyetemi szólásszabadság kérdésével kapcsolatban; Carolla elmondta, hogy megakadályozták, hogy fellépjen a California State University, Northridge területén. L. Challenges to Freedom of Speech on College Campuses. *Oversight & Government Reform*, 2017. július 27., <https://oversight.house.gov/hearing/challenges-freedom-speech-college-campuses>. Beszédének kontextusa alapján úgy tűnik, hogy valamiképp akadályozták azt a fellépését, amelynek mondanója az általa „biztonságos térre” és „kitömött állapotokra” való szükevényen alapult. Kérdés azonban, hogy a fellépést bármikor is megszüntették-e, illetve egyáltalán akadályozták-e; a northridge-i egyetemen tartott No Safe Spaces című felvétel például megvásárolható az Amazonon a következő címen: <https://www.amazon.com/Safe-Spaces-California-University-Northridge/dp/B06XDB7PCW>. Megjegyzendő, hogy a fellépéssel szemben nem volt tiltakozás, és nem is zavarták meg. Carolla még viccet is úz a biztonságiakból, akik arról gondoskodnak, hogy ő maga biztonságban érezze magát. Az előadásai és podcastjai elérhetők tévén, interneten, rádión, ő maga pedig akár élőben is, az egyetemen kívül. Még filmet is készít éppen a témával kapcsolatban. L. Bradford RICHARDSON: 'No Safe Spaces': Carolla, Prager Take Aim at Coddled College Students in New Film. *The Washington Times*, 2017. június 7., <https://www.washingtontimes.com/news/2017/jun/7/adam-carolla-dennis-prager-take-aim-at-coddledcol>. Valóban azért törekszik megjelenni egy egyetemen, hogy a hallgatókkal eszmét cseréljen, vagy pénzt szedjen a diákoktól az előadásáért? A kongresszus előtt tett tanúvallomása elején az egyetemi hallgatókat kölyköknek és gyerekeknek nevezi, a felnőtteket pedig arra szólítja fel, hogy vegyék át az irányítást. Nem hiszem, hogy ebből a felnőttek arra következtetnének, hogy egy humoristának szüksége vagy éppen joga lenne arra, hogy vándorműsora előadásához egyetemi színpadot béreljen. Körelesek voltak az egyetemek például a Ringling vándorcirkusz számára is helyet biztosítani a kampuszon?

⁷¹ L. a 45–47. lj.-ekben.

⁷² *Walker* (68. lj.).

⁷³ A többségi véleményben ez áll: „A testület kifejezte, hogy »szükségesnek találta a rendszám-táblaterv – különösen a terv konföderációs lobogót tartalmazó része – alkalmazásának megakadályozását, mivel nyilvános észrevételek tanúsága szerint a nyilvánosság számos tagja sértőnek találja a tervet, e meglátások pedig észszerűnek tekinthetők.« A testület megjegyezte továbbá, hogy »a nyilvánosság jelentős része egyes emberek vagy csoportok iránti gyűlöletet terjesztő szervezetekhez kapcsolja a konföderációs lobogó használatát, amely lealacsonyító az érintett személyek és csoportok számára.«” *Walker* (68. lj.) 2245 (idézetek kihagyva).

hasonló, miniatűr nyilvános fórumnak tekinthetők,⁷⁴ a többségi vélemény szerint a rendszám-tábla nem nyilvános fórumnak, hanem állami megnyilvánulásnak tekintendő.⁷⁵ Ha Texas állam betilthatja a konföderációs lobogót is tartalmazó rendszám-táblák használatát, akkor a University of Texasnak (vagy bármelyik másik egyetemnek) bizonyára jogában áll megtiltani a konföderációs lobogó, a horogkereszt, a hóhérkötél és hasonló jelképek használatát az egyetemi kampuszon, tekintettel a sértő jellegükre vagy az egyetem küldetésével való összeférhetlenségükre.⁷⁶ Ha az állam elhatárolódhat a Sons of Confederate Veterans szervezettől, miért ne határolódhatna el egy egyetem az olyan előadóktól, akik üzenete ellentétes az adott intézmény küldetésével?⁷⁷

⁷⁴ Ezzel szemben különvéleményében Alito bíró kifejtette a következőket: „Bár egyértelmű, hogy minden rendszám-tábla tartalmaz állami megnyilvánulást (pl. az állam megnevezését és a járművet azonosító betűket és/vagy számokat), Texas az érintett rendszám-táblákon található szabad felületet apróhirdető felületté alakította, amelyen az üzembentartók saját üzenetüket helyezhetik el. Texas lényegében azt tette, hogy elutasított egy magánszemélyek által e felületen elhelyezni kívánt üzenetet, mivel megítélése szerint számos polgár sértőnek találná. Ez nyilvánvalóan nézőpontalapú hátrányos megkülönböztetés.” *Walker* (68. lj.) 2255–2256. (Alito bíró különvéleménye, támogatta a főbíró, valamint Scalia és Kennedy bíró).

⁷⁵ Uo., 2246., 2250–2252.

⁷⁶ Robert Post példaként említi azokat a hallgatókat, akik a Yale Egyetemen a női kollégium előtt „No means yes, yes means anal” („A nem igent jelent, az igen pedig anális szexet”) rigmust kántálva vonultak fel, és megjegyzi, hogy egyetlen rendes egyetem sem tolerálná az ilyen jellegű véleménynyilvánítást a területén, és jogosult lenne fegyelmi eljárást indítani. Robert Post: *There Is no 1st Amendment Right to Speak on a College Campus. Vox*, 2017. október 25., <https://www.vox.com/the-big-idea/2017/10/25/16526442/first-amendment-college-campus-es-milo-spencer-protests>. Bár Post nem fejti ki, érdemes megjegyezni, hogy az *e* példában említett véleménynyilvánítás nem minősül támadó szavaknak, uszításnak vagy valós fenyegetésnek.

⁷⁷ A gondolatmenet nem teljesen hibátlan. A *Walker*-ügyben kifejtett vizsgálat középpontjában részben az a kérdés állt, hogy a rendszám-tábla hagyományosan az állami vagy a magánjellegű véleménynyilvánítás fórumának minősül. Az állami egyetemeket időnként magánjellegű véleménynyilvánításra szolgáló, idealizált nyilvános fórumként mutatják be, és senki nem gondolja, hogy az állami egyetemek az állami propaganda színterül szolgálhatnak, vagy kellene szolgálniuk. Ebből nem következik azonban, hogy az egyetemek hasonlatosak lennének a nyilvános járdához vagy főtéri nyilvános fórumokhoz. Még ha véleménynyilvánításra szolgáló fórumok is, meghatározó oktatási céllal vagy küldetéssel rendelkeznek. Ez indokolja az adott célnak megfelelő, tartalomalapú korlátozások alkalmazását. A kihívás olyan nézőpontsemleges korlátok kidolgozása, amelyek megőrzik a fórumot eredeti oktatási célja és egyéb küldetési számára. L. pl. *Students for Life USA v. Waldrop* 162 F. Supp. 3d 1216, 1234–1236 (SD Ala. 2016) [amely szerint a University of South Alabama egyes részei – különösen az előkert és annak környéke – nem nyilvános (korlátozottan nyilvános) fórumnak minősülnek, és a kampusz határának közelében fenntartja a hallgatók megnyilvánulásaival kapcsolatban az egyetem által alkalmazott korlátokat annak érdekében, hogy „(1) megőrizze a kampusz környezetének kellemes látványát; (2) előmozdítsa a közlekedés biztonságát; (3) előmozdítsa az intézmény mint a közösségen belüli oktatási létesítmény imázsát; (4) apolitikus vagy semleges nézőpontot tartsanak fenn, és elkerüljék valamely nézet támogatásának vagy előnyben részesítésének látszatát.”] A bíróság megállapítása szerint „[a] kampusz környezete csak akkor tekinthető nyilvános fórumnak, ha az egyetem szándékosan és célszerűen megnyitja az általános hallgatói párbeszéd előtt. Az egyetem szándéka a területén a hallgatók véleményének kinyilvánításával kapcsolatban alkalmazott szabályainak, a hallgatói véleménynyilvánítással kapcsolatos gyakorlatnak, a terület jellegének, valamint annak az általános hallgatói eszmecsere céljával való összegyeztethetőségének vizsgálata alapján állapítható meg.” Uo., 1232. Vö. *Justice For All v. Faulkner* 410 F.3d 760, 767–769 (5th Cir. 2005) [az ítélet szerint az egyetem szabályzatai alapján a University of Texas (Austin) nem tekinthető korlátozottan nyilvános fórumnak, „a hallgatói véleménynyilvánítás színtere, amely tekintetében csupán az időre, helyre és módra vonatkozó szabályok, valamint néhány tartalomalapú korlátozó iránymű”].

4.2. Az egyetemi szólásszabadság értékei mint a szólásszabadság jogos korlátja

A professzorok, hallgatók és meghívott előadók szólásszabadságának jogos korlátját képezik azok az értékek, amelyek elérésére a kampuszon a szólásszabadság és a tudományos élet szabadsága irányul. E két szabadság – amelyek önmagukban véve is fontos célt és értéket képviselnek – más célok elérésére szolgáló eszközök is egyben. Alapvető szerepet töltenek be más fontos oktatási értékek megvalósításában, így a legjobb oktatási gyakorlatok, valamint az értékek, képességek és tudás tanteremben és azon túl történő átadására, megszerzésére, cseréjére és terjesztésére szolgáló gyakorlatok fejlesztésében. Világos, hogy a véleménynyilvánítás egyes formái nemcsak más vélemények kinyilvánítását ösztönzik, hanem ezeket a fontos egyéb értékeket előmozdító vélemények kifejezését is. Egyes vélemények azonban jellemzően megakasztják a véleménynyilvánítást, véget vetnek a párbeszédnek, és kevésbé segítik elő a tudás megszerzését és terjesztését. A sztereotípiákkal és túlzó általánosítással operáló uszítóan rasszista, szexista és bigott megnyilvánulások például eltéríthetik, vagy akár le is zárhatják a beszélgetést. Bár az ilyen megjegyzések akár még több vélemény kinyilvánítását is eredményezhetik, általában jelentős erőfeszítésre van szükség ahhoz, hogy a beszélgetés visszatérjen a helyes mederbe. Hasonló okok miatt mások rasszistaként, szexistaként vagy bigottként való megbélyegzése is ilyen eredményre járhat.⁷⁸ A címke maga is túlzó általánosítást jelent, ha annak célja (vagy hatása) az, hogy az adott személy személyiségét pusztán egyetlen dimenzióra korlátozza. A címke korlátozza a túlzó általánosítás tárgyává váló személyt, és beárnyékolhat mindent, amit a címkével ellátott személy mond.⁷⁹ Amellett, hogy nem képviselnek különösebb értéket, a túlzó általánosítások egy része bizonyíthatóan téves is.⁸⁰ Az ember legsötétebb ösztöneire ható téves állítások egy település főterén esetleg tolerálhatók, ám nehéz lenne indokolni, hogy miért kellene hamis állítások számára teret biztosítani egy oktatási intézményben. Hogyan segíthetné elő az oktatási intézmény küldetését a hamis állítások megtűrése egy egyetemen? A szabad véleménynyilvánításhoz ezért, a szabadpiachoz hasonlóan, szükség lehet valamilyen beavatkozásra – netán szabályozásra –, ha optimalizálni szeretnénk annak előnyös hatásait az egyetemek területén.

⁷⁸ Bár nem könnyű megállapítani, még a legbigottabb vélemények képviselőinek is lehetnek érdemeik. Lehet, hogy keményen dolgoznak, gondoskodó és felelős szülők (elteltekintve persze bigott nézeteik átadásától), vagy lehetnek akár tehetséges művészek vagy sportolók. Gondoljunk például Babe Ruth-ra, John Wayne-re, Woodrow Wilsonra, Walt Disney-re és Eric Claptonra. Redukálható lenne bármelyikük személyisége bigott nézeteire vagy kijelentéseire?

⁷⁹ Ki akarná hallani, hogy „a rasszista” mit akar mondani? Hát nem tudjuk már úgyis, hogy mit mond „a demokrata” vagy „a republikánus” bármilyen konkrét kérdéssel kapcsolatban, miért akarnánk meghallgatni vagy reagálni rá?

⁸⁰ LEITER i. m. (58. lj.) 409. [kifejtve, hogy a legtöbb nem világias megnyilvánulás „kevés vagy szinte semennyi nettó pozitív episztemológiai értéket nem képvisel (azaz nem visz minket közelebb az igazság megismeréséhez), és nem képvisel elegendő episztemológiai értéket (sem a hallgató, sem az előadó számára) a kifejtése igazolásához, tekintet nélkül a társadalmi jóléttel kapcsolatban felmerülő költségekre”]. Leiter elismeri, hogy a szólásszabadság szabályozásával szembeni jelentős érv „az a félelem, hogy a nagybetűs társadalom nyilvánvalóan nem rendelkezik megbízható episztemológiai döntőbíróval, az annak kijelölésére irányuló erőfeszítések pedig azzal a veszéllyel járnak, hogy a szólásszabadsághoz kapcsolódó minden más értéket feláldozunk, ha a döntőbíró megbízhatatlan, vagy túlságosan sokat hibáztat” (Uo., 434.). A tudományos intézmények természetesen nem a társadalom „nagybetűs” képviselői, és – a bíróságokhoz hasonlóan – nem az episztemológiai állítások megítélésével foglalkoznak.

4.3. A szólásszabadság és más jogok és értékek, köztük a VI. és a IX. címben meghatározott jogok és értékek, valamint az adott intézmény küldetésében meghatározott különös értékek összemérése

A szólásszabadságot és a tudományos élet szabadságát egyensúlyba kell hozni más jogokkal és értékekkel, például az egyenlőséghez való joggal és az abból fakadó értékekkel, köztük a méltányos esélyegyenlőséggel⁸¹ és az egyenlő gondosság és tisztelet biztosításával.⁸² A VI. címhez hasonlóan a IX. cím foglalja magába ezeket a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítésből fakadó, egyenlőséghez való joghoz kapcsolódó fogalmakat.⁸³ A IX. cikk szerint: „Az Egyesült Államokban tilos bárkit nemi hovatarozás alapján szövetségi pénzügyi támogatásban részesülő tevékenységből vagy oktatási programból kizárni, annak előnyeitől megfosztani, vagy azzal kapcsolatban megkülönböztetésnek kitenni.”⁸⁴

Végül pedig az oktatási intézményeknek egyensúlyba kell hozniuk egyfelől az oktatók és a hallgatók szólásszabadsághoz és a tudományos élet szabadságához való jogát, másfelől az intézmény Első Alkotmánykiegészítésből fakadó jogait saját küldetésé és értékei meghatározására.⁸⁵ Bár az egyetemeket az Első Alkotmánykiegészítés alapján megillető jogok terjedelme távolról sincs tisztázva, a Legfelső Bíróság elismerte az egyetemek Első Alkotmánykiegészítésből fakadó azon jogát, hogy saját oktatási küldetésük megvalósítása szempontjából nyomós érdekek minősítsék a sokszínűséget.⁸⁶

⁸¹ John Rawls demokratikus egyenlőséggel kapcsolatos nézeteit az igazságossággal kapcsolatos két elve fejezi ki. Az első elve egyenlő alapszabadságokat ír elő (köztük a szólásszabadságot), a második elve pedig méltányos esélyegyenlőséget és a javak legkevésbé tehetősek részére való újraelosztását kívánja meg. John RAWLS: *Az igazság elmélete*. Budapest, Osiris, 1997. 96–97. Norman Daniels rámutat arra, hogy „[a] méltányos esélyegyenlőség azt kívánja meg, hogy ne csak az állások és a hivatalok tekintetében ítéljük meg az embereket tehetségük és képességeik alapján, hanem dolgozzunk ki intézményi intézkedéseket is, amelyekkel korrigálhatjuk az osztály, a faj és a nem hatásait a piacképes tehetségek és képességek rendes fejlődésére”. Norman DANIELS: *Democratic Equality: Rawls's Complex Egalitarianism*. In: Samuel FREEMAN (szerk.): *The Cambridge Companion to Rawls*. Cambridge, Cambridge University Press, 2003. 241.

⁸² Ronald Dworkin védelmébe vette a gondolatot, hogy a demokratikus kormányzás legitimitásához annak egyenlően kell kezelnie az embereket – legalább abban az értelemben, hogy egyenlő gonddal és tisztelettel bántik velük. L. Ronald DWORKIN: *Sovereign Virtue*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 2000; l. még Ronald DWORKIN: *Taking Rights Seriously*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1978.

⁸³ Az 1972. évi oktatásiügyi módosítások IX. címét még jogi szempontból is indokolja a kongresszus költségvetési hatásköre; a IX. cím alapján támogatott programokhoz kapcsolt feltételek célja „annak biztosítása, hogy a szövetségi forrásokat nem fordítják nemi alapú hátrányos megkülönböztetést alkalmazó oktatási programok támogatására, és hatékony védelmet biztosítanak a polgárok számára az ilyen gyakorlatokkal szemben”. *Cannon v. University of Chicago* 441 US 677, 704 (1979).

⁸⁴ Az 1972. évi oktatásiügyi módosítások IX. címe, 20 USC §1681.

⁸⁵ L. pl. HORWITZ i. m. (41. lj.); Paul HORWITZ: *Universities as First Amendment Institutions: Some Easy Answers and Some Hard Questions*. 54 *UCLA Law Review* (2007) 1497. Horwitz szerint az egyetemeket „az Első Alkotmánykiegészítés hatálya alá tartozó intézményeknek”, azaz olyan intézményeknek kell tekinteni, „amelyek jelentős szerepet játszanak a nyilvános párbeszéd előmozdításában, és amelyek intézményi szempontból elkülönültek, és meghatározott belső normák, gyakorlatok és hagyományok szerint, nagyrészt önszabályozással működnek”. Uo., 1497. Kifejti továbbá, hogy „a bíróságoknak jelentős teret kell biztosítaniuk az egyetemeknek, hogy tudományos küldetésük saját értelmezése szerint határozzák meg autonómiájuk gyakorlásának módját”. Uo., 1549.

⁸⁶ *A Grutter v. Bollinger* 539 US 306, 329 (2003) ügyben a bíróság elismerte, hogy „az egyetemek különös helyet töltenek be az Első Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos alkotmányos hagyományban”, és azok kiterjedt „oktatási

Az egyetemek küldetési nyilatkozatai, valamint egyetemi elnökök és tudósok nyilatkozatai alapján George Wright a közelmúltban elkészítette az egyetemek feladatainak és céljainak gyűjteményét.⁸⁷ Az egyetemi feladatok felsorolásában megtalálhatók a következők:

„[r]anulás és kutatás; megkülönböztetés elleni küzdelem; oktatási lehetőségek nyújtása és társadalmi hozzájárulás biztosítása; tudás előmozdítása; a megnyilvánulások és a kommunikáció szabadsága; a gazdasági növekedés előmozdítása; ösztöndíjak elfogulatlan nyújtása; társadalomkritika; a hallgatók erkölcsi nevelése; szakmai képzés; felkészítés a felelős demokratikus polgári szerepvállalásra; státusszal összefüggő és lehetőségbeli hierarchiák tükrözése vagy meghatározása, vagy a társadalmi mobilitás előmozdítása; alapvető személyiségbeli átalakulás.”⁸⁸

A jogi karok küldetését tovább alakítják az Amerikai Ügyvédi Kamara (American Bar Association – ABA) által akkreditált jogi karokra vonatkozó előírások is. Az ABA-szabályzat 205. §-ának b) pontja előírja például, hogy a jogi karok kötelesek előmozdítani és fenntartani a hallgatók, az oktatók és a munkavállalók közötti esélyegyenlőséget fajon, bórszínen, valláson, nemzeti származáson, nemen, szexuális irányultságon, életkoron vagy fogyatékonyságon alapuló megkülönböztetés vagy szegregáció alkalmazása nélkül.⁸⁹ Az ABA-szabályzat 206. §-a előírja továbbá a jogi karok számára, hogy:

„konkrét fellépéssel bizonyítsák a sokszínűség és a befogadás, valamint a nem, faj és etnikum tekintetében sokszínű hallgatói közösség fenntartására irányuló elköteleződésüket azzal, hogy a nem megfelelően képviselt csoportok, különösen a faji vagy etnikai kisebbségek tagjai számára minden lehetőséget biztosítsanak a jogi tanulmányok folytatására és a jogi hivatás gyakorlására.”⁹⁰

---

autonómiára” jogosultak. Megjegyzendő azonban, hogy a *Fisher v. University of Texas at Austin* 570 US 297 (2013) ügyben nem említik az Első Alkotmánykiegészítést, noha a bírák többsége változatlanul az egyetem sokszínűséggel összefüggő oktatási céljaira hivatkozott. Ezek az ügyek ugyan állami egyetemeket érintettek, az Első Alkotmánykiegészítésből fakadó véleménynyilvánításhoz való jog az állami és a magánegyetemeket egyaránt megilleti az állammal szemben. Másként fogalmazva, a magánegyetemeket nem kötelezi az Első Alkotmánykiegészítés, azonban védelmet nyújt számukra. Megjegyzendő, hogy 2018 júliusában a Trump-kormány visszavonta az Obama-adminisztráció 24 szakpolitikai dokumentumát, köztük a hallgatók felvétele során a faji hovatartozás figyelembevételét támogató feljegyzést is. Eric TUCKER: Trump Revokes Obama Policy Using Race in School Admissions. *Chicago Sun-Times*, 2018. július 3., <https://chicago.suntimes.com/education/affirmative-action-college-school-admissions>.

⁸⁷ L. WRIGHT i. m. (22. lj.) 4–11.

⁸⁸ Uo., 10–11. (idézetek kihagyva).

⁸⁹ L. American Bar Association (ABA): Standards and Rules of Procedure for Approval of Law Schools 2014–2015, https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/misc/legal_education/Standards/2014_2015_aba_standards_chapter2.authcheckdam.pdf.

⁹⁰ Uo. Az értelmezésre vonatkozó 206. § 1. bekezdése szerint továbbá: „Az alkotmányos rendelkezés vagy jogszabály követelményének célja a nem, a faji és etnikai hovatartozás vagy a nemzetiség figyelembevételének tiltása a felvételre vagy foglalkoztatásra vonatkozó döntésekben, ez azonban nem indok arra, hogy az iskolák ne feleljenek meg a 206. számú előírásnak. A jogi egyetemek a rájuk vonatkozó alkotmányos vagy jogszabályi rendelkezések szerint az alkalmazandó alkotmányos vagy jogszabályi rendelkezések által tiltottól eltérő eszközökkel kötelesek bizonyítani a 206. számú előírás szerinti elkötelezettséget.”

A 206. § 2., értelmező bekezdése valamelyest kifejti:

„Az az elköteleződés, hogy teljes tanulási lehetőséget biztosítsunk a nem megfelelően képviselt csoportok tagjainak, jellemzően magába foglalja az ilyen jelentkezők képességeinek különösen gondos felmérését a felvételi eljárás során, különleges felvételi erőfeszítéseket, valamint az ilyen hallgatók tanulmányi és pénzügyi szükségleteinek kielégítését támogató, továbbá a nem megfelelően képviselt csoportokhoz tartozó hallgatók számára előnyös környezetet biztosító programokat.”⁹¹

A jogi karok különféle küldetéseket fogalmazhatnak meg, a legtöbb hangsúlyozza az igazságosságot és a szakmai etikát. Például a University of St. Thomas School of Law küldetési nyilatkozata rögzíti, hogy „[a] University of St. Thomas School of Law mint katolikus egyetem jogi kara elkötelezett amellett, hogy az erkölcsiség és társadalmi igazságosság kérdéseire fordított figyelem révén az igazság keresésének részévé tegye a hitet és a gondolkodást.”⁹² Az intézmény értékei közé tartozik például a szakmai képzés, a katolikus szolgálat, az ösztöndíjak, az innováció, a közösség és a kapcsolatok.⁹³ Az utóbbiról az egyetem azt állítja, hogy „[a] kapcsolatokat komolyan vesszük a tantermen belül és kívül egyaránt. A jogi hivatás gyakorlása társas törekvés, segítjük hallgatóinkat abban, hogy kifejlessék a kapcsolatok kialakításához és ápolásához a jogászok számára szükséges gyakorlati képességeket és érzelmi intelligenciát.”⁹⁴

A Florida Coastal School of Law küldetési nyilatkozata szerint:

„A Florida Coastal a kultúrája, a végzett hallgatókat a középpontba állító megközelítése, a hivatásbeli felkészültség iránti elköteleződés, a tanulmányi élmény, a hátrányos helyzetű közösségek szolgálata, valamint a végzett hallgatók piacvezető felkészültségéért felelős oktatók elszámoltathatósága alapján különbözteti meg magát más intézményektől. E megkülönböztető jegyek célja, hogy a Florida Coastal váljon a 21. századi szakmai oktatás mindenre kiterjedő kiválósági mércéjévé. E küldetése elérése érdekében a Florida Coastal elkötelezett a következő célkitűzések elérése iránt:

- a végzős hallgatókat a jogi szakvizsgára és a jogi hivatás hatékony gyakorlására megfelelően felkészítő jogi képzés nyújtása;
- olyan tanulmányi élmény nyújtása, amely felkészíti a hallgatókat a jelenlegi és a várható jogi problémák kezelésére, választ ad a globalizáció kihívásaira, kiemeli a képességek és a professzionális fejlődésének fontosságát, valamint előmozdítja a kulturális sokszínűség értékelését;
- az egyetem vonzóvá tétele sokszínű, a jogi egyetem közösségének értékei és eszméi által motivált hallgatói, oktatói és munkavállalói közössége számára;
- a hallgatók, az oktatók és a munkatársak közötti tiszteletet, bizalmat, együttműködést és tartalmas interakciókat ösztönző intézményi környezet kialakítása.”⁹⁵

⁹¹ Uo.

⁹² University of St. Thomas: About, <https://www.stthomas.edu/law/about>.

⁹³ Uo.

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ Florida Coastal School of Law: Our Mission, <https://www.fcsl.edu/our-mission.html>.

A University of St. Thomas és a Florida Coastal egyaránt rendelkezik zaklatásra vonatkozó szabállyal, amely megerősíti az intézmények küldetését és célkitűzéseit, továbbá törekszik egyensúlyba állítani őket a szólásszabadsággal és a tudományos élet szabadságával. A University of St. Thomas szexuális visszaélésekre vonatkozó szabályzata például az alábbi pontosítást tartalmazza:

„A szexuális zaklatás tilalma nem korlátozza az oktatók oktatási tevékenységhez kapcsolódó abbéli szabadságát, hogy megválasszák, feladatként kiadják és megvitassák az oktatott anyaghoz valóban kapcsolódó anyagokat és témákat. A University of St. Thomas a tanteremben és más fórumokon egyaránt aktívan ösztönzi és törekszik előmozdítani a meggyőződéssel képviselt nézetek és vélemények szabad kifejezését, megkérdőjelezését és megvitatását.”⁹⁶

Mindazonáltal a szexuális zaklatás szóbeli vagy fizikai cselekmény útján egyaránt megvalósulhat, és egyetlen alkalommal történő elkövetés is zaklatásnak minősülhet.⁹⁷ A zaklatás példaként említi a szabályzat az olyan „súlyos vagy rendszeressé vált cselekmény elkövetését, amely ellenséges munka- vagy tanulmányi környezetet alakít ki”⁹⁸ A University of St. Thomas szabályzata tükrözi tehát az Oktatási Minisztérium Polgárjogi Hivatala (Office for Civil Rights of the Department of Education – OCR) „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levelének üzenetét, amellyel az 5.1. alpontban foglalkozunk részletesen.

A Florida Coastal szabályzata alapján szexuális zaklatásnak minősül „a nem kívánt, szexuális, szexualitáson és/vagy nemiségen alapuló, szóban, írásban, interneten keresztül és/vagy fizikai úton kifejezett vagy végrehajtott cselekmény”⁹⁹ A szabályzat megjegyzi, hogy a zaklatás abban az esetben szankcionálható, ha ellenséges környezetet hoz létre.¹⁰⁰ A szabályzat szerint továbbá:

„Ellenséges környezet alakul ki, ha a szexuális zaklatás: súlyos, vagy elhúzódó, vagy mindenre kiterjedő és objektíve olyan mértékben sértő, hogy túlzott mértékben zavarja meg, teszi lehetetlenné vagy korlátozza az érintett képességét arra, hogy részt vegyen az intézmény által nyújtott tanulmányi vagy munkavállalási lehetőségekben, vagy részesüljön azok előnyeiben.”¹⁰¹

A Florida Coastal szabályzata – több más intézmény szabályzatához hasonlóan – további rendelkezéseket határoz meg a fenti küszöböt el nem érő vagy nem védett tulajdonságon alapuló zaklatás kezelésére. A szabályzat szerint „az ilyen magatartások kezelése nem vezethet az

⁹⁶ L. University of St. Thomas: *Sexual Misconduct Policies and Procedures*, <http://www.stthomas.edu/title-ix/sexualmisconduct>.

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ L. Florida Coastal School of Law: *Sexual Violence Response and Prevention*, <http://www.fcsll.edu/student-life-student-affairs-sexual-violence-response-and-prevention.html>.

¹⁰⁰ Uo.

¹⁰¹ Uo.

intézmény szabályzata szerinti fegyelmi intézkedés alkalmazásához, azonban kiterjedhet tisztelteljes konfrontáció, helyreállító intézkedés, oktatási és/vagy hatékony konfliktuskezelési mechanizmusok igénybevételére”.¹⁰²

E szabályzatok egyértelműen korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát. A korlátozás kétségtelenül a megnyilvánulás tartalmán vagy jellegén alapul, a középpontjában azonban nem az eszme, hanem a megnyilvánulásnak az érintett személyek tanulmányi lehetőségeire gyakorolt hatása áll. Az itt tiltott véleménynyilvánítás nem feltétlenül illeszthető be a véleménynyilvánítás hagyományosan nem védett (azaz a támadó szavak, az uszítás, a valós fenyegetés vagy az obszcenitás) kategóriába, illetve nem feltétlenül éri el azok szintjét, bár némely esetben ez előfordulhat. A zaklatásnak minősülő nyelvhasználatot tiltó szabályok azonban egyfelől a szólásszabadság, másfelől a jogi karoknak az esélyegyenlőség és az intézmény céljainak elérését előmozdító környezet biztosításában vállalt kötelezettségének mérlegelése alapján indokolhatók.

4.4. Értékelhetők-e ezek a korlátok a járulékos hatás elve alapján?

A járulékos hatás elve alapján a tartalomalapú korlátozást előíró jogszabály tartalomsemlegesnek tekinthető, ha megengedhető és tartalomsemleges cél elérésére irányul, és van a véleménynyilvánításra szerszerűen rendelkezésre álló alternatív helyszín.¹⁰³ Amennyiben a „meghatározó” aggály nem a tartalommal, hanem a járulékos hatásokkal függ össze, a bíróság hajlamos tartalomalapú korlátozásokat is hatályban hagyni.¹⁰⁴ Számos ítéletben hagytak helyben felnőtteknek szóló szolgáltatásokat nyújtó vállalkozásokkal szemben tartalomalapú megkülönböztetést alkalmazó intézkedést annak érdekében, hogy „megóvják és fenntartsák a település lakóövezeteinek és üzleti negyedeinek minőségét, valamint a városi életmód minőségét”.¹⁰⁵ Nem következik-e ebből, hogy az egyetemeknek is lehetővé kell tenni a területükön kinyilvánított vélemények korlátozását az egyetemi élet minősége és a kultúra védelme érdekében?¹⁰⁶ Megakadályozhatja-e egy egyetem, hogy a hallgatói önkormányzat létesítményében felnőtteknek szóló szolgáltatást nyújtsanak, szexboltot üzemeltessenek, ha más üzletek működtetését lehetővé teszi? Található-e az egyetemi könyvesboltokban felnőtteknek szóló könyveket árusító részleg?

¹⁰² Uo. Ez jellemző szóhasználat. L. pl. a Stetson University szabályzatát, <https://www.stetson.edu/other/titleix/media/titleix-policy-2017-18-updated.pdf>. A University of Dayton diszkriminációellenes szabályzata pontosan ilyen szavakat használt az „Egyéb kifogásolható magatartásformák” című részében, <https://udayton.edu/policies/finance/nondiscrimination-policypage.php#otherobject>. Mindössze annyit tesz hozzá, hogy az ilyen egyéb mechanizmusok mellett „a cselekménnyel kapcsolatos tényállás más egyetemi tisztviselők elé is utalható az irányadó egyetemi szabályoknak megfelelő kezelés céljából”. Uo.

¹⁰³ L. *City of Renton v. Playtime Theaters, Inc.* 475 US 41, 47 (1986) („A tartalomsemleges, időre, helyre és módra vonatkozó szabályok elfogadhatók, amennyiben a céljuk jelentős államérdek szolgálata, és nem korlátozzák indokolatlanul az alternatív kommunikációs csatornák használatát.”)

¹⁰⁴ Uo., 47.

¹⁰⁵ Uo., 48.; *Young v. American Mini Theatres, Inc.* 427 US 50, 71 (1976).

¹⁰⁶ Gainesville városban, ahol a University of Florida található, az önkormányzat a járulékos hatás elve alapján tiltott ki minden felnőtteknek szóló üzletet az egyetem környékéről. L. Aaron ALBRIGHT – Justin FORD: Strict Regulations Leave no Space for Adult Stores in Gainesville. *The Independent Florida Alligator*, 2017. április, http://www.alligator.org/news/local/article_7dd781f4-24b3-11e7-8a49-0f852a2ec2d3.html.

Megakadályozható-e egy állami egyetem az egyetemi könyvesbolt üzemeltetőjét abban, hogy ilyen részleget nyisson? Ha igen, akkor vajon megakadályozható-e, hogy egy gyűlöletkeltő csoport gyűlés vagy előadás tartása céljából bérbe vegyen egy előadótermet? Ha egy település vagy egyetem kitalálhatja területéről a szexualitással összefüggő megnyilvánulásokat, akkor nem kellene-e képesnek lennie kitalálni a gyűlölködő megnyilvánulásokat is? Megjegyzendő, hogy a hallgatók szinte bármilyen elképzelhető véleményt elérhetnek az interneten. Számptalan videó található a YouTube-on, amelyekben az Alapítvány az Egyéni Tanulmányi Jogokért (Foundation for Individual Rights in Education – FIRE) által vezetett listán szereplő bojkottált előadók szerepelnek. A hallgatók hozzáférhetnek az ilyen előadók írásaihoz, honlapjához, blogjához és tweetjeihez, és részt vehetnek a város más, kampuszon kívüli részében tartott rendezvényeken. Másként fogalmazva, számtalan észszerű alternatív helyszín áll rendelkezésre.

Az egyetemek számos mechanizmussal rendelkeznek az intézmény küldetésével vagy értékeivel összeegyeztethetetlen hallgatói, oktatói vagy munkavállalói viselkedés kezelésére.¹⁰⁷ Kevesebb eszköz áll azonban az intézmények rendelkezésére az olyan külső személyek kezelése terén, akik az egyetem területén az intézmény küldetését aláásó véleményt fejeznek ki.¹⁰⁸ Az egyetemek egyetlen lehetősége, hogy tartalomalapú megkülönböztetés alkalmazásával határozzák meg, hogy kit hívnak meg és kérnek fel előadás tartására az egyetem területén. A korábban írtak szerint ellentmondásos helyzet alakul ki, ha az egyetem visszavonja a hallgatók által felkért előadó meghívását, vagy esetleg úgy dönt, hogy nem ad bérbe helyszínt valamelyik külső előadónak.¹⁰⁹ Részben azért, mert csupán korlátozott eszközök állnak az intézmények rendelkezésére az egyetemi normákat sértő véleménynyilvánítás kezelésére, a meghívás visszavonása lehet az egyetlen elérhető eszköz annak elkerülésére, hogy az egyetem helyet biztosítson az intézmény küldetésével és a hallgatói felé fennálló kötelezettségeivel összeegyeztethetetlen vélemé-

¹⁰⁷ Iдетartozik a különböző értékek és politikák terjesztése a médiában, képzéseken, műhelyekben, tanácsadás és mentorálás során, hallgatói vezetőséggel és csoportokkal való foglalkozás keretében, valamint informális találkozóknak, figyelmeztetések, megrovás, próbára bocsátás, bocsánatkérés, tanulmányi projektek, közösségi szolgálat, kiváltságok korlátozása vagy megvonása, eltiltás, elkülönítés, helyreállítás, bírságok, díjak, felfüggesztés, elbocsátás vagy az engedélyezett végző szervnek – pl. a tagállami ügyvédi kamara – való bejelentés.

¹⁰⁸ Egyes egyetemek például a küldetésükkel ellentétesnek tartják a náluk tanuló, megfelelő iratokkal nem rendelkező hallgatók kilitének felfedését vagy a transznemű hallgatók nyilvános megnevezését és gúnyolását. Az utóbbit tette pl. Milo Yiannopoulos a University of Wisconsin egyetemen, és állítólag ezt tervezte tenni a Kaliforniai Egyetem berkeley-i kampuszán is. Maya OPPENHEIM: UC Berkeley Protests: Milo Yiannopoulos Planned to ‘Publicly Name Undocumented Students’ in Cancelled Talk. *Independent*, 2017. február 3., <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/uc-berkeley-protests-milo-yiannopoulos-publicly-name-undocumented-students-cancelled-talk-illegals-a7561321.html>.

¹⁰⁹ L. pl. Michigan State Refuses to Rent Space to Richard Spencer’s Group. *CBS News*, 2017. augusztus 18., <https://www.cbsnews.com/news/michigan-state-refuses-to-rent-space-to-richard-spencers-group>. Megjegyzendő, hogy ezen esetekben általában feltételezik, hogy a helyiséget nyilvános fórumként vagy korlátozottan nyilvános fórumként béreltik ki, és a nézőponton alapuló hátrányos megkülönböztetés nincs engedélyezve. Ha azonban az ilyen egyetemi létesítményeket az intézmény nevével és hírnevével kapcsolják össze, akkor nehéz belátni, hogy azok miért ne zárkozhattának el a létesítmények konföderációs katonai zászlót lengető személyeknek való bérbeadásától, éppen úgy, ahogyan Texas is megakadályozta az ilyen lobogó használatát a rendszámtáblákon. A jogi karokon viszont általában nem merül fel ez a probléma, mert ritkán adják bérbe a létesítményeiket a nyilvánosság tagjainak.

nyek kifejezéséhez.¹¹⁰ További járulékos hatásként felmerülhetnek még a biztonsággal összefüggő aggályok, valamint az egyetemi tevékenységek súlyos fizikai fennakadásának kockázata. Bár fontos elkerülni az „ellentüntetői véto” alkalmazását, ha az egyetemi vendégszereplés célja csupán felfordulást okozni, és ha a biztonság garantálásának egyetlen módja sokba kerül az intézménynek és az adófizetőknek, akkor érdemes átgondolni, hogy az efféle beszéd elegendő tanulsággal szolgál-e ahhoz, hogy ekkora áldozatot vállaljanak érte.

5. A IX. cím történetéről, alkalmazásáról, a vele való visszaélésekről szóló AAUP-jelentés, valamint annak hatása a szólásszabadság helyzetére

A mérlegeléssel kapcsolatos egyik probléma az, hogy nehéz felismerni, mikor éri el az ember a megfelelő egyensúlyt. Egyesek szerint túlságosan is messzire mentünk a hallgatók védelmében, a hallgatók pedig elkényeztetetté és túlvédetté váltak.¹¹¹ A fent kifejtettek szerint az AAUP 2006-ban elmarasztaló jelentést készített a IX. címmel kapcsolatos visszaélésekről, kifejtve, hogy az OCR és az egyetemek aláásták a véleménynyilvánítás szabadságát azzal, hogy:

- nem tettek világos különbséget a véleménynyilvánítás és más cselekmények között, továbbá nem tettek különbséget az ellenséges környezet, a szexuális zaklatás és a szexuális jellegű támadás között;
- az ellenséges környezet fogalmának túlságosan kiterjesztő értelmezésével munkajogi fejelemi intézkedéseket alkalmaztak a munkatársakkal szemben az oktatás és kutatás során védettnek minősülő vagy az egyetemen kívül tett véleménynyilvánítások miatt;
- hajlamosak a nemiségre és szexualitásra vonatkozó tudományos párbeszédet az ellenséges környezethez hozzájáruló tényezőként kezelni;
- alacsony bizonyítási mércét alkalmaznak a szexuális zaklatással összefüggő ügyekben, azaz az „egyértelmű és meggyőző bizonyítékok” mércéje helyett a „túlsúlyban lévő bizonyítékokét” alkalmazzák;
- előmozdítják az egyetemek vállalkozásszerű működését, ami hatással van a IX. cím rendelkezéseinek egyetemek általi végrehajtására.¹¹²

Bár az AAUP-jelentés e problémák egy részét a IX. cím OCR általi értelmezéséből eredezteti, szerinte a problémák legfőbb oka az egyetemek vezetőségének „vállalkozásszerű” működése. Érvelése szerint a hallgatók mint ügyfelek kiszolgálására összpontosító, a vizsgálatok és

¹¹⁰ Egy intézmény kifejtheti saját véleményét a véleményekkel szemben, vagy akár ösztönözheti a hallgatói csoportokat ellenrendezvények szervezésére. E technikák egy részét bemutatja: Southern Poverty Law Center: *The Alt-Right on Campus: What Students Need to Know* (2017. augusztus 10.), <https://www.splcenter.org/20170810/alt-right-campus-what-students-need-know>. A központ tanácsadással foglalkozik, közvetlenül nem avatkozik be. L. 283. lj.

¹¹¹ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). L. még LIPSON i. m. (14. lj.) 2.

¹¹² AAUP-jelentés (7. lj.). Megjegyzendő, hogy a jelentés e problémákért nem a tanárokat hibáztatja, hanem felszólítja őket, hogy küldjék el a velük egy intézményben dolgozó munkatársaiknak – ahogyan én is tettem –, hozzájárulva ezzel a probléma megoldásához. L. AAUP-jelentés (7. lj.) 30–31.

peres eljárások elkerülésére törekvő, vállalkozásszerű egyetemi modell szembe megy az egyetemek oktatási küldetésével, valamint aláássa a tudományos élet szabadságát és a megosztott vezetés lehetőségét. A jelentés kimondottan arra a következtetésre jut, hogy e körülmények inkább aláássák, semmint javítják a nemek közötti egyenlőséget.¹¹³

5.1. Miért mozdult el a IX. cím az egyenlő lehetőségek kérdésétől a zaklatás és az ellenséges környezet problémája felé?

Az AAUP-jelentésben megfogalmazott kritikák egyes részleteinek megvitatása előtt érdemes megvizsgálni, hogy a IX. cím alkalmazása, amely hagyományosan az egyenlő lehetőségek biztosítására összpontosított, miért szivárgott be az egyetemi szexuális zaklatással összefüggő követelésekbe, és hogyan került összeütközésbe a szólásszabadság eszméivel az Obama-kormány idején.¹¹⁴ Eredetileg a IX. cím a nőknek biztosította, hogy egyenlő vagy egyenértékű sportolási lehetőségeket kapjanak. Ha ma is e terület állna a szabályozás középpontjában, nem igazán lenne miről beszélni a jogi karokkal összefüggésben, hiszen azok kevés sportolási lehetőséget biztosítanak a hallgatóknak, vagy semennyit sem. Az utóbbi években azonban a IX. cím jelentősége elmozdult a nemek között a sport területén fennálló egyenlőség kérdésétől az egyetemi „nemi erőszak kultúrájának” kezelése irányába.¹¹⁵ Az egyetemi zaklatások, szexuális jellegű támadások és nemi erőszakok eltussolása és büntetlenül maradása az utóbbi fél évtizedben végül a IX. cím rendelkezéseinek kiemelten szigorú végrehajtásához vezetett.¹¹⁶ Az OCR 2011 áprilisában kiadta a „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levélként ismertté vált dokumentumot, amely alapján az állami finanszírozásban részesülő egyetemek kötelesek fellépni a szexuális erőszakkal szemben,

¹¹³ Uo., 24.

¹¹⁴ Travis WALDRON: How Obama Took an Existing Feminist Law and Made it Even Stronger. *HuffPost*, 2017. január 7., http://www.huffingtonpost.com/entry/obama-title-ix_us_585afcd5e4b0eb5864851a93.

¹¹⁵ Nem akarom alábecsülni az egyetemek területén elkövetett nemi erőszak és szexuális támadások problémájának súlyát. Körültekintően használnám azonban a „nemi erőszak kultúrája” fordulatot, ha egyáltalán használnám, bármely egyetem kultúrájának leírására. A nemi erőszak szörnyű bűncselekmény, és az egyetemi légkör efféle leírása eltúlozza a helyzetet, amivel – véleményem szerint – egyáltalán nem járul hozzá a megoldásához. Deborah Brake szerint jelenleg „kultúrharc” folyik arról, hogy a „nemi erőszak kultúrája” milyen mértékben van jelen az egyetemeken, és a szövetségi kormány milyen mértékű legitimációval lép fel vele szemben a IX. cím szabályainak érvényesítésével. Deborah L. BRAKE: Fighting the Rape Culture Wars Through the Preponderance of the Evidence Standard. 78 *Montana Law Review* (2017) 109., 110. A sértett és a szexuális támadással vádolt hallgatók egymással versengő narratívái szította vita lényege az, hogy az egyetemek szexuális támadásokra adott intézményi reakciója túlságosan messzire ment-e, vagy éppen nem ment-e elég messzire (uo.). A kifejezés kritikáját l. Aya GRUBER: Anti-Rape Culture. 64 *University of Kansas Law Review* (2016) 1027. A 2017-es események fényében nehéz nem arra a következtetésre jutni, hogy mára kialakult nálunk a szexuális zaklatás kultúrája.

¹¹⁶ L. Diana MOSKOVITZ: Why Title IX has Failed Everyone on Campus Rape. *Deadspin*, 2016. július 7., <http://deadspin.com/why-title-ix-has-failed-everyone-on-campus-rape-1765565925>. Megjegyzendő, hogy az Obama-kormány fokozta a jogérvényesítés hatékonyságát e területen, egyúttal hatályon kívül helyezte a Bush-korszakban bevezetett, a szabálysértés bejelentésére kevésbé hatékony eszközök használatát is megengedő politikákat. L. Doug LEDERMAN: Reversing Bush on Title IX. *Inside Higher Ed*, 2010. április 20., <https://www.insidehighered.com/news/2010/04/20/titleix>; l. még Eric PEARSON: National Review: Benching the Title IX Changes. *National Public Radio*, 2010. június 1., <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=127306783>.

különben megvonhatják tőlük a finanszírozást.¹¹⁷ A sportolók (különösen a férfi sportolók) állnak ma is a figyelem középpontjában, noha az erőszak kultúrája széles körben elterjedt.¹¹⁸ A sportolók előtérbe helyezésének oka részben az intenzívebb médiafigyelem, részben pedig az, hogy az egyetemek gyakran olyan eszközöket is igénybe vettek a sportolók védelme érdekében, amelyeket az átlagos hallgatók védelmében nem alkalmaznának. Eltussolhatják például a sportolókat érintő eseteket, vagy a sportolók tekintetében különleges eljárást alkalmazhatnak pusztán azért, hogy védelmet nyújtsanak a széles körben ismert és jövedelmező sportprogramjaik számára.¹¹⁹

A „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél túlmutat a sportolók bánásmódján: minden egyetemi hallgatót érint. Bár ténylegesen egyetlen egyetemről sem vontak meg forrásokat, az OCR vizsgálatai eredményeként költséges egyezségi megállapodások jöttek létre. Noha ezek az egyezségi megállapodások gyakran szigorúbb követelményeket támasztanak, mint amit látszólag a IX. cím elvár, útmutatókká váltak az egyetemek vezetősége számára ahhoz, hogy miként feleljenek meg a IX. cím előírásainak.¹²⁰

Az AAUP-jelentés nem támadja a nemek közötti egyenlőséget, és nem állítja, hogy a szólásszabadságnak minden más joggal szemben érvényesülnie kellene. Mindenki a megfelelő egyensúly megtalálására törekszik, és csak az egyensúlyra.¹²¹ Az AAUP-jelentés készítői attól

¹¹⁷ L. MOSKOVITZ i. m. (116. lj.). A 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levelet hatályon kívül helyezte a 2017-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél. Candice Jackson, a polgári jogokkal foglalkozó miniszter megbízott helyettese, az Oktatási Minisztérium Polgárjogi Hivatalának vezetője által a kollégáinak írott levél (2017. szeptember 22.), <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/ED-Dear-Colleague-Title-IX-201709.pdf>. Az új levél nem nyújt érdemi útmutatást, azonban új értesítés-észrevétel (*notice-and-comment*) eljárást vezet be, és az olvasó figyelmébe ajánlja a levéllel együtt kiadott, „Az egyetemeken tanúsított helytelen szexuális magatartás formáival foglalkozó kérdések és válaszok c. dokumentumot, és változatlanul a 2001-ben, az értesítés-észrevétel eljárással együtt bevezetett, a Szexuális zaklatásra vonatkozó, felülvizsgált útmutatóra, valamint a 2006. január 25-ei, szexuális zaklatással foglalkozó »Tisztelt Kolléga!« kezdetű levélre támaszkodik, amely megerősített útmutatással szolgál.” Uo.

¹¹⁸ Uo. Megjegyzendő, hogy Coulter és más kommentátorok továbbra is félvállról veszik az egyetemi szexuális támadások problémáját. Szerinte „nincs egyetemi szexuális erőszakkal kapcsolatos probléma”, a nemi erőszak nem is igazán erőszak, csak ha a sértettet „fejbe vágják egy téglával”. L. még: Joanna ROTHKOPF: Coulter: Women Who Say They are Raped are Just “Girls Trying to Get Attention”. *Salon*, 2014. december 18., http://www.salon.com/2014/12/18/ann_coulter_women_who_say_they_are_raped_are_just_girls_trying_to_get_attention. Azt is állította továbbá, hogy az egyetemen nemi erőszakot elkövető személyek általában „Clintonok vagy Kennedyk”. L. The New Civil Rights Movement: Ann Coulter Denies College Rape Crisis: Rapists are ‘Usually Clintons or Kennedys’, http://www.thenewcivilrightsmovement.com/rachelwitkin/ann_coulter_says_that_rolling_stone_article_proves.

¹¹⁹ L. MOSKOVITZ i. m. (116. lj.). Moskovitz rámutat, hogy – bár a 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél minden hallgató tekintetében azonos eljárást ír elő – a Baylor University még éveken keresztül külön eljárást keretében foglalkozott a sportprogramban részt vevő hallgatók ügyeivel (uo.). Moskovitz számos példát hoz az esetek egyetemi általi eltussolására és a szexuális támadásra vonatkozó egyetemi szabályok elégtelen alkalmazására (uo.). 2016-ban a Baylor Universityn a szexuális erőszak eltusolása Kenneth Starr egyetemi elnök és a futballedző elmozdításához vezetett. L. pl. Marc TRACY: Baylor Demotes President Kenneth Starr Over Handling of Sex Assault Cases. *The New York Times*, 2016. május 26., https://www.nytimes.com/2016/05/27/sports/ncaafootball/baylor-art-briles-kenneth-starr-college-football.html?_r=0. A helyzet szomorú iróniáját nehéz nem észrevenni.

¹²⁰ MOSKOVITZ i. m. (116. lj.).

¹²¹ Dworkin figyelmeztetése itt különösen helytálló. Mivel az igazságossággal kapcsolatos vitáink színesek, és az elméletek száma hatalmas, „talán nincs is semmi hasznos, amit az igazságosság fogalmával kapcsolatban mondhatnánk”. Ronald DWORKIN: *Law's Empire*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1986. 74–76. Később azonban megjegyzi, hogy „ha ez így van, akkor az nem az igazságossággal kapcsolatos viták értelmét árnyékolja be, hanem csupán az igazságosságra törekvő emberek képzelőerejét tanúsítja” (uo.).

tartanak, hogy az állam és az egyetemi vezetők IX. címmel kapcsolatos megközelítése alááshatja a IX. cím céljait, és a nemi és faji alapú egyenlőtlenségek növekedését eredményezheti a kampuszokon.¹²² Azonban én az oktatók nemierőszak-ellenes egyesülete, a Tantestület az Erőszak Ellen (Faculty Against Rape – FAR) által a 2016. márciusi jelentéstervezetre adott válaszlevélben kifejtett érvek közül néhány miatt nem tudom maradéktalanul elfogadni az AAUP-jelentés tartalmát.¹²³ A vonakodásom abból a félelemből ered, hogy a jelentés a hallgatók jólléte, biztonsága, különösen a szexuális zaklatással, megkülönböztetéssel és ellenséges tanulmányi környezettel szembeni védelemhez való joga ellenében erősítheti meg az oktatók szólásszabadságához, a tudományos élet szabadságához és önkormányzáshoz fűződő érdekeit.¹²⁴ Nem gondolom, hogy ez lett volna a szerzők szándéka, de nehéz elkerülni ennek látszatát, tekintetbe véve, hogy az AAUP-jelentés a hallgatók helyett főleg az oktatókra összpontosít.¹²⁵

A IX. címet és a szólásszabadságot övező aggályok kezelésének kihívásai közé tartozik, hogy elkerüljük a bontógolyó belendülését – hogy elkerüljük azt a téves dilemmát, hogy választanunk kell a politikai korrektség, megtorló védelmezés dermesztő hatása¹²⁶ és a Donald Trump elnök és az alternatív jobboldalhoz tartozó „szólásszabadsági fundamentalisták”, köztük Yiannopoulos és Candice Jackson, az OCR jelenlegi vezetője által képviselt, a szóláshoz való meglehetősen érzéketlen hozzáállás között.¹²⁷ A hallgatók szakmai felkészítésére törekvő pro-

¹²² AAUP-jelentés (7. lj.) 10., 23–24.

¹²³ A Tantestület a Nemi Erőszak Ellen ezt írta következtetésként: „Bár üdvözljük, hogy az AAUP egy kiemelt fontosságú kérdéssel foglalkozik, komoly aggályok merülnek fel a kérdés kezelésének módjával, a jelentés tartalmának pontosságával, a különböző megközelítések, például tudományos szakértők véleménye bemutatásának elmaradásával és azzal kapcsolatban, hogy fogalmazásmódja nem vezet el a problémák megoldásához, inkább csak megszilárdítja őket.” A FAR levele az Egyetemi Oktatók Amerikai Szövetségének (2016. április 15.) (a szerző birtokában).

¹²⁴ Az AAUP hivatalos küldetése: „a tudomány szabadsága és a megosztott irányítás előmozdítása; alapvető hivatásbeli értékek és mércék meghatározása a felsőoktatásban; az oktatók, tudományos szakemberek, végzett hallgatók, doktori képzésben részt vevők és a felsőoktatásban oktatással és kutatással foglalkozó személyek gazdasági biztonságának előmozdítása; támogatás nyújtása a felsőoktatás közösségének céljaink valóra váltásához; a felsőoktatás közjóhoz való hozzájárulásának biztosítása”. Küldetési nyilatkozat, AAUP, <https://www.aaup.org/about/mission-1>. Nem meglepő tehát, hogy a szervezet által készített jelentés kiemelten foglalkozik az oktatókkal.

¹²⁵ A vonakodásom inkább a hangnemmél, mint a tartalommal függ össze.

¹²⁶ Lukianoff és Haidt megjegyzi, hogy a jelenlegi mozgalom nem azonos az 1980-as és 1990-es évek politikai korrektséggel foglalkozó mozgalmával: a mostani főleg az érzelmi jóllétről szól. A korábitól eltérően rendkívül törékenynek tekinti a hallgatók pszichéjét, ezért kiemelt figyelmet fordít a hallgatók pszichológiai sérelemtől való megóvására. Úgy tűnik, végső célja az, hogy „védett helyé” alakítsa az egyetemeket, ahol a fiatal felnőtteket megóvják az egyesek számára kellemetlen szavaktól és gondolatoktól. A korábitól eltérően ez a mozgalom büntetni kívánja azokat, akik – még ha véletlenül is – akadályozzák célja elérésében. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.) 26.

¹²⁷ L. Alexis OKEOWO: Hate on the Rise After Trump's Election. *The New Yorker*, 2016. november 17., <http://www.newyorker.com/news/news-desk/hate-on-the-rise-after-trumps-election> („Mióta Donald Trump megnyerte az elnökválasztást, jelentősen megnőtt a faj- és idegengyűlölő indíttatású zaklatások száma az országban. A Southern Poverty Law Center szerint a november 8-ai választás és november 14-e között összesen 437 megfélemlítéssel járó cselekményt követtek el feketék és más színes bőrű emberek, muzulmánok, bevándorlók, az LGBT-közösség tagjai és nők ellen.”); L. még Jessica GUYNN: 'Massive Rise' in Hate Speech on Twitter during Presidential Election. *USA Today*, 2016. október 23., <https://www.usatoday.com/story/tech/news/2016/10/21/massive-rise-in-hate-speech-twitter-during-presidential-election-donald-trump/92486210>; l. még 20. lj. (Jackson megjegyzésével, a 2017 augusztusában Charlottesville-ben történt, a fehérek felsőbbrendűségét hirdető terrortámadással és a kapcsolódó eseményekkel kapcsolatban).

fesszorok számára kihívás, hogy a fontos és nehéz beszélgetések berekesztése vagy elkerülése nélkül mutassanak érzékenységet a szavak sérülékeny emberekre gyakorolt hatása iránt.¹²⁸ Könnyebb az egyik végletként a „megbántás iránti érzéketlenség” vagy a másikként a „túl érzékeny ahhoz, hogy egyáltalán beszéljünk róla” lehetőségek közül választani, mint a kettő közötti problémás kérdésekkel foglalkozni. Az anyag zárójelbe tételének e két lehetséges módja vitathatatlanul biztonságosabb az oktatók számára.¹²⁹ Az oktatásban azonban egyik lehetőség sem fogadható el, különösen nem egy jogi egyetem részéről. A kihívás az, hogy képesek legyünk tisztelettel és professzionális módon beszélni kényes kérdésekről. Ehhez talán többre van szükség annál, hogy gondosan járunk el szavaink megválasztása és a beszélgetések irányának meghatározása során. Lehetséges, hogy ehhez sérülékenységre, némi bátorságra, mindenekelőtt pedig rugalmasságra van szükség akkor, amikor tévedünk.

5.2. Az egyetemi szólásszabadságot érintő OCR-os változtatások

Az OCR némileg vegyes üzenetet küldött a „Tisztelt Kolléga!” kezdetű leveleiben a szólásszabadságnak a IX. cím célkitűzéseinek megfelelő védelmével kapcsolatban. A „Tisztelt Kolléga!” kezdetű leveleknél azonban a jogalkalmazási intézkedések és az egyezségi megállapodások nagyobb hatással voltak az egyetemi vezetők magatartására. A 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél – amint arra az AAUP-jelentés rámutat – azzal, hogy igen szélesen határozta meg a szexuális zaklatás fogalmát, összemosta a szexuális zaklatásnak minősülő cselekményeket és a véleménynyilvánítást.¹³⁰ A jelentés azonban megjegyzi, hogy az OCR 2014-ben kiadott „Kérdések és válaszok a IX. címmel és a szexuális erőszakkal kapcsolatban” című dokumentuma szerint a 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél nem foglalkozott a véleménynyilvánítás szabadságát érintő kérdésekkel, és a szólásszabadsággal kapcsolatos korábbi – 2001-es és 2003-as levelekben kifejtett – útmutatása továbbra is hatályban maradt.¹³¹ A korábbi levelek világossá tették, hogy „az OCR intézkedéseinek összhangban kell lenniük az Első Alkotmánykiegészítés szerinti elvekkel, még az Első Alkotmánykiegészítés közvetlen hatálya alá nem tartozó magániskolákat érintő esetekben is”, valamint „az OCR szabályzatai nem értelmezhetők úgy, hogy az az állami vagy magánegyetemek területén védett vélemények elhallgattatásához vezessen”.¹³² Az OCR ellenezte a szabad véleménynyilvánítás megakadályozását a magánintézményekben, de nem tiltotta meg.¹³³ Ahogyan a 2003-as levél fogalmaz: „az olyan, a középiskolainál magasabb

¹²⁸ Többek között ilyen problémák merülnek fel, amikor a szabad véleménynyilvánítás védelme és a szexuális zaklatással szembeni védelem között az arany középúton próbálunk járni – amint arra Benjamin Dower is rámutatott, DOWER i. m. (7. lj.).

¹²⁹ Kétségtelen, hogy néhányan közülünk szintén érzékeny mimózálelkek.

¹³⁰ AAUP-jelentés (7. lj.) 9.

¹³¹ Uo.

¹³² Uo., 8. [idézve Gerald A. Reynolds (Oktatási Minisztérium Polgárjogi Hivatala) miniszterhelyettes munkatársának címzett levelét (2003. július 28.) (az Oktatási Minisztérium birtokában)].

¹³³ Uo.

fokú oktatást nyújtó magánintézmények, amelyek a szólásszabadságot az állami oktatási intézményeknél jobban korlátozzák, kizárólag saját akaratukból tesznek így, nem pedig az OCR által előírt követelmények alapján.¹³⁴

Ezért érdemes kiemelni, hogy ami a magánegyetemeket illeti, az intézmények szabadon mérlegelhetnek.¹³⁵ Szigorúan véve, az Első Alkotmánykiegészítés nincs a mérleg serpenyőjében. Figyelembe vehetők a szólásszabadság védelmével kapcsolatos szerződéses rendelkezések, az ilyen rendelkezéseket azonban jellemzően maguk az egyetemek határozzák meg.¹³⁶ Még akkor is, ha a szólásszabadságot kifejezetten védelemben részesítik, korlátozza – vagy vele szemben mérlegelendő – az intézmény küldetése és többek között a megkülönböztetés elleni védelemmel kapcsolatos szövetségi, állami vagy helyi törvények.

A szólásszabadság védelmét előmozdító üzenetek jellemzően hidegen hagyták azokat az egyetemi vezetőket, akik a „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levelek tartalmánál – érthető módon – nagyobb figyelmet fordítottak az OCR és az Igazságügyi Minisztérium jogalkalmazói intézkedéseire. Például az OCR-nak a University of Montana ügyében hozott, meghatározó döntése szerint a szexuális zaklatás fogalma „nem kívánt szexuális jellegű magatartás vagy megnyilvánulás, tekintet nélkül arra, hogy ellenséges környezetet teremt-e”.¹³⁷ Más szóval, az egyetem felelős-

¹³⁴ Uo. Mivel az OCR szerint ezen túlmenően nem várják el a véleménynyilvánítás korlátozását az állami intézményeknél, ez az érv aláassa az alkotmányos jogok állami intézkedés elve szerinti korlátozásának lehetőségét. Vitatható lehet, hogy állami intézkedésnek tekinthető-e a véleménynyilvánítás korlátozása egy magánintézménnyel kötött egyezségi megállapodás útján, figyelemmel arra, hogy az állam támogatta és jóváhagyta a megállapodást.

¹³⁵ A Statista szerint 2014-ben 5,5 millió hallgató iratkozott be magánegyetemre, 14,66 millió hallgató pedig állami egyetemre. Az állami egyetemen tanulónak a magánegyetemek hallgatóihoz viszonyított aránya idővel enyhén emelkedett: 1965-ben a hallgatók 67%-a, 2014-ben pedig 72%-a iratkozott be állami egyetemre. L. Statista: US College Enrollment Statistics for Public and Private Colleges from 1965 to 2016 and Projections up to 2027 (in millions) (2018), <https://www.statista.com/statistics/183995/us-college-enrollment-and-projections-in-public-and-private-institutions>. A jogi egyetemek esetében épp fordított a tendencia. Jelenleg 85 állami egyetem és 199 magánegyetem rendelkezik teljes vagy ideiglenes ABA-akkreditációval. L. ABA, *Private Law Schools* (2017), https://www.americanbar.org/groups/legal_education/resources/aba_approved_law_schools/private_law_schools.html. Másként fogalmazva, a jogi egyetemeknek csupán 40%-a állami, a fennmaradó mintegy 60%-a magánegyetem.

¹³⁶ Az oktatókkal szembeni jogosultságok kétségtelenül megbeszélés tárgyát képezik, a hallgatók nem tárgyalhatnak arról, hogy mi szerepeljen a hallgatói kézikönyvben. A magánintézményeket nem kötik az alkotmány rendelkezései, ha azonban a hallgatóságukat toborzó szórólapjaikon, kézikönyveikben és magatartási szabályzataikban szabad véleménynyilvánítási lehetőséget ígérnek, a bíróság dönthet úgy, hogy e vállalások kötik az egyetemet. L. pl. Kelly SARABYN: Free Speech at Private Universities. 39 *Journal of Law & Education* (2010) 145; *Vurimindi v. Fuqua School of Business* 435 Fed. Appx. 129, 273 (3rd Cir. 2011); *Ross v. Creighton University* 957 F.2d 410, 416 (7th Cir. 1992). „Az Egyesült Államokban általános nézet, hogy a hallgató és a magánegyetem vagy -főiskola közötti alapvető jogviszony kötelmi jellegű. Az intézmény beiratkozók számára elérhetővé tett katalógusai, szórólapjai, körlevelei és szabályzatai a szerződés részévé válnak” [idézve a *Zumbrun v. University of Southern California* 25 Cal. App. 3d 1, 10 (1972) ügyet]. L. még *Giuliani v. Duke University* No. 1:08CV502, WL 1292321, 7–8. (MD NC, 2010. március 30.) (előírta, hogy a Duke University kézikönyveit és szabályzatait külön, a munkaszerződéshez hasonló szerződésben foglalják össze); *Love v. Duke University* 776 F. Supp. 1070, 1075 (MD NC 1991) (az egyetemi hírlevél nem hoz létre szerződéses jogviszonyt az egyetem és a hallgatók között). Ezek az ügyek nem az oktatók, hanem a hallgatók jogaival foglalkoznak. Amint a *Giuliani*-ügyben hozott ítélet is mutatja, munkaviszony esetén ezeket ténylegesen a szerződés részévé kellene tenni. Gyakran ez a helyzet az oktatóknak készített kézikönyvekkel, amelyek hivatkozás útján a velük kötött szerződés részévé válnak.

¹³⁷ AAUP-jelentés (7. lj.) 9.

sege ellenséges környezet kialakulását nem eredményező szexuális zaklatás esetén is megállapítható a IX. cím megsértéséért. Az OCR megfogalmazása szerint „a szexuális zaklatás nem kívánt szexuális jellegű magatartás. A szexuális zaklatás ellenséges környezetet teremt, ha kellően súlyos vagy mindenre kiterjedő ahhoz, hogy nemi alapon megakadályozza vagy korlátozza a hallgató képességét arra, hogy részt vegyen az iskola programjában vagy részesüljön annak előnyeiben.”¹³⁸ Az Igazságügyi Minisztérium hasonló fogalom meghatározást használt a University of New Mexico egyetemen történő állítólagos nemi diszkriminációval kapcsolatban 2016. április 22-én kelt levelében, megállapítva, hogy a IX. cím szerint szexuális zaklatás alatt a „nem kívánt szexuális jellegű magatartást” kell érteni, idevéve a „szóbeli magatartást” is, „tekintet nélkül arra, hogy ellenséges környezet kialakulásához vezet-e.”¹³⁹

A 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél az AAUP-jelentés szerint jelentős mértékben enyhítette az alkalmazandó bizonyítási mércét – „egyértelmű és világos” (azaz nagyon valószínű vagy észszerűen bizonyos) bizonyíték helyett „túlsúlyban lévő bizonyítékot” írva elő –,¹⁴⁰ ez a megállapítás azonban erősen vitatott, és megosztja a jogi és tudományos közösséget. Az AAUP mellett a FIRE is megtámadta az alacsonyabb bizonyítási mércét, figyelembe véve különösen azt a tényt, hogy az egyetemi meghallgatások során a megvádolt személy elenyésző eljárási jogokkal rendelkezik.¹⁴¹ Több mint ötven egyetem mintegy száz oktatója azonban aláírta az OCR mércéjét védelembe vevő fehér könyvet, részben azon az alapon, hogy már korábban is a túlsúlyban lévő bizonyíték mércéjét alkalmazták a faji megkülönböztetés és a zaklatás miatt indult egyetemi eljárásokban, az egyetemek pedig már a 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levelet megelőzően is ezt a mércét alkalmazták a IX. címet érintő ügyekben.¹⁴² A 300 taggal

¹³⁸ L. Anurima Bhargava (Igazságügyi Minisztérium) és Gary Jackson (az Oktatási Minisztérium regionális igazgatója) levele Royce Engstromnak (elnök) és Lucy France-nek (egyetemi jogtanácsos), University of Montana (2013. május 9.) (az Igazságügyi Minisztérium birtokában). Ez a mérce nem felel meg a *Davis*-ügyben (28. lj.) hozott ítéletnek, amelyben a bíróság egyaránt súlyos és mindenre kiterjedő magatartást várt el.

¹³⁹ AAUP-jelentés (7. lj.) 10. [idézi Shaheena Simons (Igazságügyi Minisztérium) és Damon Martinez (az Igazságügyi Minisztérium ügyésze) Robert G. Franknek (a University of New Mexico elnöke) írt levelét (2016. április 22.) (az Igazságügyi-minisztérium birtokában)].

¹⁴⁰ Uo., 10. Figyelmeztetés és észrevétel nélkül történt.

¹⁴¹ L. Joe COHN: Responding in Full to 'Preponderance of the Evidence' Advocates. *Foundation For Individual Rights In Education*, 2012. október 18., <https://www.thefire.org/responding-in-full-to-preponderance-of-the-evidence-advocates>. Ezt a mércét peres eljárásban is támadták. L. pl. Complaint, *Doe v. Lhoman* No. 1:16-cv-01158 (DDC 2016. június 16.).

¹⁴² Title IX & The Preponderance of the Evidence: A White Paper (2016), <https://assets.documentcloud.org/documents/3006873/Title-IX-Preponderance-White-Paper-Signed-8-7-16.pdf>. Álláspontja szerint ezt a mércét alkalmazza az Oktatási Minisztérium az 1964. évi polgárjogi törvény VI. címe (oktatási intézmények által alkalmazott faji diszkrimináció tilalma) és VII. címe (munkahelyi diszkrimináció és szexuális zaklatás tilalma) tekintetében. A fehér könyv szerint továbbá a rendelkezésre álló adatok alapján az iskolák többsége a 2011-es OCR-level időpontjában már a túlsúlyban lévő bizonyítékot megkívánó mércét alkalmazta, valamint az OCR már 1995 óta alkalmazta ezt a mércét a vizsgálatait során (uo., 8–10.). Az 1975-ös szabályok és az azokhoz kapcsolódó útmutatók nem határoznak meg bizonyítási mércét, azonban az útmutatók azonnali és méltányos eljárás alkalmazását írják elő a nemi alapú hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó belső panaszok tekintetében (uo., 9.). Egy 1995-ös vizsgálat során megállapították, hogy az egyértelmű és világos bizonyítékokat előíró szigorú mérce alkalmazása szerepet játszott az eljárás méltánytalan jellegének megállapításában (uo., 10.).

rendelkező FAR csoport 79 tagja küldött az AAUP jelentéstervezetével kapcsolatban bírálatot, és védelmükbe vették az OCR „túlsúlyban lévő bizonyíték” mércéjét.¹⁴³

Az AAUP-jelentés szerint ez az alacsony mérce aránytalan hatással van a faji kisebbségekre, és a IX. cím érvényesítésére irányuló kezdeményezések szándékukon kívül elmélyíthetik az igazságszolgáltatási rendszerben tapasztalható faji előítéleteket.¹⁴⁴ A Stanford Universityn elkövetett nemi erőszakkal kapcsolatban Jen Sorensen által készített – meglehetősen ízléstelen – karikatúra grafikus formában ragadja meg a probléma lényegét: a privilegizált, fehér bőrű élsportoló hallgatót a Stanfordon szinte kitüntetik nemi erőszak elkövetéséért; az alulképzett, fehér bőrű és nem kifejezetten sportos hallgatót nem; a pigmentekkel teli bőrű férfi figurát pedig „akár szigorúan el is ítélik csak azért, mert a közelben tartózkodott”.¹⁴⁵ Természetesen a probléma itt valójában nem a zaklatás és szexuális jellegű támadás esetén alkalmazott bizonyítási mérce, hanem a fajgyűlölet. Ha pedig a probléma a fajgyűlölet, akkor nem világos, hogy miért a bizonyítási mérce módosítása lenne a megoldás.

Az AAUP-jelentés idézi Jeannie Suk (ma már Suk Gersen) harvardi professzort, aki kritizálta a Harvard Egyetemet, amiért elfogadta az OCR által alkalmazott „túlsúlyban lévő bizonyíték” mércét.¹⁴⁶ Megjegyzendő, hogy Suk Gersen nem általánosságban véve a bizonyítási mércével elégedetlen, hanem azzal a kulturális környezettel, amely elkezdte azonnal szavahihetőnek tekinteni a vádlókat anélkül, hogy a megvádolt személy számára biztosítaná a jogszerű eljárás védelmét. Suk Gersen szerint:

„A szexuális támadás súlyos és alattomos probléma, amely tarthatatlanul gyakran következik be az egyetemi kampuszokon és más helyszíneken. Az ellene való küzdelemmel együtt jár – többek között – az áldozatokkal, különösen a színes bőrű áldozatokkal szembeni történelmi előítéletek felszámolása, nem pedig az azzal a felfogással való egyszerű felcserélése, hogy az ilyen vádak megfogalmazó személyeket mindig és feltétel nélkül szavahihetőnek fogadjuk el. Épp olyan fontos és logikailag szükséges tudomásul venni annak lehetőségét, hogy a szexuális támadás vádja hamis, mint elismerni, hogy a nemi erőszakkal kapcsolatos legtöbb vád igaz. Ha bármit is tanultunk a túlkriminalizálás, a tömeges bebörtönzés és a bűnüldözői részrehajlás faji hatásainak nyilvános elismeréséből, akkor ügyelnünk kell a nemi erőszakos ügyek vádolt színes bőrű férfiakkal szembeni hagyományos előítéleteire. A faji szempontból aránytalan hatás dinamikája e mintázatnak megfelelően érinti a kisebbséghez tartozó férfiakat az egyetemi szexuális visszaéléssel kapcsolatos ügyekben is.

¹⁴³ A szervezet tagjai oktatók, hallgatók és emberi jogi aktivisták. Nem léptek fel az egyetemek egyre inkább vállalkozásjellegű működését és az oktatók bejelentési kötelezettségét kritikusan fogadó AAUP-val szemben, azonban felhívták a figyelmet arra, hogy az egyetemek továbbra is elhallgatják a kampuszon elkövetett nemi erőszak eseteit, és aggályukat fejezték ki amiatt, hogy az AAUP-jelentés az egyetemek biztonságával kapcsolatos hallgatói aggályoknak az oktatói érdekekkel való szembeállítására révén megerősítette a tüneteket, nem pedig kezelte a problémát. FAR (123. lj.). Az AAUP-jelentésben bemutatott ügyekkel kapcsolatban rámutattak több, általuk ténybeli és jogi hibaként értékelt körülményre, valamint az esetek szelektív és egyoldalú bemutatására. Uo.

¹⁴⁴ AAUP-jelentés (7. lj.) 11.

¹⁴⁵ Jen SORENSEN: Cartoon: Sexual Assault Platinum Pass. *Daily Kos*, 2016. június 21., <http://www.dailykos.com/story/2016/06/21/1540835/-Cartoon-Sexual-assault-platinum-pass>.

¹⁴⁶ AAUP-jelentés (7. lj.) 11. Az AAUP-jelentés hivatkozik Suk professzorra, ő ma már a Suk Gersen nevet használja.

(...) A „mindig higgyük el” jelszó súlyosbítja és elrejtí az összefüggést, amit csak segítenek az egyetemi titoktartási szabályok, megnehezítve a faji kérdésekkel összefüggő mintázatok vizsgálatát és feltárását. (...) Szem előtt kell tartanunk saját történelmünket és az összefüggéseket, továbbá nyitottnak kell lennünk arra, hogy adott esetben higgyünk, kétségsbe vonjunk, egyetértünk vagy ellentmondjunk a bizonyítékok alapján.”¹⁴⁷

A massachusettsi kerületi bíróság a Brandeis University ellen 2016-ban indított eljárásban megismételte Suk Gersen aggályait. A testület szerint:

„Úgy tűnik, a Brandeis University – a Harvardhoz hasonlóan – jelentősen korlátozta a megvádolt hallgató tisztességes és részrehajlástól mentes eljáráshoz való jogát, ha nem megfosztotta tőle. Nem elég egyszerűen annyit mondani, hogy e változások elfogadhatók, mivel a szexuális támadások áldozatainak a múltban nem mindig szolgáltattak igazságot. Az, hogy valaki »sértett«-e, olyan következtetés, amelyet a lefolytatott tisztességes eljárás eredményeként kell meghozni, nem pedig az eljárás kezdetén megfogalmazandó vélelem. Minden esetet a konkrét ügy érdemi vizsgálata után, az adott tényállás alapján kell megítélni. Ha egy egyetemi hallgatót egész életére szexuális ragadozóként bélyegeznek meg, ésszerű elvárás, hogy biztosítsák számára a méltányos védekezési lehetőséget és a döntést hozó személy pártatlanságát.”¹⁴⁸

A bíróság megállapította, hogy az ilyen ügyekben alkalmazott mérce enyhítése „a megvádolt hallgatók hátrányos helyzetbe hozására irányuló erőfeszítés része, amely különösen aggasztó annak fényében, hogy a megvádolt személyt megfosztják más alapvető jogaitól is.”¹⁴⁹

¹⁴⁷ Uo. (idézet innen: Jeannie SUK GERSEN: Shutting Down Conversations about Rape at Harvard Law. *The New Yorker*, 2015. december 11., <http://www.newyorker.com/news/news-desk/argument-sexual-assault-race-harvard-law-school>).

¹⁴⁸ L. *Doe v. Brandeis University* 177 F. Supp. 3d 561, 573 (D. Mass. 2016). A Brandeis magánegyetem, így a bíróság nem a jogszerű eljáráshoz való alkotmányos jog alapján határozott az ügyben, hanem a Massachusetts államban az iskolai fegyelmi eljárások vonatkozásában megkívánt, ún. alapvető eljárási tisztesség fogalmának megfelelően. Uo., 602.

¹⁴⁹ Uo., 607. A bíróság világgóssá tette, hogy a problémát nem az alacsonyabb mérce jelenti. Megfogalmazása szerint „[a]z alacsonyabb mérce választása (véltetően az Oktatási Minisztérium nyomására) önmagában véve nem probléma – e mércét gyakran használják polgári peres eljárások során akár nagy jelentőségű kérdések eldöntésére is. Itt azonban úgy tűnik, hogy a mércét az egyetem kifejezetten azért enyhítette, hogy könnyebbé tegye a szexuális visszaélések bizonyítását, megnehezítve ezzel a védekezést a bűnös és az ártatlan hallgatók számára egyaránt. A szigorúbb mérce alkalmazását pedig fenntartotta gyakorlatilag minden más hallgatói szabálysértés tekintetében” (uo.). A Brandeis továbbra is a rendes eljárásait alkalmazta más hallgatói fegyelmi ügyekben: „2014-re a Brandeis szexuális viselkedést érintő ügyekre vonatkozó szabályai teljesen megszüntették a tárgyalás tartásának gyakorlatát. Az intézmény által követett eljárás során kijelölt különleges biztos folytatta le a vizsgálati eljárást, és ő határozott a megvádolt személy »felelőssége« tárgyában. Az eljárás lényegében titkos és inkvizitórius eljárás volt, amelynek keretében – többek között –

- a megvádolt személy nem volt jogosult a vád részleteit megismerni;
- a megvádolt személy nem volt jogosult a bizonyítékokat megvizsgálni;
- a megvádolt személy nem volt jogosult jogi képviselőre;
- a megvádolt személy nem volt jogosult a vádlójával konfrontálódni és kérdezni tőle;
- a megvádolt személy nem volt jogosult más tanúknak kérdéseket feltenni;

Az OCR nem támogatja az AAUP-t az egyértelmű és világos bizonyíték mércéjének megkövetelésében.¹⁵⁰ A hivatal inkább lehetővé teszi az intézményeknek, hogy az „ilyen vizsgálatoknál saját választásuk szerint alkalmazzák a túlsúlyban lévő bizonyítékot vagy az egyértelmű és világos bizonyítékot megkívánó mércét” a tényállás megállapítása és a következtetések levonása során.¹⁵¹ Az OCR a *Doe v. Brandeis* ügyben hozott ítéletre egyetértően hivatkozva kötelezi az intézményeket, hogy a szexuális visszaéléssel kapcsolatos ügyekben ugyanazt a bizonyítási mércét alkalmazzák, mint a hallgatók által elkövetett egyéb szabályszegésekkel kapcsolatos ügyekben.¹⁵²

A probléma valójában ismét nem a bizonyítási teher elmozdulása a túlsúlyban lévő bizonyítékot megkívánó mérce alkalmazása irányába. Ez az elmozdulás valójában olyan változást jelent, amely egyensúlyba hozza a feleket annak vizsgálatával, hogy a vádló vagy a vádlott rendelkezik erősebb bizonyítékokkal. Ennek eredményeként a vádlónak kell meggyőznie az eljáró személyt arról, hogy a saját tényállításai nagyobb valószínűséggel igazak, mint nem. Polgári ügyekben is ez az általánosan alkalmazott bizonyítási mérce. Ezzel szemben az egyértelmű és világos bizonyítékot előíró mérce – amelyet egyes egyetemek vitathatatlanul korábban is alkalmaztak – a megvádolt személy (az állítólagos elkövető) javára billenti az igazságszolgáltatás mérlegét.¹⁵³ A túlsúlyban lévő bizonyítékot követelő mérce azt üzeni, hogy mindkét felet egyformán vizsgálják, az egyértelmű és világos bizonyítékot előíró mérce viszont esetleg azt az üzenetet küldheti, hogy az intézmény nem nyitott az ilyen jellegű keresetek iránt.¹⁵⁴

A probléma nem a bizonyítási mérce látszólagos elmozdulása, hanem azon egyéb mechanizmusok összessége, amelyek a vádló személy javára billentik a mérleg serpenyőjét. Egyes vélemények szerint a bekövetkezett kulturális változások miatt ma már el kell hinni az állítólagos sértettek minden állítását, tekintet nélkül a konkrét bizonyítékokra és az adott helyzet összetettségére.¹⁵⁵ A diákokat érintő szexuális támadásos és zaklatásos ügyek igen gyakran, ha nem is

-
- a különleges vizsgálóbiztos részletes jelentést készített, amelyet a megvádolt személy az eljárás lezárásáig nem tekinthetett meg;
  - a megvádolt személy »felelőssége« (azaz bűnössége) tárgyában a vizsgálóbiztos által hozott határozat tulajdonképpen végleges volt, a felülvizsgálat lehetősége pedig korlátozott – a határozatot nem lehetett többek között helytelenség, tisztességtelenség, önkényesség vagy bizonyítatlanság alapján megsemmisíteni.” Uo., 570.

¹⁵⁰ OCR: Q&A on Campus Sexual Misconduct (2017. szeptember), https://www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/docs/qa-title-ix-201709.pdf?utm_name, 5.

¹⁵¹ Uo.

¹⁵² Uo., 5. Ha az iskolák kötelesek a VI. cím alapján faji alapú visszaélést érintő ügyekben a túlsúlyban lévő bizonyítékot megkívánó mércét alkalmazni [1. fehér könyv (142. l.) 1.], akkor – furcsa módon – ez azt is jelentheti, hogy minden hallgatói visszaélést érintő ügyben ezt a mércét kell alkalmazni, hiszen azoknak azonosnak kell lenniük.

¹⁵³ Brake szerint az egyetemek és főiskolák többsége már a 2011-es „Tisztelt Kolléga!” kezdetű levél előtt is a túlsúlyban lévő bizonyítékot megkívánó mércét alkalmazta. BRAKE i. m. (115. l.) 129.

¹⁵⁴ Uo., 133. A szerződésen kívüli károkozásra vonatkozó joggyakorlatban az igényelt jogorvoslat alapján gyakran alkalmaznak szigorúbb bizonyítási mércét. Igen gyakran szigorúbb mércét alkalmaznak, ha a felperes büntető jellegű kártérítést is követel. Ha a követelt vagy alkalmazandó szankció az elbocsátás, a szankció büntető jellegére tekintettel elképzelhető, hogy a szigorúbb mércét kellene alkalmazni. Az elbocsátásnál enyhébb szankciók vélhetően kompenzációs vagy helyreállító-nevelő célzatú, így a szigorúbb mérce alkalmazása nem látszik indokoltnak.

¹⁵⁵ L. Janet HALLEY: Trading the Megaphone for the Gavel in Title IX Enforcement. 128 *Harvard Law Review Forum* (2015) 103., 114.

mindig, meglehetősen összetettek. A legtöbb ügyben egymást ismerő és egymással tanulópartneri, baráti vagy akár romantikus jellegű kapcsolatban álló személyek az érintettek.¹⁵⁶ Időnként szerepet játszik az alkohol és a kábítószer is. A kapcsolatok gyakran változnak – nem csupán napról napra, hanem egyes esetekben akár percről percre is.¹⁵⁷ A bonyolult és különös körülménytől igénylő ügyekben felmerülhet a kísértés, hogy diszpozitív tesztet alkalmazzunk, azaz olyan bizonyítási mércét, amely megválaszolja a döntést hozó személyben felmerülő kérdéseket. Könnyebb az egyértelmű és világos bizonyíték mércéje mögé bújni, mivel a döntést hozó személy az alapján mondhatja, hogy „a mindkét oldal által felmutatott hihető bizonyítékokra tekintettel nehéz eldönteni, hogy melyik félnek van igaza, ezért azt kell megállapítani, hogy nem sikerült bizonyítani a vádat”. Deborah L. Brake szerint „annak veszélyét, hogy az egyértelmű és világos bizonyíték mércéje teljesíthetetlen bizonyítási követelmények alkalmazásához vezet majd, fokozza az egyetemeken ahhoz fűződő érdeke, hogy ne állapítsák meg a megvádolt hallgatók felelősségét”.¹⁵⁸ Nehezebb kibújni a nehéz döntés alól, ha a túlsúlyban lévő bizonyíték mércéje az irányadó. Noha számos egyetemen elhallgattatták vagy figyelmen kívül hagyták a sértetteket az egyértelmű és világos bizonyítékot előíró mércé és az egyetemi kultúrához tartozó kifogásolható szabályok (például „a nemi erőszak kultúrája”) alkalmazásával, ebből még nem következik, hogy a túlnyomó bizonyíték mércéjének alkalmazása azt jelenti, hogy minden szexuális visszaélésre vonatkozó állítás igaz vagy sikeresen alátámasztható lesz. A bizonyítási mércének nem része a bűnösség vélelme. Valójában nem mindenki áldozat, aki annak érzi magát, vagy

¹⁵⁶ Az Igazságügyi Minisztérium Nemzeti Igazságügyi Intézete (National Institute of Justice – NIJ) szerint a női hallgatók által bejelentett szexuális támadások 85-90%-át a sértett által ismert személy követi el. NIJ: Most Victims Know Their Attacker, <https://www.nij.gov/topics/crime/rape-sexual-violence/campus/Pages/know-attacker.aspx> (utolsó látogatás időpontja: 2018. október 27.).

¹⁵⁷ Lori SHAW (a University of Dayton egyetemén a IX. cím érvényesítéséért felelős tisztviselő) dokumentálja az egyetemeken élő „összejövős” kultúrát, a túlzott mértékű alkoholfogyasztást és azt, hogy ezek kombinációja miként komplikálja a bekövetkező, gyakran nem kívánt szexuális kapcsolat ügyét. Lori E. SHAW: Title IX, Sexual Assault, and the Issue of Effective Consent: Blurred Lines—When Should “Yes” Mean “No”? 91 *Indiana Law Journal* (2016) 1363., 1423. A nem kívánt szexuális kapcsolat mindig magában hordozza a jelentős érzelmi sérülés veszélyét, még akkor is, ha nem éri el a szexuális támadás vagy nemi erőszak szintjét (uo., 1391.).

¹⁵⁸ BRAKE i. m. (115. lj.) 132. A Legfelső Bíróság mind az egyenlő védelem, mind a véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében hajlamos egyszerűsíteni a mércék alkalmazását. O’Connor és Marshall bírók szerint a szigorú vizsgálat alkalmazásának a gyakorlatban nem kellene végzetesnek lennie [*Adarand Constructors, Inc. v. Peña* 515 US 200, 237 (1995)], [O’Connor bíró idézett a *Fullilove v. Klutznick* 448 US 448, 519 (1980) ügyből (Marshall bíró párhuzamos véleményével)], Stevens bíró szerint pedig az egyenlő védelem tekintetében csupán egy elemzés, a lényegi észszerűség vizsgálata igényel mérlegelést [*Craig v. Boren* 429 US 190, 211–212 (1976) (Stevens bíró párhuzamos véleményével)], azonban mások, például Scalia bíró inkább vagy a szigorú vizsgálat, vagy az észszerűségi vizsgálat alkalmazását részesítették előnyben, mivel azok korlátozzák a bíróság diszkrecionális jogköreit, lényegesen megkönnyítve ezzel az ügyek eldöntését. Antonin SCALIA: The Rule of Law as a Law of Rules. 56 *University of Chicago Law Review* (1989) 1175., 1179–1180. A szigorú megközelítés végzetes, az észszerűségen alapuló megközelítés pedig túlságosan enyhe volna. Az Első Alkotmánykiegészítés tekintetében a bíróság az utóbbi években elzárkózott attól, hogy a különböző megnyilvánulások értékét az azokkal okozott sérelem ellenében mérlegelje, és szigorú vizsgálatot alkalmazott például az állatkínzást bemutató videók tilalmára vonatkozó jogszabályok, erőszakos videós tartalmak gyermekeknek értékesítése és a kongresszusi becsületrend megszerzését állító hamis kijelentések tekintetében [*Stevens* (60. lj.); *Brown* (60. lj.); *Alvarez* (60. lj.)]. Ezekben az ügyekben Gunther meglátása helytállóan tűnik – „elvben szigorú, a gyakorlatban pedig végzetes”. Gerald GUNTHER: Foreword: In Search of Evolving Doctrine on a Changing Court: A Model for a Newer Equal Protection. 86 *Harvard Law Review* (1972) 1., 8.

úgy véli, hogy sérelem érte. Nem következik továbbá az sem, hogy minden esetben van olyan bűnös elkövető vagy támadó, aki felelősséggel tartozik a vélt vagy valós sérelemért. Időnként mindkét fél egyaránt hibás, időnként az egyik inkább hibás, mint a másik, időnként pedig a felek pusztán félreértik egymást – előfordulhat ez, különösen a szexualitáshoz fűződő szóbeli és egyéb megnyilvánulások esetében.¹⁵⁹ A bonyolult és gondos körülményeket igénylő helyzetek nem ismeretlenek a jogi kultúra számára, sőt a jogi oktatás előnyére válnak. A jogi karoknak és vezetőiknek képesnek kellene lenniük arra, hogy ezeket kezelni tudják.¹⁶⁰

5.3. Általános bejelentési kötelezettség

Az egyetemi vezetők túlzott megfelelésre törekvéséből fakadó hibák másik példája az, hogy minden egyetemi munkatársat köteleznek a IX. címet érintő visszaélések bejelentésére. A túlzott megfelelésre törekvés akadályozhatja az oktatók és a hallgatók közötti párbeszédet a tanteremben belül és kívül egyaránt. Az AAUP-jelentés rámutat, hogy noha a IX. cím nem kötelez minden oktatót a visszaélések bejelentésére, az egyetemi vezetők gyakran alkalmaznak pontosan ezt előíró szabályokat.¹⁶¹ E tendencia részben az OCR és a University of Montana között létrejött megfelelési megállapodásból fakad, amely „minden alkalmazottja számára – az egészségügyi szakemberek és a jogszabály alapján a bejelentéstől eltolt személyek kivételével – kötelezővé

¹⁵⁹ L. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.) (az érzelmi alapú érveléssel kapcsolatban). A személyes felelősség megítélése szempontjából a „nem nemet jelent” megközelítés helyett inkább az „igen jelent igen” elvet támogatom. Azzal is tisztában vagyok, hogy írásbeli nyilatkozat hiányában számos módon ki lehet fejezni a hozzájárulást, és az emberek ritkán kommunikálnak világosan az ilyen kérdésekben. Shaw rámutat, hogy a társadalomban nincs egyetértés arról, hogy milyen viselkedés fejez ki „egyértelműen” hajlandóságot szexuális cselekményben való részvételre. Shaw i. m. (157. lj.) 1412. Shaw beszámol a *The Washington Post* és a Kaiser Family Foundation által 2015-ben egyetemi hallgatók körében azzal kapcsolatban végzett felmérésről, hogy milyen nonverbális jelzés fejezheti ki hozzájárulást: „A válaszadók több mint 40%-a szerint igaz, több mint 40%-a szerint pedig nem igaz, hogy a levetkőzés, az óvszer beszerzése és/vagy a beleegyező bólogatás kifejezi a további szexuális tevékenységre vonatkozó hozzájárulást.” Uo. Shaw a „nem nemet jelent” elv alkalmazása mellett foglal állást, részben azért, mert az közéletet jelent az olyan államok, amelyekben a „nem” nem elegendő a szexuális támadásért való büntetőjogi felelősség megállapításához, valamint a több egyetemen alkalmazott az „igen jelent igen” elv között, részben azért, mert számos gyakorlati nehézség merül fel annak bizonyításával kapcsolatban, hogy egy személy nonverbális jelzésekkel kifejezte-e a hozzájárulását, részben pedig azért, mert a felmérésben részt vevő nők általában a „nem nemet jelent” elvet részesítették előnyben az „igen jelent igen” elvvel szemben. Uo., 1409–1411., 1413–1414.

¹⁶⁰ Bár Shaw nem foglalkozik a szexuális zaklatás kérdésével, az egyetemi nem kívánt szexuális kapcsolat bonyolult kérdéseit is alaposan megvizsgálja, l. SHAW i. m. (157. lj.). Nemcsak adatokkal támasztja alá az ivás és összejövés egyetemi kultúrája alapján létrejövő nem kívánt egyetemi szexuális kapcsolatok összetettségét, hanem olyan helyzet bemutatásával szemlélteti is, amelyben két hallgató alkoholfogyasztást követően létesít nemi kapcsolatot (uo., 1372–1378.). A helyzetet bemutatja a két érintett hallgató szemszögéből, a hallgatók találkozásának színhelyeül szolgáló buliban tartózkodó tanúk szemszögéből, valamint a kollégium biztonsági videokamerájának felvétele alapján. A helyzet igen bonyolult, és komoly kihívás elé állítana egy, a IX. címben járatos tanácsadót is. Shaw részletes és megfelelően alátámasztott javaslatot tesz arra, hogy az ilyen eseteket minden érintett szempontjából különös érzékenységgel kell kezelni, de emellett figyelembe kell venni az egyetemi alkoholfogyasztás és szexualitás sajátos dinamikáját is (uo., 1421–1422.). E szempontok szerint vizsgálva az eredetileg nagyon homályos és bonyolult kérdések sokkal világosabbá és könnyebben megoldhatóvá válnak.

¹⁶¹ AAUP-jelentés (7. lj.) 16.

tette a tudomására jutott szexuális alapú zaklatás bejelentését”.¹⁶² Ez a részben megelőző intézkedés abból a tényből fakad, hogy a University of Montana korábbi esetekben nem kezelte kellő komolysággal a szexuális zaklatás eseteit.¹⁶³

Az AAUP-jelentés rámutat, hogy „az oktatók túlon túl általános bejelentési kötelezettség alá vonása – amelyet velük való egyeztetés nélkül vezettek be – figyelmen kívül hagyja a tőlük tanácsot vagy útmutatást kérő hallgatók által megosztott titkok bizalmas kezeléséhez fűződő, alapvető oktatási megfontolásokat”.¹⁶⁴ A jelentés szerint ez dermesztő hatással lehet a tantermekben, és elfojthatja az olyan párbeszédet, amelyben a hallgatók a tanulási folyamat részeként megoszthatnának bizonyos információkat másokkal.¹⁶⁵ Az AAUP-jelentés álláspontja szerint ez az általános értelmezés állandósítja a kettős mércék alkalmazását, és aránytalanul megterhelő a nők és az LMBTQ-közösséghez tartozó oktatók számára, akik egyébként közelebbről érintettek, nyitottabbak és befogadóbbak – vagy legalábbis annak tűnnek – a IX. cím oktatással összefüggő célkitűzései iránt.¹⁶⁶ Másként fogalmazva, az ilyen kötelezettség hátrányos hatással van a IX. cím céljainak elérésére, mivel korlátozza az ügyet támogatók közötti párbeszédet és kapcsolattartást. Az AAUP-jelentés összegzése szerint „a tanácsadói és pedagógiai szerepet betöltő, számos hallgató által »sürgősségi segítségnyújtónak« tekintett oktatók tekintetében az intézményi szabályzatokban nem bejelentési, hanem kifejezetten titoktartási kötelezettséget kellene előírni”.¹⁶⁷

Összetett problémáról van szó. Tammy Hodo számos megalapozott aggályt fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy az oktatók számára bejelentési helyett titoktartási kötelezettséget írjanak elő:

- rendelkeznek-e a hallgató valódi támogatásához szükséges eszközökkel;
- vannak-e az adatgyűjtés során a megfelelő kérdések feltételéhez szükséges nyomozási képességeik;

¹⁶² Uo. Az OCR azt is kijelentette, hogy a Montana-megállapodás példaként szolgál más intézmények számára. Uo., 16.

¹⁶³ Amint az AAUP-jelentés is előrevetítette, a Florida Coastal School of Law 2015 tavaszán e-mailben szólította fel oktatóit, hogy a tárgyleírásokban jelezzék a hallgatóknak, hogy az oktatók nem kezelhetik bizalmasan a szexuális visszaéléssel-erőszakkal kapcsolatban a tudomásukra jutó információkat, és a velük megosztott ilyen információkat kötelesek haladéktalanul jelezni a IX. cím érvényesítéséért felelős koordinátornak. A IX. cím szabályaival kapcsolatban az oktatóknak készített oktatóvideót 2015. november 10-én tették közzé, a tárgyleírással kapcsolatos felszólítást pedig 2015. november 11-én. Egyes oktatók a szabályok felülvizsgálatát kérték, az egyetem vezetősége azonban azt válaszolta, hogy az oktatókat nem köti az ügyvédi titoktartás a hallgatókkal szemben, így a jogszabályi előírások és az oktatók jogi és etikai kötelezettségei nem zárják ki a jelentési kötelezettség bevezetését. Egyes oktatók felhívták a figyelmet az oktatásetikai problémákra, köztük a hallgatók biztonságára és támogatására, azonban e kifogásokat sem vették figyelembe.

¹⁶⁴ Uo., 16. (idézet innen: Colleen FLAHERTY: Endangering a Trust. *Inside Higher Ed*, 2015. február 4., <https://www.insidehighered.com/news/2015/02/04/faculty-members-object-new-policies-making-all-professors-mandatory-reporters-sexual>).

¹⁶⁵ Uo.

¹⁶⁶ Uo. Természetesen vannak férfi oktatók, akik e területeket oktatják és kutatják, és/vagy egyértelműen megközelíthetők.

¹⁶⁷ Uo. Ezt főként az egyetemi jogi műhely néhány tagja vetette fel, akiknek az ügyfelekkel és a hallgatókkal való kapcsolattartása gyakran vet fel ilyen kérdéseket.

- képesek-e biztosítani a szexuális támadás, a kapcsolati erőszak stb. kezeléséhez szükséges közösségi erőforrásokat a hallgatóknak;
- járatosak-e a traumakezelésben, hogy elkerüljék az oktatóhoz forduló hallgató újbóli traumatizálódását;
- képesek-e a titoktartásra és a részrehajlás elkerülésére, különösen akkor, ha mindkét érintett hallgatót ismerik.¹⁶⁸

Hodo szerint „[i]lyen jellegű kérdéseket kell megválaszolni, amikor a IX. címen gondolkodunk”.¹⁶⁹ Ezen eszközök és képességek hiányában az adott oktató nem tekinthető felkészültnek arra, hogy képes legyen felelősen cselekedni bizalmas támogatóként. Az oktató inkább irányítsa a hozzá forduló hallgatót ilyen erőforrásokkal rendelkező személyhez, vagy tájékoztassa a hallgatót arról, hogy köteles a hallgató által elmondottakat bejelenteni. Hodo nem állítja, hogy ezek az aggályok minden helyzetben vagy minden oktató tekintetében felmerülnek, hiszen egyes oktatók valóban rendelkeznek az ilyen jellegű aggályok eloszlathatásához szükséges képességekkel, tudással és erőforrásokkal – azonban sokan nem. Ezek az aggályok különös jelentőséggel bírnak akkor, amikor az oktatók látják el a IX. címmel összefüggő feladatokat. Jelentősen enyhítené az ilyen jellegű aggodalmakat, ha a titoktartással, összeférhetetlenséggel és talán a bizonyos esetekben felmerülő bejelentési kötelezettséggel összefüggő útmutatás mellett megfelelő képzést és erőforrásokat biztosítanának az oktatók számára.¹⁷⁰ Egyes oktatók készséggel vállalnák az ilyen képzések elvégzését és az azzal járó felelősséget, mások viszont elborzadnának az ötlettől, és nem akarnának benne részt venni.¹⁷¹

Az egyetemi vezetők szempontjából a legegyszerűbb megoldás az volna, ha az egészet ki vennék az oktatók kezéből, és egyetlen személyébe vagy hivatalába adnák. Ezzel látszólag sikerülne elkerülni a legtöbb, ha nem az összes fent említett aggályt.¹⁷² A probléma azonban az, hogy bizonyos esetekben lehetetlen elkerülni e feladatok legalább egy részének az elvégzését. Ha egy hallgató például az oktató előtt omlik össze, és kötelezően bejelentendő információt oszt meg, máris kétséges, hogy mi a követendő eljárás. Az oktató hallgasson figyelmesen, amíg a hallgató befejezi a mondandóját, majd tájékoztassa arról, hogy az elhangzottakat köteles bejelenteni a IX. cím alkalmazásával foglalkozó koordinátornak, vagy inkább az első jelle szakítsa félbe, gyakorlatilag elvágva ezzel a beszélgetést? A két stratégia közül vajon melyik esetében

¹⁶⁸ A Florida Coastal School of Law IX. cím érvényesítéséért felelős munkatársa, Tammy Hodo e-mailje a szerzőnek (2016. július 8.) (a szerzőnél).

¹⁶⁹ Uo.

¹⁷⁰ Tegyük fel, hogy egy hallgató elmondja az oktatójának, hogy kényelmetlenül érzi magát egy, a csoportba járó másik diák társaságában, s arra kéri az oktatót, hogy tegyen valamit – pl. büntesse meg a másik hallgatót, ültesse őket távolabb egymástól, vagy akár helyezze át a másik hallgatót egy másik kurzusra –, azonban a panaszkodó hallgató nem akarja bevonnai a IX. cím érvényesítéséért felelős tisztviselőt. Álláspontom szerint egy ilyen helyzetet nem szabadna a professzornak egyedül kezelnie. Ha a hallgató szeretné továbbvinni az ügyet, forduljon az iskola vezetőségéhez. Mi a helyzet azonban akkor, ha a hallgató nem kívánja továbbvinni az ügyet, és inkább semmit nem tenne, mint hogy a vezetőséghez forduljon? A „kényelmetlenség” érzete elegendő alap a bejelentési kötelezettség beállításához?

¹⁷¹ Mi, oktatók néha panaszkodunk amiatt, hogy nincs eléggé megosztva a vezetés, ugyanakkor a túl sok bizottsági munka, képzés és más feladatok miatt is panaszkodunk.

¹⁷² Legalábbis egy vezető beosztású tisztviselő beszámolt nekem, hogy nem volt tudomása arról, hogy az oktatók általános bejelentési kötelezettségének előírása választás kérdése lenne.

nagyobb az újbóli traumatizálódásnak és annak a valószínűsége, hogy megtörik az alapvető bizalom, amely miatt a hallgató egyáltalán meg merete osztani az információt? A választól függetlenül igen valószínű, hogy a hallgató és az oktató közötti párbeszéd megszakad.

Az oktató számára a legjobb lehetőség ennek elkerülésére az, hogy a jogászprofesszorok hagyományos hozzáállását követve megközelíthetetlen marad. Korunk trendje azonban nem ez. Számos jogi kar elvárja az oktatóktól, hogy egyszerre legyenek hatékony tanárok és mentorok, akikhez a hallgatók bármikor fordulhatnak segítségért és útmutatásért. Minél jobban azonosulunk ezekkel az értékekkel (amelyek nagyjából megfelelnek a hallgatót ügyfélnek tekintő modellnek), annál inkább kockáztatjuk az alapvető bizalom elkerülhetetlen elvesztését. A jogászprofesszorok jellemzően rendelkeznek az ilyen jellegű képzés és felelősség vállalásához szükséges háttérrel és képességekkel, ha vállalni akarják. A bizalmas támogatói szereppel összefüggő képzést és feladatkört vállalni képes és hajlandó oktatókat talán bizalmas támogatónak (nem pedig bejelentési kötelezettség hatálya alá tartozó személynek) kellene tekintenünk.

5.4. Tartalmi figyelmeztetés: elkerülés vagy szembenézés

A tartalmi figyelmeztetéssel az oktató jelzi a hallgatóknak, hogy a soron következő anyag kellemtelen vagy fájdalmas érzelmi reakciót válthat ki. Bár a tartalmi figyelmeztetés a hallgatók tutujgatásának egy formája lehet, amelynek révén elkerülhetnek olyan dolgokat, amelyekkel szembe kellene nézniük, ez nem szükségszerű. A tartalmi figyelmeztetések gondolkodás nélküli elutasításával elmulasztanánk szembenézni az egyes anyagok vagy témák által jelentett nehézségekkel.¹⁷³

Nem megfelelő módon az AAUP-jelentés erős kritikát fogalmaz meg a tartalmi figyelmeztetés alkalmazásával kapcsolatban, utalva a témával kapcsolatos korábbi, 2014-es jelentésére.¹⁷⁴ A 2014-es jelentésben az AAUP megállapította, hogy:

„Egyszerre infantilizáló és antiintellektuális az a feltételezés, hogy a hallgatókat a tanteremben a kihívásokkal való szembenézés helyett védelmezni kellene. Ezzel nagyobb jelentőséget tulajdonítanánk a kényelemnek, mint az intellektuális erőfeszítésnek, (...) politikailag ellentmondásos témákra, például a szexualitásra, a faji és az osztálykérdésekre, a kapitalizmusra és a gyarmatosításra irányítva a figyelmet. Helyes vagy helytelen, de tény, hogy ha az ilyen témák sokkot okozhatnak, akkor azok az oktatók, akik tartanak attól, hogy a hallgatók számára esetleg kényelmetlenséget okoznak, nagy valószínűséggel marginalizálni vagy éppen teljes mértékben kerülni fogják őket. A tartalmi figyelmeztetés használatának előírása így elfojtó, »dermesztő légkört« teremt a tanteremi kritikus gondolkodás számára.”¹⁷⁵

¹⁷³ Az AAUP-jelentés szerzői a professzorokra bízzák, hogy döntsenek a tartalmi figyelmeztetések használatáról, azonban Lukianoff és Haidt szerint „az egyetemeknek hivatalosan és határozottan el kellene utasítaniuk a tartalmi figyelmeztetések használatát”. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). Goldberg szerint is sértené a tudományos élet szabadságát és a véleménynyilvánításhoz való jogot, ha az egyetemek tartalmi figyelmeztetések használatára köteleznék az oktatókat. GOLDBERG i. m. (28. lj.) 749.

¹⁷⁴ L. AAUP: On Trigger Warnings (2014), <http://www.aaup.org/report/trigger-warnings>.

¹⁷⁵ AAUP-jelentés (7. lj.) 15. Rámutattak továbbá arra, hogy „bár minden oktatót érhetnek ilyen jellegű vádak, az ideiglenes és a határozott idejű szerződéssel rendelkező oktatókat különösen fenyegeti ez a veszély”. Ez az oktatás

A 2014-es jelentés megállapította továbbá, hogy a tartalmi figyelmeztetések kérdésének előtérbe helyezése csupán az egyetemi szexuális erőszak problémájának elkenésére szolgáló eszköz. A jelentés szerint „a tartalmi figyelmeztetések nem oldják meg ezt a problémát, ehelyett elterelik róla a figyelmet, egyúttal fenyegetik az oktatók és a hallgatók tudományos szabadságát, hiszen a tanteremben teret kellene engedni a nehéz beszélgetéseknek is, tekintet nélkül a formájukra”.¹⁷⁶

Ez a megállapítás túlságosan messzire megy. Bár semmi baj nincs azzal, ha tisztában vagyunk a tartalmi figyelmeztetések káros hatásával, azok nem akadályozzák meg az egyetemi szexuális erőszak problémájának kezelését, és nem is teszik szükségessé a nehéz témák elkerülését. Lehetséges, hogy az ember egyszerre van tisztában bizonyos témák hatásával, s felelősségteljes és professzionális módon foglalkozik velük. A lehetőségek nem korlátozódnak arra, hogy figyelmen kívül hagyjuk az emberek érzékenységet, vagy elkerüljük magát a témát. A középút talán kissé nehezebben járható, de nem szabad kikerülni. Kollégám, Quince Hopkins professzor szerint különbséget kell tenni a figyelmeztetés és a figyelmeztetésre adható válaszlehetőségek között.¹⁷⁷ A figyelmeztetés célja lehet, hogy a hallgatók érzelmi-pszichológiai szempontból előre felvértezhesék magukat a következő beszélgetésre. Hopkins például általában tartalmi figyelmeztetést használ a *Loving v. Virginia* ügyről szóló sajtóhírekben használt elavult [például colored (színes bőrű) vagy negro (néger)] kifejezésekkel kapcsolatban, mielőtt bemutatná őket a hallgatóknak.¹⁷⁸ Szerinte ennek célja nem a téma kikerülése, hanem a nyelvezet olyan mértékű tompítása, amely nem érinti hátrányosan a hallgatók tanulási lehetőségét.¹⁷⁹

Bizonyos tárgyak, például az alkotmányjog vagy a családjog esetében a professzorok igen sok időt tölthetnének tartalmi figyelmeztetések adásával. A jogi egyetemeken oktatott tárgyak és a felmerülő témák jelentős hányada – köztük a büntetőjog, a büntetőeljárás-jog, a családjog vagy a legutóbbi pénzügyi válság által súlyosan érintett hallgatók esetében a tulajdonjog és a csődjog is – alkalmas fájdalmas érzelmi reakció kiváltására.¹⁸⁰ A háborús konfliktusokkal vagy a terror ellen vívott háborúval kapcsolatos beszélgetések fájdalmasak lehetnek azok számára, akik külföldi konfliktusaink helyszínéről tértek haza.

---

vállalkozás jellegű működéséhez, a költségsökkentéshez és a nyereség növeléséhez kapcsolódik, hiszen a határozatlan idejű szerződéssel rendelkező vagy azt a jövőben megszerző oktatók száma csökken, a kevesebb költség, a kevesebb befolyással rendelkező és könnyebben helyettesíthető oktatók száma pedig emelkedik.

¹⁷⁶ Uo. Az AAUP-jelentés az egyes oktatókra bízna annak eldöntését, hogy használnak-e ilyen figyelmeztetést az óráikon, de aggályát fejezte ki a tartalmi figyelmeztetések tárgyleírásban való – akár szándékos – használatával kapcsolatban. Az AAUP-jelentés előrejelzésének megfelelően Hodo, a Florida Coastal IX. cím érvényesítéséért felelős tisztviselője 2016 tavaszán rövid előadást tartott az oktatók számára a tartalmi figyelmeztetésekről, amelynek során megkért bennünket, hogy jelöljük meg a potenciálisan felkavaró tartalmakat, és engedjük meg a hallgatóknak, hogy szükség esetén elhagyják a termet, vagy egy kis idő alatt felkészüljenek rá, ha a tartalom érzelmi reakciót vált ki bennük. Jó néhány oktató megjegyezte, hogy a jogásznak készülő hallgatóknak képesnek kell lenniük arra, hogy nehéz témákkal foglalkozzanak. A tisztviselő – álláspontom szerint helyesen – rámutatott arra, hogy a felkavaró érzelmek kialakulása tulajdonképpen a hallgató tanulását korlátozhatja.

¹⁷⁷ Interjú Quince Hopkinszal, a Florida Coastal School of Law professzorával.

¹⁷⁸ Uo.

¹⁷⁹ Uo. Én 2017 őszén kezdtem el tartalmi figyelmeztetéseket használni, és soha egyetlen hallgató sem hagyta el a termet a figyelmeztetést követően.

¹⁸⁰ A szakkurzusok, pl. a nemzetközi büntetőjog, a nemek és a jog kapcsolata, a szexualitás és a jog, a szegénységre vonatkozó jog és a jogi műhelyek jó része erős érzelmi választ válthatnak ki.

Erősen korlátozhatja az órát, ha az oktatónak folyamatosan ellenőriznie kell a témákat és a beszélgetéseket abból a szempontból, hogy esetleg sérthetik-e a hallgatók érzékenységét. Bizonyos területeken szinte lehetetlen elkerülni a kényes témákat. Ha az egyetem vezetősége a IX. címtől való félelem miatt óvatosságra int, vagy egyes témák megkerülésére sarkall, az oktatók elkerülhetnek – vagy éppen a jelentőségüket kicsinyítve mutathatják be – a kényes kérdéseket, súlyosan aláásva ezzel a jog és a társadalmi igazságosság középpontjában álló, ellentmondásos problémákkal való kritikus szembenézést. Ha még a jogi egyetemeken is megkerülik vagy tompítják az ilyen kérdéseket, ahol professzionális módon kellene velük foglalkozni, hogyan várhatnánk el a hallgatóktól, hogy megfelelő módon kezeljék a gyakorlatban felmerülő nehéz kérdéseket?

Felmerült például az az aggály, hogy egyes professzorok a büntetőjogi képzés során megkerülhetik a szexuális támadás és a nemi erőszak témájának oktatását.¹⁸¹ A helyzet ironiája – amint arra az AAUP-jelentés rámutatott –, hogy éppen a feministák küzdöttek e témák oktatásáért, amelyek most az érzelmileg túlságosan megterhelő természetük miatt esnek ki a tanmenetből.¹⁸² A szexuális támadás, a faj és a társadalmi osztály metszetének vizsgálatára irányuló beszélgetéseket is érzéketlennek tekintik a sértettek szempontjából. Az ilyen jellegű eszmecsere tehát nem csupán sokkhatás kiváltására alkalmasnak, hanem ellenséges környezetet teremtő tényezőnek is tartják,¹⁸³ következésképpen a szexuális támadást érintő ügyek tényszerű valóságával kapcsolatos igen fontos (vagy akár szükséges) eszmecsere időnként elmarad.

Véleményem szerint a legtöbb büntetőjogász professzor nem kerüli meg a témát – például a Florida Coastal jogi egyetemen büntetőjogot rendszeresen oktató három professzor közül egyik sem tette ezt, ahogyan én sem szoktam, amikor néha én oktatom ezt a tárgyat.¹⁸⁴ Mindannyian túlságosan fontosnak tartjuk a témát ahhoz, hogy kihagyjuk. Egyikünk sem használ tartalmi figyelmeztetést a tárgyleírásban, viszont egyikünk lehetővé teszi a magukat a téma feldolgozására képtelennek érző hallgatók számára, hogy kérdés nélkül igazoltan távol maradjanak erről az óráról. Egy másik professzor hasonlóan jár el a kapcsolati erőszak tárgyalása során, hiszen nem lehetséges a szexuális támadások említése nélkül foglalkozni ezzel a problémával. Mindannyian minden esetben emlékeztetjük a hallgatókat arra, hogy az érzékeny problémák megvitatása során professzionális és illő módon kell eljárni.¹⁸⁵

¹⁸¹ AAUP-jelentés (7. lj.) 15.

¹⁸² Uo., 15. (idézet innen: Jeannie SUK GERSEN: The Trouble with Teaching Rape Law. *The New Yorker*, 2014. december 15., <http://www.newyorker.com/news/news-desk/trouble-teaching-rape-law>).

¹⁸³ Uo., 15–16. Az AAUP-jelentés hivatkozta és idézi Suk Gersen munkáját [i. m. (182. lj.)]. Suk Gersen cikke elején arra kéri az olvasót, hogy „képzeld el egy sebésznek készülő orvostanhallgatót, aki attól fél, hogy a vér látványa vagy érzete felzaklathatja”. L. még Jeannie SUK GERSEN: Shutting Down Conversations about Rape at Harvard Law. *The New Yorker*, 2015. december 11., <http://www.newyorker.com/news/news-desk/argument-sexual-assault-race-harvard-law-school>.

¹⁸⁴ A büntetőjogi kurzusomat látogató hallgatók 2007 tavaszán kitüntettek engem mint a félévi vizsgaidőszak után a mentális egészséggel kapcsolatban a legtöbb hallgató számára tanácsot adó professzort. Nem egészen erre számítottam.

¹⁸⁵ A SEALS kerekasztal-beszélgetésének résztvevői nem kerülték meg a téma oktatását, egy résztvevő azonban nem vizsgáztat a témában, mert attól tart, hogy az a vizsgahelyzet nyomása alatt megrendítheti a hallgatók teljesítményét.

Az oktatók egyes történetekről számoltak be a fájdalmas érzelmi reakciót ténylegesen mutató hallgatókkal kapcsolatban. Noha az egyik professzor megjegyezte, hogy egy hallgatója különösen zaklatottá vált a bántalmazott nőkre jellemző tünetegyüttes megvitatása során, megítélése szerint értékelte a témáról folyó párbeszédet. Egy másik professzor elmondása szerint egy háborús veterán olyan, a kényszerítésen alapuló védekezésről szóló videó megtekintése során vált zaklatottá, amely jogellenes parancsok végrehajtását is bemutatta. A professzor a gyakorlatban felmerülő problémák bemutatására használta fel ezt az alkalmat, hangsúlyozva, hogy jogászként képesnek kell lennünk szembenézni az ilyen helyzetekkel.

Egyes oktatók szívesen vennék a potenciálisan traumatikus érzelmi reakciót kiváltó jogterületek mélyebb tárgyalásával járó oktatási és fejlődési lehetőségeket,¹⁸⁶ mások viszont ezt az egész témát a saját szakterületükön és a komfortzónájukon kívül álló kérdésnek tekintik. Az utóbbi csoporthoz tartozó professzorok esetleg megpróbálhatják teljes egészében elkerülni a megrázó hatás kiváltására alkalmas kérdéseket, vagy egyszerűen nem vesznek tudomást az esetleg általuk okozott érzelmi sérülésről és károsodásról. Ha a tartalmi figyelmeztetéseket és az azokat megalapozó témákat nem az egészséges párbeszéd részének, hanem taposóaknának tekintjük, lehet, hogy mindkettőt elkerüljük.

Az elkerülés egyaránt korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát és a tanulmányi lehetőségeket. Az ilyen tárgyak elkerülése a teljes oktatási rendszer tevékenységének kárára válna. Ahogyan Suk Gersen a *The Atlantic*-cikkben írta:

„Még soha nem volt olyan fontos, mint ma, hogy a joghallgatók képessé váljanak termékenyen és elemző módon részt venni a szexuális támadásokról folytatott párbeszédben. Úgy tűnik azonban, hogy számos hallgató és oktató azonosul a kulturális megközelítéssel, hogy a szexuális bűncselekményekről túlságosan veszélyes valódi és kihívásokkal teli párbeszédet folytatni, és a traumatikus sérülés kockázata párhuzamba állítható magával a szexuális jellegű támadással.”¹⁸⁷

Az oktatóknak komolyabb dolgokkal kellene foglalkozniuk annál, mint hogy egyes hallgatók esetleg az egyetem vezetőségéhez fordulva panaszkodhatnak a professzorok szóválasztása miatt. Az orlandói szórakozóhelyen a közelmúltban történt támadás nyomán írt cikkében Nicki Monahan rámutat, hogy a tanteremben nemcsak az esetleg szélsőséges álláspontokat megjelenítő viták, hanem a szélsőséges nézeteket képviselő és az órára fegyverrel érkező hallgatók miatt is aggódnunk kell.¹⁸⁸ Monahan szerint talán ideje lenne elismerni, hogy a „bizton-

¹⁸⁶ Nem mindig világos, hogy az érzelmi reakció valójában diszfunkció. A kérdés az, hogy ezeket az érzelmeket funkcionálisan vagy diszfunkcionálisan kezelik. Az egyszerű elkerülés nem funkcionális. L. LUKIANOFF-HAIDT (10. l.); l. még interjú Greg Lukianoff-fal: Sensitivity or Censorship: How Language Policing on College Campuses is Shaping America's Future. *To the Best of Our Knowledge*, 2017. július 23., <http://www.ttbook.org/interview/sensitivity-or-censorship-how-language-policing-college-campuses-shaping-americas-future>.

¹⁸⁷ L. SUK GERSEN i. m. (182. l.).

¹⁸⁸ L. Nicki MONAHAN: Brave Classrooms and Courageous Conversations. *Faculty Focus*, 2016. július 6., <http://www.facultyfocus.com/articles/teaching-and-learning/brave-classrooms-courageous-conversations>.

ságos tanterem” csupán illúzió,¹⁸⁹ tudomásul kell vennünk, hogy valójában bátorságnak helyet adó terekre és beszélgetésekre van szükségünk.¹⁹⁰ Magyarázata szerint „a bátorságnak helyet adó osztálytermekben a hallgatók és az oktatók tanulmányi célból szabadon megoszthatják egymással eltérő álláspontjaikat és tapasztalataikat, mindenkor észben tartva azonban, hogy az kockázattal jár”.¹⁹¹ A jelenlegi elnöki ciklus idején alkotmányjogot oktató professzorok számára például ezek a kockázatok egészen kézzelfoghatók.¹⁹² Ezen túlmenően különös aggodalomra ad okot az a tény, hogy a jogi egyetem nem feltétlenül a legjobb hely a mentális egészség szempontjából.¹⁹³ Az alkotmányjoghoz hasonló tárgyak oktatása során lehetetlen megkerülni a Trump-kormány bevándorlással, az LMBTQA-közösségekkel, egyes vallási csoportokkal, a nőekkel, a faji és az etnikai kisebbségekkel, a Legfelső Bíróság bíráinak kinevezésével, valamint az elnök mint a haderő legfőbb parancsnoka hatalmával összefüggő nézeteit és politikáját.

A kérdések megkerülése értelmetlen és – különösen a jogi egyetemen – oktatási szempontból is helytelen. Szenvtelenül figyelmen kívül hagyni Trump elnök, Clinton külügyminiszter vagy Bernie Sanders támogatóinak gondolatait és érzéseit sem bölcs dolog – ha így teszünk, azzal esetleg fokozhatjuk a hallgatók megosztottságát, akik végül vagy magukba zárkoznak, vagy szerencsés esetben a tanulási folyamatot, rosszabb esetben pedig más hallgatók és oktatók biztonságát veszélyeztető érzelmi reakciót produkálhatnak. Ha például a célunk a hallgatók aktivizálása és a legutóbbi választások jövőbeli jogszabályokra gyakorolt lehetséges hatásainak vizsgálata, meg kell találnunk a módját, hogy bátran és felelősségteljesen bevonjuk a hallgatókat e kérdések megvitatásába. Monahan szerint:

„Nem tanulunk, ha szilárd meggyőződéseinket soha senki nem vitatja. Az átfogó oktatás ismertetőjegye, hogy a végzett hallgatók találkoztak új gondolatokkal, eltérő szempontokkal és kihívásokkal

¹⁸⁹ Rámutat, hogy „a biztonságos helyeket olyan környezetként határozzák meg, ahol a hallgatók hajlandók és képesek őszintén megküzdeni a kihívást jelentő kérdésekkel, és részt venni a megvitatásukban”. Uo. [idézet: Lynn C. HOLLEY – Sue STEINER: *Safe Space: Student Perspectives on Classroom Environment*. 41 *Journal of Social Work Education* (2005) 49–64.].

¹⁹⁰ Uo. [idézet: Brian ARAO – Kristi CLEMENS: *Safe Spaces to Brave Spaces: A New Way to Frame Dialogue Around Diversity and Social Justice*. In: Lisa LANDREMAN (szerk.): *The Art of Effective Facilitation*. Sterling, Stylus, 2013].

¹⁹¹ Uo.

¹⁹² Lényegesen kevésbé kockázatosnak tűnt a 2016-os év, egy hallgató azonban az alkotmányjog I. tárgy hallgatói értékelése során rasszistának nevezett (további magyarázat nélkül). Az alkotmányjog II. tárgyat hallgató diákoktól annyit sikerült megtudnom, hogy az egyik előadás során kritizáltam, ahogyan Obama elnök Predator típusú drónokat használt egy amerikai állampolgárral szemben. Azon az órán Bush elnököt is kritizáltam, némileg ezért is volt meglepő ez a megjegyzés.

¹⁹³ Az ABA *Substance Abuse & Mental Health Toolkit for Law School Students and Those Who Care About Them* című kiadványa szerint: „A jogi tanulmányokat kezdő hallgatókat az országos átlagnak megfelelő arányban érinti a klinikai stressz és depresszió problémája, az arány jelentősen megnő a jogi tanulmányok első éve során. A jogi tanulmányok ideje alatt a szerhasználat és mentális problémákkal küzdő hallgatók aránya drámai mértékben emelkedik.” ABA Law Student Division, ABA Commission on Lawyer Assistance Programs és Dave Nee Foundation: *Substance Abuse & Mental Health Toolkit for Law School Students and Those Who Care About Them* (2014), http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/lawyer_assistance/lsc_colap_mental_health_toolkit_new.authcheckdam.pdf.

teli gondolkodásmóddal. Ez a folyamat nehéz, zavaros és biztosan kellemetlen is – és annak is kell lennie. Tudományos értelemben igazi tanulás akkor történik, amikor az ember eléri komfortzónájának a határát.”¹⁹⁴

Akkor sincs tanulás, ha a hallgatók érzelmileg zaklatott állapotban vannak, éppen haragosak vagy indulatosak. A tartalmi figyelmeztetés nem a nehéz témák elkerülését segítő védőpajzs, hanem éppen e témák megismerését segítő eszköz. Az egészséges beszélgetés során a résztvevők nem abban versengenek, hogy ki tudja jobban felbosszantani a másikat, felhergelni a tömeget vagy elbeszélni a másik mellett. Ez a magatartás általában a tanteremben is kevésbé elfogadható, különösen egy jogi egyetemen.

A jogi egyetemen, bírósági beadványban, jogi feljegyzésben vagy a bíróság előtt használt jó érvek nem veszik semmibe vagy szólják le az ellentétes álláspontokat. Helyesebb, ha komolyan vesszük az ellentétes vélemény erősségeit és saját álláspontunk gyengeségeit. A hatékony jogi képviselőhöz a jogászoknak képesnek kell lenniük arra, hogy szembenézzenek az ilyen nehéz kérdésekkel, tudniuk kell, hogy mi korbácsolhatja fel a saját érzelmeiket vagy éppen másokéit, és túl kell lépniük saját nézőpontjukon és érzelmi reakciójukon. A jogászoknak érvekkel kell szembeszállniuk, ha nem pusztán érdekképviselőre, hanem mások meggyőzésére is törekednek. Ez a felismerés egyáltalán nem újdonság. A jogi egyetemek mindig is előnyben részesítették a bizonyítékon alapuló és elismert forrás által alátámasztott, megfelelően megindokolt érveket a személyeskedő támadásokkal és az érzelmeken alapuló érvekkel szemben.

5.5. Elszakadva a tantestületi kormányzástól: hozzászólás, vita és elköteleződés

Az AAUP-jelentés számos esetet ír le, amely túlmutat az oktatáson, a kutatáson és az egyetemen kívüli véleménynyilvánításon.¹⁹⁵ Megdöbbentők, és nem az adott oktató viselkedése miatt, hanem azért, mert az egyetemi vezetők jellemzően túlreagálták a helyzetet anélkül, hogy először megkérdezték volna az oktatói kart.¹⁹⁶ Az AAUP-jelentés szerint „ahelyett, hogy a szexuális zaklatás és visszaélések problémáját kezelő intézményi lépések gondos kidolgozása érdekében igénybe vennék az oktatói kar vezetői mechanizmusait, az egyetemek vezetősége inkább sebté-

¹⁹⁴ Uo.

¹⁹⁵ AAUP-jelentés (7. lj.) 19–21. A jogszerű eljárással összefüggő aggályokkal kapcsolatban az AAUP-jelentés rámutat az oktatói önkormányzat jelentőségére is, ez azonban kívül esik e tanulmány keretein.

¹⁹⁶ Vö. Michael H. LEROY: How Courts View Academic Freedom. 42 *Journal of College and University Law* (2016) 1 [elemzi összesen 339, a tudományos szabadság tárgyában 1964 és 2014 között az Első Alkotmánykiegészítés tekintetében hozott határozat eredményeit, amelyek alapján az esetek 73%-ában az iskolák nyerték az eljárást; rámutat, hogy az iskolák sikere részben annak tudható be, hogy nem alkalmaztak szélsőséges intézkedéseket (pl. elbocsátást), ritkán avatkoztak be „a kifogásolható és vitatható nézetek kifejezésébe”, és egyes oktatók a keresetükben „a bolhárból is elefántot csináltak”, uo., 40–42.]. Érdemes ezért körültekintően eljárunk, mielőtt túl sokat gondolnánk az oktatók által előadott horrortörténetekről. Az egyetemi vezetőknek is vannak saját rémtörténeteik.

ben kidolgozott eljárásokat alkalmaz azért, hogy megfeleljen a IX. cím OCR általi értelmezésének.¹⁹⁷ A IX. cím alkalmazásával foglalkozó tisztségviselők jellemzően nem tagjai az oktatói karnak, és gyakran „el vannak szigetelve az oktatóktól, a hallgatóktól és a megosztott kormányzás meglévő mechanizmusaitól”.¹⁹⁸ A IX. címmel kapcsolatos szabályzatok ennek megfelelően nem mindig közös részvételen alapuló, a résztvevők hozzászólásait, vitáját és elköteleződését feltételező folyamat eredményeként jönnek létre. Az ilyen szabályzatokat általában e-mailben küldik ki, vagy kari tanácsülésen mutatják be, megelőző érdemi egyeztetés nélkül.¹⁹⁹ Egyetértek az AAUP-jelentéssel abban, hogy a hozzászólásokban és a vitában megjelenő szabadabb véleménynyilvánítás nemcsak a szabályzatok minőségi javulását eredményezné, hanem megerősítené a szabályzatok iránti elköteleződést is.

5.6. A IX. cím a „vállalkozásként működő” egyetem kontextusában

Az AAUP-jelentés szerint a vállalkozásként működő egyetem új szervezeti modell, amely a vállalkozó szellemen alapul, a bölcsészeti jellegű tanulással szemben a szakképzésre összpontosít, előnyben részesíti az igazgatási és a vezetői módszereket és érdekeket, a tanszékeket és a tudományterületeket a gazdasági hatékonyság üzleti mércéivel értékeli, a hallgatót pedig fogyasztónak tekint, akinek a megelégedettsége a legfontosabb érdek.²⁰⁰ Az új modell felemelkedése legalább részben a felsőoktatás állami és szövetségi szintű támogatásának csökkenéséből következik.²⁰¹ Az állami és magánegyetemek jogi karait általában az intézmények többi részét ellátó profitközpontnak tekintették egészen a jogi egyetemre beiratkozók számának a közelmúltban

¹⁹⁷ AAUP-jelentés (7. lj.) 19.

¹⁹⁸ Uo.

¹⁹⁹ L. uo. Megjegyzendő azonban, hogy a Florida Coastal IX. cím érvényesítéséért felelős koordinátorát csak 2015-ben vették fel, és mivel nem volt az oktatói kar tagja, a helyzete intézményi szempontból némileg megnehezítette a megosztott vezetés megvalósítását, ám nem volt elzárva az oktatóktól és hallgatóktól származó információktól. A munkakört korábban betöltő hivatalnokok az oktatókból, munkatársakból és hallgatókból álló multikulturális bizottság tagjai voltak. Korábban a Florida Coastal egyetemen működött multikulturalizmussal foglalkozó dékán is, aki ellátta a Hodo által végzett feladatok jelentős részét. A IX. cím érvényesítéséért felelős koordinátor szerepe csak a közelmúltban került előtérbe.

²⁰⁰ Uo., 21–22.

²⁰¹ Uo., 21. A szerzők meghatározása szerint: „E kifejezés az egyetemek irányításának és vezetésének új, lényegét tekintve vállalkozás jellegű szervezeti modelljére utal. A modell tükrözi a felsőoktatás értékéről és szerepéről való gondolkodásban – részben a felsőoktatás állami és szövetségi szintű támogatásának csökkentéséből fakadóan – végbemenő jelentős kulturális változást, amely a bölcsészeti jellegű tanulás helyett az inkább szakmai képzés irányába mutat. A vállalkozás modell előnyben részesíti a menedzseri módszereket és érdekek érvényesítését a vezetésben – a gazdasági hatékonyság területéről kölcsönzött üzleti mutatók alapján értékeli és csökkenti, vagy akár fel is számolja az egyes tanszékeket és szakterületeket; elmozdítja az üzleti modellen alapuló felsőoktatást, amelyben az »oktatás fogyasztói-nak« tekintett hallgató megelégedettsége alapvető fontosságú.” Uo.

bekövetkezett radikális csökkenéséig.²⁰² Az e modellből fakadó kockázatok tehát egyáltalán nem a „profitorientált” jogi karok sajátja, bár felerősítheti őket a kimondottan vállalatszerű szervezeti felépítés.

Az AAUP-jelentés azzal kezdi a vállalkozásként működő egyetemek értékelését, hogy rámutat a IX. cím célkitűzéseinek való megfelelés túlzott hangsúlyozásának veszélyeire. A jelentés szerint fennáll a nemi vagy faji alapú és más igazságtalanságok felerősítésének veszélye.²⁰³ Első pillantásra nem egyértelmű, hogyan kapcsolódik ez a vállalkozásként működő egyetem modelljéhez, azonban a jelentés további részei szerint a probléma gyökere az, hogy az egyetemek a megkülönböztetés, az egyenlőtlenség és az oktatási célok más területeit is érintő probléma átfogó elemzése helyett túlságosan az egyes adminisztratív eljárásokra összpontosítanak.²⁰⁴ Az AAUP-jelentés szerint „a IX. címnek való megfelelés érdekében a főiskolák és az egyetemek erőfeszítései a különféle hr-osztályok által meghatározott menetet követik, aminek következtében a különféle beszámolási szabályzatok és belső eljárások kialakítása elsőbbséget élvezhet az aktuális nemi és szexuális normákat érintő holisztikus kihívásokkal szemben”²⁰⁵

A jelentés rámutat továbbá, hogy „a IX. címnek való megfelelés kérdése az egyetemi vezetőség kezében van, (...) ám a megkülönböztetés és az egyenlőtlenség mibenlétével foglalkozó kurzusokat gyakran háttérbe szorítják, és nem finanszírozzák megfelelően”²⁰⁶ A jelentésben meghatározott indokok a kutatások külső finanszírozásához és a foglalkoztatási statisztikákhoz kapcsolódnak.²⁰⁷ A jogi karokon, különösen a kevésbé színvonalas, beiratkozási és a szakvizsgák sikeréhez kapcsolódó problémákkal küzdő karokon a szakvizsgák sikerére összpontosító kimeneti mutatók, az elhelyezkedési statisztikák²⁰⁸ és egyszerűen a hallgatók alacsonyabb száma ah-

²⁰² Igaz ez az állami, a nonprofit intézmények és a nonprofit egyetemek esetében is. Bizonyítékot szolgáltat erre a következő cikk: David SEGAL: Is Law School a Losing Game? *The New York Times*, 2011. január 8., http://www.nytimes.com/2011/01/09/business/09law.html?_r=0. Megtalálható továbbá a University of Baltimore dékánjának lemondásában is: Elie MYSTAL: A Resigning Law Dean Spills the Beans on the Fleecing of Students. *Above the Law* 29 July 2011, <http://abovethelaw.com/2011/07/a-law-dean-resigns-and-spills-the-beans-on-how-his-university-has-been-taking-advantage-of-law-students>. A *The Wall Street Journal* blogjának beszámolója szerint 2010-ben a University of Baltimore zsebelte be a jogi kar bevételének mintegy 45%-át. L. Nathan KOPPEL: One Law School Dean's Noisy Withdrawal. *The Wall Street Journal*, 2011. július 29., <http://blogs.wsj.com/law/2011/07/29/one-law-school-deans-noisy-withdrawal>. Ez részben magyarázza, hogy a jogi egyetemeken fizetendő tandíj miért emelkedett tovább 2012-ben annak ellenére, hogy a kereslet csökkent. Szerintem talán azért, mert az egyetemek továbbra is a már megszokott mértékű bevételt kívánják realizálni a jogi karok tekintetében, ehhez pedig a csökkenő számú hallgatónak többet kell fizetnie. L. Karen SLOAN: Tuition is Still Growing: Despite Lagging Law School Applications, it Vastly Exceeds Inflation. *The National Law Journal*, 2012. augusztus 20., http://www.nationallawjournal.com/id=1202567898209?id=1202567898209&Tuition_is_still_growing&slreturn=20160603122958.

²⁰³ AAUP-jelentés (7. lj.), 21.

²⁰⁴ Uo., 22–23.

²⁰⁵ Uo., 22.

²⁰⁶ Uo., 21.

²⁰⁷ Uo.

²⁰⁸ A nyereség elérésére törekvő jogi egyetemeket fenyegetik továbbá a jövedelemszerző munkavégzésre vonatkozó DOE-szabályok is, amelyek nonprofit és állami iskolákra nem vonatkoznak.

hoz vezetett,²⁰⁹ hogy csökkent az ilyen jellegű fakultatív tárgyak száma, és nagyobb figyelmet fordítanak a szakvizsgán értékelt alapvető tananyaggal foglalkozó tárgyra. A IX. cím szerinti kényes témák könnyebben elkerülhetők, ha az oktató a szakvizsgán az ügyvédi kamara által tesztelt, feleletválasztós feladatokkal vizsgált kérdésekre szorítkozik.²¹⁰ A Florida Coastal oktatóit alig tíz évvel ezelőtt például arra ösztönözték, hogy minden tantárgyban szerepeljen a multikulturalizmussal foglalkozó anyag.²¹¹ Az utóbbi mintegy öt évben azonban máshová kerültek a hangsúlyok: ma már nagyobb figyelmet kell fordítani a szakvizsgára és a jogi gyakorlatra való sikeres felkészülésre. Ez a tendencia összhangban áll a bölcsészet jellegű területekről a szakmai képzés irányába mutató, a vállalati modellel együtt járó elmozdulással.²¹²

A jelentés megjegyzi továbbá, hogy ez a modell jellemzően a megfelelés elérésének „bürokratikus és jogi” menetére helyezi a hangsúlyt, kevésbé foglalkozik átfogóan a fajon, nemén, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló előítéletek és megkülönböztetés általános helyzetével.²¹³ Figyelmeztet továbbá, hogy ez a megközelítés a nemi identitás szűk látókörű felfogásának fenntartásával az előítéletek és a megkülönböztetés felerősödését eredményezheti.²¹⁴ A jelentés összefoglalása szerint „ez a megközelítés nem ad választ az átfogó kérdésre: milyen jellegű igazságosság, oktatáshoz való hozzáférés és nyilvános elszámoltathatóság előmozdítására kellene irányulnia a IX. cím végrehajtásának?”²¹⁵

A szólásszabadsággal és az oktatói kar bevonásával összefüggő problémák a vállalkozási modell keretében összeadódnak – részben a határozatlan időre kinevezett oktatók számának

²⁰⁹ A *The New York Times* szerint 2014-re „az első évre beiratkozó joghallgatók száma 1973 óta nem látott szintre süllyedt, amikor – az American Bar Association által közzétett adatok szerint – 53-mal kevesebb jogi egyetem működött az Egyesült Államokban. A 2014-ben a tanulmányait nappali vagy esti tagozaton megkezdő hallgató 37 924-es száma mintegy 30%-os csökkenést jelent az előző négy évhez képest, amikor a beiratkozott hallgatók legmagasabb száma 52 488 volt.” Elizabeth OLSON – David SEGAL: A Steep Slide in Law School Enrollment Accelerates. *The New York Times*, 2014. december 17., http://dealbook.nytimes.com/2014/12/17/law-school-enrollment-falls-to-lowest-level-since-1987/?_r=0. A beiratkozó joghallgatók száma 2015-ben további 4,9%-kal csökkent. L. ABA Section of Legal Education and Admissions to the Bar: 2015 Standard 509 Information Report Data Now Available. *American Bar Association*, http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/legal_education_and_admissions_to_the_bar/governancedocuments/2015_fall_enrollment_announcement.authcheckdam.pdf.

²¹⁰ A professzorokat is felszólították, hogy legyenek körültekintők a sokkhatást kiváltó információkkal a feleletválasztós kérdéseknél.

²¹¹ Ez megfelel a Florida Coastal azon küldetésének, hogy szolgálja a hátrányos helyzetűek érdekeit. A multikulturalizmussal foglalkozó bizottság éveken keresztül dolgozott ki anyagokat, amelyeket fel lehetett használni a képzés legfontosabb kurzusain. Ezeket az anyagokat legutóbb 2010–2011-ben aktualizálták. Bár a fájlrendszert 2013-ban frissítették, az egyébként jól rendezett mappák nagyrészt üresek.

²¹² L. fent az 5.6. alpontot érintő vitát.

²¹³ AAUP-jelentés (7. lj.) 23. A fehér könyv rámutat: „Kutatások támasztják alá, hogy meglehetősen régóta igen sokba kerül az iskoláknak, ha megsértik a IX. cím szabályait azzal, hogy nem megfelelően kezelik a szexuális erőszakkal kapcsolatos ügyeket, és e szabálysértések az idővel nem olcsóbbá, hanem egyre költségesebbé válnak.” Fehér könyv (142. lj.) 11. L. United Educators: Confronting Campus Sexual Assault: An Examination of Higher Education Claims. *Edurisk* (2015) 14, http://www.ncdsv.org/ERS_Confronting-Campus-Sexual-Assault_2015.pdf; Dana BOLGER: Gender Violence Costs: Schools' Financial Obligations Under Title IX. 125 *Yale Law Journal* (2016) 2106.

²¹⁴ Uo., 24. [idézet innen: HALLEY i. m. (155. lj.)].

²¹⁵ Uo., 23–24.

csökkenése miatt.²¹⁶ A határozott időre kinevezett oktatók jellemzően kisebb tiszteletdíjat kapnak, többet tanítanak, és könnyebb helyettesíteni őket. Ez a jelenség nemcsak a profitorientált intézményeknél tapasztalható, hanem az ország minden részében, és a hatása – a IX. cím szempontjából – aránytalanul jobban érinti az oktatói karok női tagjait. Az AAUP-jelentés szerint „az összes női oktató több mint felét részmunkaidős szerződéssel foglalkoztatják, a teljes munkaidős szerződéssel rendelkező női oktatók több mint 45%-ának pedig határozott időtartamra szól a munkaszerződése”.²¹⁷ A kisebb biztonságot nyújtó szerződés alapján foglalkoztatott oktatók kevésbé kockázatvállalók, ez a tény pedig a kényes témák elkerüléséhez vezethet.²¹⁸

6. Miért nem lépnek fel a jogi egyetemek és szervezeteik?

Az ember azt gondolná, hogy ha az egyetemi kampuszokon valahol, akkor a jogi karok területén helye van a szabad véleménynyilvánításnak. Azt is gondolhatnánk, hogy a jogászprofesszorok lépnek fel elsőként a tudományos élet szabadsága, az egyetem irányításába való beleszólás vagy a tantermi szabad véleménynyilvánítás korlátozása ellen. Ha a jogszabályok és szabályzatok téves értelmezése következtében e szabadságok sérülnek, a jogászprofesszoroknak, jogi karoknak és azok szervezeteinek kellene elsőként fellépniük észszerűbb jogértelmezést követelve. Azonban nem a Jogi Egyetemek Amerikai Szövetsége (American Association of Law Schools – AALS) vagy az Amerikai Jogászprofesszorok Társasága (Society of American Law Teachers – SALT), hanem az AAUP adta ki az erős kritikát megfogalmazó jelentést. Az AAUP 2016. márciusban tette közzé jelentéstervezetét, és kérte az esetleges észrevételek benyújtását a végleges jelentés 2016. júniusra ütemezett kiadása előtt. A jogi karokat képviselő albizottsági tagokon kívül a jogi egyetemi közösség nem tett összehangolt erőfeszítést a probléma kezelése érdekében.²¹⁹

²¹⁶ Az AAUP szövetségi adatok alapján megállapította például, hogy a teljes munkaidőben, határozatlan idejű szerződéssel foglalkoztatott oktatók száma 1975 és 2011 között 8%-kal csökkent, a teljes munkaidőben, határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott oktatók száma 6%-kal nőtt, a részmunkaidős oktatók száma pedig majdnem 17%-kal nőtt ez időszak alatt. Adrianna Kezar és Cecile Sam valóban megállapította, hogy „számos egyetem lebontja a határozatlan idejű szerződések rendszerét, hiszen az újonnan felvett oktatók többsége nem élvezzi a határozatlan idejű szerződés védelmét”. Adrianna KEZAR – Cecile SAM: Understanding Non-Tenure Track Faculty: New Assumptions and Theories for Conceptualizing Behavior. 55 *American Behavioral Scientist* (2011) 1419., 1422. Az American Federation of Teachers rámutat, hogy a felsőoktatásban az oktatói állásokat betöltők majdnem háromnegyede, köztük a végzős hallgató oktatósegédek, nem jogosultak határozatlan idejű szerződésre. Még ha figyelmen kívül hagyjuk is a végzős munkavállalókat, az egyetemi oktatók több mint fele határozatlan idejű szerződésre nem alkalmas munkakörben dolgozik. L. American Federation of Teachers: *Higher Education Data Center*, <https://www.aft.org/higher-education-data-center>.

²¹⁷ Uo., 23. (idézet: Ernst BENJAMIN: The Eroding Foundations of Academic Freedom and Professional Integrity: Implications of the Diminishing Proportion of Tenured Faculty for Organizational Effectiveness in Higher Education. 1 *Journal of Academic Freedom* (2010), https://www.aaup.org/sites/default/files/Benjamin_0.pdf).

²¹⁸ Ez is hozzájárul a véleménynyilvánítás abból fakadó csökkenéséhez, hogy kevesebb oktató kutat és publikál, a tudomány művelését pedig leértékelik, vagy nem tekintik az oktatási hivatás szükséges vagy elengedhetetlen feltételének.

²¹⁹ Risa Lieberwitz professzor (az AAUP főtanácsadója és az AAUP-jelentést készítő albizottság elnöke), a IX. cím szabályai és a kapcsolódó területek tekintetében tapasztalattal rendelkező jogászprofesszorok fűztek észrevételeket a tervezethez. Lieberwitz e-mailje a szerzőnek (2016. augusztus 7.) (a szerzőnél). Az AAUP-jelentés rá-

A jogászszakma és a jogi egyetemi közösség AAUP-jelentésre adott válasza jelenleg – a korábban írottak szerint – nem egyértelmű. Bár az Amerikai Jogi Intézet (The American Law Institute – ALI) még dolgozik a témát érintő projekten, egyelőre nem lehet megállapítani, hogy egyetért-e az AAUP-jelentéssel.²²⁰ Számos jogászprofesszor aláírta a IX. címet érintő ügyekben az OCR által alkalmazott bizonyítási mércét védő fehér könyvet.²²¹ A fehér könyv egyes aláírói az ALI-projekt tanácsadó csoportjának tanácsadói és tagjai.²²² A Tantestület az Erőszak Ellen ugyancsak kritikát fogalmazott meg az AAUP-jelentéssel kapcsolatban, és a IX. címet érintő ügyekben szintén támogatja az OCR által alkalmazott mércét.²²³

Tehát az AAUP szerint az OCR és az egyetemek a IX. címet használták fel a szólásszabadság korlátozására, de nincs egyetértés abban, hogy az OCR értelmezése – amely szerint a IX. cím csupán túlsúlyban lévő bizonyítékok meglétét kívánja meg – helytelen volna, vagy éppen az jelenti a legfőbb problémát. A gond részben az, hogy erőteljes eszközök állnak az OCR rendelkezésére, mivel a szabályok megsértése esetén megvonhatja a szövetségi finanszírozást. Bár ez idáig egyetlen egyetemtől sem vontak meg forrásokat a IX. cím rendelkezéseinek megsértése miatt (a fentiek szerint), annak lehetősége is elég indoknak bizonyult a IX. címnél gyakran szigorúbb rendelkezéseket tartalmazó egyezségi megállapodások megkötéséhez.²²⁴ Ez valójában egyáltalán nem meglepő. Ha egy egyetem megszegi arra irányuló kötelezettségét, hogy hallgatói megkülönböztetéstől mentesen folytathassák tanulmányaikat, az intézménynek az egyébként szükségesnél vitathatatlanul proaktívabb lépéseket kell tennie a kialakult helyzet orvoslása

---

mutat továbbá a Harvard és a University of Pennsylvania egyetemek több jogászprofesszora által is felvetett aggályokra. AAUP-jelentés (7. lj.) 11. L. Elizabeth BARTHOLET et alii: Rethink Harvard's Sexual Harassment Policy. *The Boston Globe*, 2014. október 15., <https://www.bostonglobe.com/opinion/2014/10/14/rethink-harvard-sexual-harassment-policy/HFDDiZN7nU2UwuUuWMnqbM/story.html>; l. még: David RUDOVSKY et alii: Sexual Assault Complaints: Protecting Complainants and the Accused Students at Universities (2015. február 18.), <http://media.philly.com/documents/OpenLetter.pdf>. A IX. cím és a véleménynyilvánítás szabadságának témájával foglalkozott még a Southeastern Association of Law Schools 2016 nyarán tartott éves közgyűlésén szervezett panelbeszélgetés.

²²⁰ Az American Law Institute az egyetemi szexuális és nemi visszaélésekkel kapcsolatos projekten dolgozik, amely – többek között – olyan kérdésekkel foglalkozik majd, mint a bejelentési eljárások, a rendőrséggel és a helyi büntügyi igazságszolgáltatással való kapcsolatok, az ideiglenes intézkedések és a panaszosok támogatása, a nyomozás és a vitarendezés, a jogászok szerepe, az iratok létrehozása és kezelése, a szankciók és a jogorvoslatok, valamint a fellebbezések. Student Sexual Misconduct: Procedural Frameworks for Colleges and Universities. ALI, <https://www.ali.org/projects/show/project-sexual-and-gender-based-misconduct-campus-procedural-frameworks-and-analysis>. Richard L. Revesz, az ALI igazgatója szerint rekordszámú tag iratkozott fel a projekten dolgozó tanácsadó csoportba. L. Richard L. REVESZ: Our New Projects. ALI (2015. tavasz), http://www.law.nyu.edu/sites/default/files/upload_documents/2015--ALI-Spring_Quarterly_Letter.pdf.

²²¹ L. fehér könyv (142. lj.).

²²² Uo.

²²³ L. A Faculty Against Rape e-mailje az AAUP-nak (2016. április 15.), <https://docs.google.com/document/d/1yXsrWoVGqN725vpeBZfemKuhbUzbgYiMo0ruX38/edit?pref=2&pli=1>. Következtetéseiben a FAR ezt írta: „Bár üdvözljük, hogy az AAUP figyelmet fordít egy ilyen jelentős ügyre, komoly aggályok merülnek fel az eljárás módjával, a jelentés tartalmának pontosságával és azzal kapcsolatban, hogy számos eltérő megközelítést – köztük szakértőket – nem vett figyelembe, továbbá a helyzet megközelítésének módja inkább a problémák fennmaradását, mint kezelését mozdíthatja elő.”

²²⁴ L. MOSKOVITZ i. m. (116. lj.).

és a megfelelés biztosítása érdekében.²²⁵ A problémát az okozza, ha más egyetemek egyezségi megállapodásokat használnak a jogszabályi megfelelés alapjaként, mint amikor az ilyen megállapodások a kockázatkerülő egyetemek tisztségviselői számára a IX. cím szabályainak való megfelelés mintáivá válnak.²²⁶ Nem arról van tehát szó, hogy az egyetemek elsődleges célja a véleménynyilvánítás korlátozása, hanem inkább arra törekszenek, hogy a megfelelés érdekében tévedjenek, ezért jobban odafigyelnek azok panaszaira, akik támadás, zaklatás áldozatának vagy ellenséges tanulmányi környezetbe kényszerítve érzik magukat.

A szólásszabadság és az egyenlőség, avagy az Első Alkotmánykiegészítés és a IX. cím mérlegelésekor a nagyobb odafigyelés végső soron az egyenlőség és a IX. cím javára billenti a mérleget. A nagyobb odafigyelés a gyakorlatban egy érzékeny és gyorsan reagáló eszköz, amelyre a nemek közötti igazságosság elérésére törekvők bármikor számíthatnak. A megkülönböztetés és zaklatás miatt panaszt tevők így komolyabb eredményt érhetnek el panaszukkal, mint korábban bármikor. Észszerű feltételezésnek tűnik, hogy ezt az igen hatékony eszközt egyre gyakrabban fogják igénybe venni azok, akik igazságtalanság áldozatának érzik magukat, ami tovább erősítheti a saját magukat erényes áldozatnak tekintő önképüket. Ha a kultúránk, különösen az egyetemi kultúra, valóban érzékenyebbé, védelmezőbbé és bususgatóbbá vált, akkor a hallgatók hajlamosabbak lehetnek igazságtalanságot kiáltani. Ha a hallgató az egyetem ügyfele, és az ügyfélnek mindig igaza van, akkor a hallgató által igazságtalanságként megélt helyzet nyilvánvalóan igazságtalan.²²⁷ Lehetséges, hogy a hallgatók valóban zaklatás áldozatának vagy ellenséges tanulmányi környezetbe kényszerítve érzik magukat olyan helyzetekben, amelyeket az előző generációk képviselői mindössze kínosnak, kényelmetlennek vagy elviselhető mértékben sértőnek tekintenének. Egyes kritikusok szerint ezért nem az igazságosság elérésének a IX. címben meghatározott eszköze a probléma, hanem ennek az eszköznek a túlságosan gyakori alkalmazása és az egyetemek túlzott reakciója.²²⁸ Mások szerint a probléma valójában az egyetemi kultúra. Az AAUP-jelentés erényeinek és hiányosságainak áttekintését követően most visszatérünk az egyetemi kultúra alaposabb vizsgálatához.

Amint a fentiekből is látható, nem értek egyet mindennel, ami az AAUP-jelentésben olvasható. Az egyet nem értésem számos tekintetben a hozzáállásra és a mértékre vonatkozik. A jogtudósok közössége nem támogatja maradéktalanul az AAUP-jelentést, mivel a benne felvetett aggályok jelentős részét a jogi karok megfelelően kezelik, vagy képesek lennének rá. A közelmúltban készített Gallup-felmérés és több mint 180 joghallgató körében végzett

²²⁵ Ezen egyezségi megállapodások hasonlóak az ugyanilyen jogsértés esetén a bíróság által alkalmazható, preventív célú ideiglenes intézkedésekhez. Tracy Thomas szerint „[a] preventívot a további jogsértésekre utaló tényezők kezelésére hozott konkrét előzetes óvintézkedések alkalmazása jellemzi, vagyis eltér az annak érdekében elrendelt óvintézkedésektől, hogy a hatékonyabb megelőzés érdekében foglalkozzanak a másodlagos károkozó elemekkel. A közelebbi okokat érintő további lépéseket azért rendelik el, hogy még a kialakulása előtt megakadályozzák a sérelmet.” Tracy A. THOMAS: *The Continued Vitality of Prophylactic Relief*. 27 *Review of Litigation* (2007) 99, 101. Az egyetemi szexuális támadást vagy zaklatást figyelmen kívül hagyó vagy tevőleg eltussoló egyetemektől elvárt lépések nem azonosak az ilyen helyzeteket már bizonyítottan komoly és kiegyensúlyozott módon kezelő egyetemektől elvártakkal.

²²⁶ Uo. L. még AAUP-jelentés (7. lj.) 13., 21.

²²⁷ L. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.).

²²⁸ Ezért van számtalan példa arra, hogy a hallgatók és az egyetemi vezetők egyaránt túlreagálnak valamit, ami egyébként védett véleménynyilvánításnak minősülne. Valószínű azonban, hogy rengeteg esetet nem jelentenek ott, ahol az egyetem vezetősége támogatja a szabad véleménynyilvánítást, vagy megfelelő egyensúlyt talál a véleménynyilvánítás szabadsága és az esélyegyenlőséghez való jog között.

saját felmérésem alapján bemutatom, hogy a helyzet miért sokkal árnyaltabb a jogi egyetemek esetében, mint másutt. A jogi karok kultúrája – bár távolról sem tekinthető elszigeteltnek – eltér a más egyetemi karokon és általánosságban a társadalom által alkalmazott bontógolyó-megközelítéstől. Populáris politikai kultúránk – úgy tűnik – nem értékeli igazán a professzionizmust, a méltóságot, az eszmék megvitatását, valamint az állítások elismert forrással való alátámasztását, azonban a jogi karok pontosan ezeket az értékeket tekintik elsődlegesnek. Bár helye van a szenvedélyes vitának, a jogi karokon folytatott párbeszéd ritkán vezet tiltakozáshoz,²²⁹ a meghívott előadók fellépésének lemondásához²³⁰ vagy kiabáláshoz. A bigott és szexista megnyilvánulások bár előfordulnak, ellentétesek napjaink hivatásbeli kultúrájával.

Előnyös, hogy a jogi karok alkalmasak elhárítani a bontógolyó szélsőséges hatásait, mivel kultúrájuk részét képezi az eszmék megvitatása, valamint a bizonyítékok és az elismert forrás megbecsülése. Hátrány azonban, hogy a jogi karok részben el vannak szigetelve a véleménynyilvánítás szélsőséges formáitól, mivel saját maguk is elnyomó környezetnek tekinthetők, ahol a szélsőséges álláspontot képviselő vagy szélsőséges módon véleményt nyilvánító személyek rendkívül sokat veszíthetnek.²³¹ Természetesen nincs okunk a jogi egyetemek kultúrájának túlzott magasztalására, különös tekintettel néhány, elnyomónak tekinthető sajátosságára, viszont érdeemesnek látszik közelebbről is megvizsgálni.

²²⁹ A legutóbbi tiltakozások közé tartozik a Whittier Law School hallgatóinak tiltakozása a jogi kar bezárása ellen. L. Luke MONEY: Students Rally to Protest Decision to Close Whittier Law School. *Los Angeles Times*, 2017. április 21., <http://www.latimes.com/socal/daily-pilot/news/tn-dpt-me-whittier-law-protest-20170421-story.html>. A Harvard egyetem jogi karának hallgatói részben a hallgatói pihenőhelyiség elfoglalásával tiltakoztak a kar emblémája ellen, amely egy hajdani rabszolgatartó család címere volt. L. Rick RILEY: Harvard Law School Concedes to Protests, Drops Seal Tied to Slave Owner Isaac Royall. *Atlanta Black Star*, 2016. március 15., <http://atlantablackstar.com/2016/03/15/harvard-law-school-concedes-to-protests-drops-seal-tied-to-slave-owner-isaac-royall>. A University of Florida joghallgatói 2016-ban holttestek 'utánzásával' tiltakoztak a rendőri brutalitás ellen. L. Catherine DICKSON: Students Stage Die-In to Protest Police Shootings. *The Independent Florida Alligator*, 2016. szeptember 29., https://www.alligator.org/news/campus/students-stage-die-in-to-protest-police-shootings/article_b492523e-85fb-11e6-8561-c797d5571b63.html.

²³⁰ Nem könnyű példát találni arra, hogy egy jogi egyetem visszamondta volna egy előadó meghívását. L. pl. Foundation for Individual Rights in Education: Disinvitation Attempts, https://www.thefire.org/resources/disinvitation-database/#home/?view_2_sort=field_6--desc&view_2_page=1.

²³¹ Megmagyarázza-e ez részben azt, hogy miért az elitebb egyetemek [pl. a Harvard, a Yale és a New York University (NYU)] joghallgatóit jelentik fel tüntetésen való részvétel miatt? Vajon olyannyira kivételes helyzetben vannak, hogy a kevéssé ismert egyetemen tanuló joghallgatóknál bátrabban fejezik ki magukat, akár kockázatosabb megnyilvánulási formákban is? L. Terence P. JEFFREY: Yale Students Protest, Disrupt Pro-Free Speech Event. *CNS*, 2015. november 9., <http://www.cnsnews.com/blog/terence-p-jeffrey/yale-students-protest-disrupt-pro-free-speech-event>; l. még: Avrahm BERKOWITZ: The Day Free Speech Died at Harvard Law School. *Observer*, 2016. április 3., <http://observer.com/2016/04/the-day-free-speech-died-at-harvard-law-school>. Megjegyzendő, hogy a jogi karokon jellemző tiltakozások a legtöbb mérce alapján visszafogottnak minősülnek. Visszafogottak voltak a tiltakozások például 2016-ban a University of Illinois egyetemen, amikor a jogi kar meghívta Harold Koh professzort előadást tartani. L. Anna CARRERA: People Protest Law School Speaker. *Illinois Home Page*, 2016. október 28., <http://www.illinoishomepage.net/news/local-news/people-protest-law-school-speaker/602901789>. A békés tiltakozás oka az volt, hogy a professzor részt vett az Obama-kormány Predator drónprogramjában. Nem világos, hogy joghallgatók részt vettek-e a tiltakozáson, a beszédet incidens nélkül megtartották. 2017-ben az NYU joghallgatói békés tüntetést szerveztek, amiért a bevándorlási hivatal toborzói – Trump elnök bevándorlási politikája fényében – részt vehettek a hallgatóknak tartott állásbörzén. L. Kari SONDE – Kyla BILLS: NYU Students Protest Inclusion of ICE Recruiters in Law School Job Fair. *NYU Local*, 2017. február 2., <https://nyulocal.com/nyu-students-protest-inclusion-of-ice-recruiters-in-law-school-job-fair-189527647a11>.

7. Egyetemi kultúra

A probléma vitathatatlanul nem a jogi háttérben vagy a jogszabályi előírások állam általi érvényesítésében, hanem napjaink egyetemi kultúrájában gyökerezik. Az egyetemi kultúra problémáját az AAUP-jelentés is kiemeli. Bár ez a megfelelést „bürokratikus és jogi” eszközökkel biztosító vezetők szerepét hangsúlyozza, más szerzők az egyetemekkel szemben fogyasztói várakozásokat és igényeket támaztó hallgatókra és szülőkre összpontosítanak.²³² Az oktatás fogyasztói megközelítése következtében a hallgatók számára különösen fontosak a jegyek, a diploma és a referenciák, maga az oktatás viszont kevésbé lényeges számukra.²³³ A jelenlegi egyetemi kultúra nem termel ki kellően nagy számban olyan hallgatókat, akik képesek és hajlandók vállalni a szellemi képességek fejlesztéséhez szükséges, kihívásokkal teli tanulmányi folyamatot.²³⁴ Nem igazán képesek vagy hajlandók foglalkozni a kétséges helyzetekkel, vagy végigküzdeni a folyamatot; inkább a szabályt vagy a választ akarják tudni.²³⁵ Az e generáció tagjait felnevelő helikopterszülőkhöz hasonlóan a helikopterprofesszorok is növelik ezt a problémát.²³⁶

Greg Lukianoff, Jonathan Haidt,²³⁷ Charles Lipson²³⁸ és Rebecca Flanagan²³⁹ túlságosan védelmezőnek írják le az egyetemi kultúrát, amely dédelgetve óvja a hallgatók elméjét a számukra esetleg kényelmetlen vagy fájdalmas témáktól.²⁴⁰ Ahogyan fentebb írtuk, úgy látszik, hogy az egyetemi „nemi erőszak kultúrájának” ignorálásáról²⁴¹ áttértünk a „büntető protekciónizmusra”,²⁴² amelynek keretében egyes hallgatók, köztük akár joghallgatók is, azt igénylik, hogy a nemi erőszokról ne is beszéljünk.²⁴³ Ha az egyetemi hallgatóknak csupán 16 százaléka

²³² L. Rebecca FLANAGAN: The Kids Aren't Alright: Rethinking the Law Student Skills Deficit. *Brigham Young University Education & Law Journal* (2015) 135., 155.

²³³ Uo.

²³⁴ Uo., 137.

²³⁵ Uo., 155.

²³⁶ L. 8. lj. („A helikopterprofesszorok – a helikopterszülőkhöz hasonlóan – a hallgatók fölött köröznek, lépésről lépésre vezetik őket, és a kudarc vagy a kihívás legapróbb jelére a megmentésükre sietnek. Ahogyan a helikopterszülői hozzáállás ártalmas lehet a gyermekeknek, a helikopterprofesszor is hasonló veszélyt jelent a hallgatókra, például mert önállótlaná teszi hallgatókat, és tőle függenek majd a tanulmányaik és a fejlődésük minden szempontjából.”)

²³⁷ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.).

²³⁸ Charles Lipson, a University of Chicago politológiai professzora az AAUP-jelentésben az egyetemi szólásszabadsággal kapcsolatban felvetett számos aggályt megismétel, és ötlépcsős eljárást javasol az egyetemeknek a szólásszabadság és a tudományos szabadság biztosítására. L. LIPSON i. m. (14. lj.).

²³⁹ L. FLANAGAN i. m. (232. lj.) (összefoglalja azokat az adatokat és megfigyeléseket, amelyek azt sugallják, hogy a hallgatók – részben a felsőoktatás vállalati kultúrája, részben a hallgatók és szüleik fogyasztói hozzáállása miatt – egyre kevésbé felkészültek a jogi tanulmányokra).

²⁴⁰ A University of Chicago az egyetem hallgatói ügyekért felelős dékánja által a 2020-as évfolyam hallgatóinak írt levelében csatlakozott e kultúra kritikájához. L. PEREZ-PENA–SMITH–SAUL i. m. (13. lj.).

²⁴¹ A „nemi erőszak kultúrája” kifejezés az 1970-es évekből származik, és azokra a módszerekre utal, amelyek révén a társadalom a szexuális támadások áldozatait hibáztatja, a férfiak által elkövetett szexuális erőszakot pedig normálisnak tekinti. L. pl. Zerlina MAXWELL: Rape Culture is Real. *Time*, 2014. március 27., <http://time.com/40110/rape-culture-is-real>.

²⁴² LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.).

²⁴³ L. SUK GERSEN i. m. (147. lj.). Lehet, hogy csak a Harvard hallgatói állnak elő ilyesmivel, én pedig nem tudok olyan professzorról, aki engedett volna e követeléseknek. Az én intézményemben ilyen igények nem merültek fel, és a büntetőjogot oktató professzorok mindegyike tárgyalja e témát.

gondolja azt, hogy az egyetemeken megfelelően működik az eltérő vélemények azonosítása és meghallgatása, akkor bizonyára valami probléma van.²⁴⁴ Ez a kultúra az oktatás minden szintjén ártalmas, de a jogi karok esetében különösen problémás.

Lehetséges, hogy a gondot egy mobilizált és hangoskodó kisebbség okozza, mivel az egyetemi hallgatók túlnyomó többsége, 78%-a „előnyben részesíti az olyan egyetemi kampuszt, ahol a hallgatók a legkülönfélébb – köztük sértő és elfogult – véleményekkel és megnyilvánulásokkal találkoznak, mint az ilyen megnyilvánulásokat tiltó létesítményeket”.²⁴⁵ Ugyanezen tanulmány szerint azonban a hallgatók 54%-a úgy gondolja, hogy az egyetemi légkör megakadályozza a hallgatókat abban, hogy kimondják a véleményüket, mivel az szerintük mások számára sértő lehet.²⁴⁶

8. Mentálisan beteg egyetemi kultúra?

Greg Lukianoff, az Első Alkotmánykiegészítéssel foglalkozó jogász és Jonathan Haidt szociálpszichológus 2015-ben már előre jelzett több, az AAUP által feltárt megfigyelést és megállapítást. Lukianoff és Haidt azonban az AAUP-jelentés tartalmán túlmenően a mentális egészség kérdéseire utaló dimenziót is megemlíttette.²⁴⁷ A jelenlegi megközelítés nemcsak a hallgatók mentális egészségének árt, tovább torzítva ezzel a vélemények nyilvánítását, hanem a tanulmányi és karrierlehetőségeik tekintetében is ártalmas.²⁴⁸ Az AAUP-jelentéstől eltérően Lukianoff és Haidt az igazgatási struktúrák helyett inkább arra összpontosít, hogy eszközöket adjon a hallgatóknak, amelyek segítségével egészséges (nem pedig patológikus) módon nézhetnek szembe a sajátjukkal ellentétes és a számukra kellemetlen gondolatokkal és véleményekkel.²⁴⁹

Charles Lipson, a University of Chicago politológiai professzora rövid írásának elején bemutat egy csoportfeladatot, amelyben a University of Northern Colorado oktatói megkérték hallgatóikat, hogy olvassák el Lukianoff és Haidt szólásszabadságról szóló tanulmányát,²⁵⁰ majd

²⁴⁴ L. Free Speech on Campus: A Survey of US College Students and US Adults. *Knight Foundation*, 2016. április 4.), http://www.knightfoundation.org/media/uploads/publications_pdfs/FreeSpeech_campus.pdf, 4.

²⁴⁵ Uo.

²⁴⁶ Uo.

²⁴⁷ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). A szerzők az Oktatási Minisztérium és az egyetemi vezetők helyett inkább a tartalmi figyelmeztetéseket már elváró, a mikroagresszió iránt különösen érzékeny, egyre inkább polarizált és a velük egyet nem értő személyekkel szemben különösen zárkózott hallgatókra összpontosítanak.

²⁴⁸ Uo.

²⁴⁹ Uo. Szerintük „[a] jó irányba tett legnagyobb lépés nem az oktatókon és az egyetemi vezetésen múlik, hanem a szövetségi kormányon, amelynek meg kellene szabadítania az egyetemeket az Oktatási Minisztérium észszerűtlen vizsgálataitól és szankcióitól való félelmeiktől. A kongresszusnak a hallgatók közötti zaklatás fogalmát az 1999-es *Davis v. Monroe County Board of Education* 526 US 629 (1999) ügyben hozott legfelső bírósági ítéletben kidolgozott definíciónak megfelelően kellene meghatároznia. A *Davis*-mérce szerint egy hallgató egyetlen vagy gondatlan megjegyzése nem minősül zaklatásnak; a zaklatás megállapításához az szükséges, hogy egy hallgató objektíve sértő magatartásbeli szokásai akadályozzák egy másik hallgató oktatáshoz való hozzáférését. A *Davis*-mérce elfogadása hozzájárulna ahhoz, hogy az egyetemek kevésbé érezzék szükségesnek a hallgatói megnyilvánulások szigorú ellenőrzését.” Uo.

²⁵⁰ LIPSON i. m. (14. lj.).

állítsák össze a saját, „nehéz témákat” tartalmazó listájukat. Az oktatók hibája kétségtelenül abban állt, hogy a nehéz témákra – az abortusz, a melegházasság és az éghajlatváltozás mellett – példaként említették a transzgenderkérdéskört is.²⁵¹ Lipson elmondása szerint egy hallgató kifogást emelt, mivel szerinte a transzgender identitás nem „nehéz téma”, hanem vitán felül álló tény, hiszen ő maga is transzgender identitású, és annak pusztá vitatása is sértené az ő biztonságát.²⁵² Lipson magyarázata szerint „az egyetem területén – láthatóan – a »biztonság« varázsigé, amely sajátos és különleges, a rablással, a szexuális támadással vagy a kényszerítő fenyegetéssel kapcsolatos aggályokon messze túlmutató jelentéssel bír.”²⁵³ Néhány hallgatónak inkább azt jelenti: „Nem érzem magam biztonságban, mivel nem értek egyet az elképzeléseiddel. Úgyhogy fogd be a szád! Most azonnal!”²⁵⁴ Lipson szerint ez olyan, mint tűzriadót fújni „anélkül, hogy tudnánk, valójában mi is a tűz, és a hamis riasztásért nem járna büntetés.”²⁵⁵

Lipson úgy látja, az egészséges vezetői reakció ilyen helyzetben az lenne, hogy elmagyarázzuk az egyetemen gyakorolható szólásszabadság értékét,²⁵⁶ szükség esetén tanácsadást és támogatást biztosítunk, valós biztonsági fenyegetés esetén pedig azonnal segítséget nyújtunk. Valós fenyegetés hiányában az egészséges reakció az lenne, hogy megmondjuk a hallgatónak: „Végezd el a feladatot, alakítsd ki a saját véleményed, és vedd össze a rendelkezésre álló bizonyítékokkal és a logika követelményeivel, és készülj fel az eltérő álláspontok kezelésére.”²⁵⁷ Lipson szerint azonban hasonló helyzetben valószínűleg nem ez történne. Úgy véli, „a dékáni hivatalok arra töreksenek, hogy megnyugtassák a mimózálelkeket, és lecsillapítsák az érzéseiket. Ha ehhez mások szólásszabadságának korlátozásán át vezet az út, hát legyen.”²⁵⁸

A University of Northern Colorado egyetemen parázs vitát kiváltó munkában Lukianoff és Haidt azt állítja, hogy a mikroagresszióra és a tartalmi figyelmeztetésre összpontosító büntető protekcionizmus²⁵⁹ egészségtelen válaszreakció a bennünket sértő és érzelmi kényelmetlenséget okozó dolgokra.²⁶⁰ Lukianoff és Haidt magyarázata szerint:

²⁵¹ Uo.

²⁵² Uo.

²⁵³ Uo.

²⁵⁴ Uo.

²⁵⁵ Uo.

²⁵⁶ Lipson szerint ezen erények közé tartozik „az élénk és tájékozott vitát ösztönző, a hallgatókat időnként nézeteik újragondolására készítő és számukra jobb indokokat kínáló, kihívást jelentő környezet”. LIPSON i. m. (14. lj.).

²⁵⁷ Uo.

²⁵⁸ Uo. Bár Lipson ajánlásai észszerűek, a hangvétele a *Lego Movie* című filmben (Warner Brothers, 2014) látható Lord Biznisz elnökére emlékeztet, aki ezt mondja Emmetnek [a minden szempontból hétköznapi, Kiválasztott (The Special) néven ismert szereplőnek]: „Na, már nem vagy olyan különleges, mi? Tudod mit? Nekem soha senki nem mondta, hogy különleges vagyok. Soha nem kaptam díjat csak azért, mert megjelentem valahol. Én aztán nem vagyok különleges kis mimózálelek! De ha én nem-különleges (sic!) vagyok, akkor te nálam ezerszer nem-különlegesebb (sic!) vagy!”

²⁵⁹ Az ethosz illetően megváltozása számos tényezőnek tudható be, köztük például „a szövetségi diszkriminációellenes törvények értelmezését érintő változásoknak” és a „szabadtartásos” gyereknevelésről a védelmezőbb gyereknevelés (időnként helikopterszülőségeknek nevezett) gyakorlata irányába való elmozdulásnak, amikor is a szülők igyekeznek a gyermekeiket a nyilvános helyeken és az iskolában minden veszélytől megóvni, így például a székárástól és a politika polarizálódásától, amelyben a különböző csoportok hajlamosak démonizálni egymást. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.).

²⁶⁰ Uo.

„A [büntető protekcionizmus] nem megfelelően készíti fel a [hallgatókat] a szakmai munkára, amelynek során az embernek gyakran kell számára ellenszenves vagy téves álláspontot képviselő személyekkel érdemben együttműködnie. A kár azonban ennél közvetlenebb is lehet. A véleménynyilvánítást korlátozó és a megszólalókat szankcionáló egyetemi kultúra nagy valószínűséggel olyan gondolkodási mintákat mozdít elő, amelyekhez hasonló mintákat a kognitív viselkedésterápiával foglalkozó szakemberek már jó ideje a depresszió és a szorongás okai közé sorolnak. Lehetséges, hogy ez az új protekcionizmus patolgikus gondolkodásmódra tanítja a hallgatókat.”²⁶¹

A torz, patolgikus gondolkodásmód nemcsak az egyén mentális egészsége szempontjából káros, hanem torzítja a véleménynyilvánítást is. Nem elszigetelt, hanem kiterjedt torzulás esetén az ár mindkettő esetében exponenciális lehet. Lukianoff és Haidt felsőoktatási tendenciákkal kapcsolatos elemzése számos problémát emel ki, például a következőket:

- az „érzelemalapú érvelés” elfogadása a felsőoktatásban;²⁶²
- jövőmondás és tartalmi figyelmeztetések;²⁶³
- magasztalás, címkézés és mikroagresszió;²⁶⁴
- katasztrófaszerű gondolkodásmód és zéró tolerancia tanítása a hallgatóknak;²⁶⁵
- mentális szűrés, valamint meghívott előadók lemondása.²⁶⁶

Lukianoff és Haidt szerint az „érzelemalapú érvelés” elfogadása a felsőoktatásban túlzott érzékenységre és számtalan elhúzódozó konfliktus fenntartására tanítja a hallgatókat, ami ártalmas lesz szakmai előmenetelük, baráti kapcsolataik és mentális egészségük szempontjából.²⁶⁷ A helyzet olyannyira súlyos, hogy már a sértettség pusztá kifejezése is bármikor kijátszható aduvá vált az ellentétes álláspontot képviselő felek kezében. Lukianoff és Haidt szerint az egyetemek a szövetségi vizsgálatról való félelmükben a sértettség vizsgálata terén felhagytak az ob-

²⁶¹ Uo. A szerzők rámutatnak arra, hogy a mentális egészséggel foglalkozó vezetők szerint a súlyos pszichológiai problémákkal küzdő hallgatók száma folyamatosan emelkedik: „A megkérdezett egyetemi hallgatók 54%-a mondta, hogy »súlyos szorongást tapasztalt« az elmúlt 12 hónapban – szemben az öt évvel korábban azonos választ adó hallgatók 49%-os arányával. Úgy tűnik, a hallgatók több érzelmi válságról számolnak be, és többen látszanak sérülékenyek, ami biztosan megváltoztatta az egyetemi oktatók és vezetők velük szemben tanúsított magatartását.” Uo.

²⁶² Az érzelmi alapú érvelés feltételezi, hogy „az érvelő negatív érzelmei szükségszerűen tükrözik a dolgok valós állását; »érzem, tehát biztosan igaz«, uo. (idézet innen: David D. BURNS: *The Feeling Good Handbook*. New York, Plume, 1999). Másként fogalmazva ez azt jelenti, hogy „az érzelmeik irányítják a valóság értelmezését”. Uo. (idézet innen: Robert L. LEAHY – Stephen J. F. HOLLAND – Lata K. MCGINN: *Treatment Plans And Interventions for Depression and Anxiety Disorders*. New York, The Guilford, 2011).

²⁶³ A jövőmondás „az a várakozás, hogy a dolgok majd rosszul végződnek”, és az „a meggyőződés, hogy az előre látott jövő már befejezett tény”, uo. [idézet: BURNS i. m. (262. l.)]. A szerzők rámutatnak, hogy a provokatív tartalmú szövegekhez kapcsolódó tartalmi figyelmeztetések elvárása egyfajta jövőmondásnak minősül. L. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. l.).

²⁶⁴ A magasztalás „a dolgok jelentőségének eltúlzását jelenti”, uo. [idézet: BURNS i. m. (262. l.)]. A címkézés „globális negatív tulajdonságok hozzárendelése saját magunkhoz és másokhoz”, uo. [idézet innen: LEAHY–HOLLAND–MCGINN i. m. (262. l.)].

²⁶⁵ A katasztrófaszerű gondolkodás „a hétköznapi negatív események rémálomszerű szörnyűségként való bemutatását jelenti”, uo. [idézet: BURNS i. m. (262. l.)].

²⁶⁶ A mentális szűrés „minden helyzetben a negatív részletek megtalálását és kizárólagosságát jelenti, aminek következtében a helyzet egésze negatívnak tűnik”, uo. [idézet: BURNS i. m. (262. l.)]. A szerzők szerint ez teszi lehetővé a nyílt démonizálást. Uo.

²⁶⁷ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. l.).

jektív és észszerű személyt középpontba állító mércé alkalmazásával, és „ma már szubjektív, a nem szívesen fogadott véleményeket zaklatásnak tekintő mércét használnak nemcsak a szexualitás, hanem a faj, a vallás vagy éppen a veterán státusz tekintetében is”.²⁶⁸ Ennek eredménye az érzelmi hadviselés irányába mutató tendencia.

Lukianoff és Haidt kritikusan szemlélik a tartalmi figyelmeztetések kérdését is. Rámutatnak, hogy „a pszichológia alaptételei szerint is téves elképzelés, hogy a szorongással küzdő személyeket segíteni kellene abban, hogy elkerüljék félelmük tárgyát”.²⁶⁹ A tartalmi figyelmeztetések szerintük „számos olyan hallgatóban segítik elő egészségtelen mentális szokások kialakulását, akik nem szenvednek poszttraumás stressz szindrómától vagy más szorongásos rendellenességtől”.²⁷⁰ A szerzők számára nem okoz gondot az érzelmi reakció kiváltására alkalmas témakörök azonosítása. Véleményük szerint azonban az ilyen jellegű témakörök azonosítása nem vezethet a megkerülésükhöz. Egészségebbnek tartják az érzelmi reakciót kiváltó témakörökkel való szembenézést a tanterem viszonylagos biztonságában, mint a külvilágban. Az egyes témák veszélyeinek külön kiemelése révén végül még azok a hallgatók is félelemmel közelíthetik meg a valóban nehéz témákat, akik egyébként nem produkálnának különösebb érzelmi reakciót.²⁷¹

A szerzők nem kritizálják továbbá a mikroagresszió tanulmányozásának lehetőségét, de kritikusan szemlélik a felnagyításának módját. A mikroagresszióval foglalkozó hallgatók például „hajlamosak lehetnek agresszoroként megbélyegezni az ilyen típusú megjegyzéseket tevő személyeket”.²⁷² A tudatosság növelése elfogadható, annál azonban komolyabb dolog agresszoroként megcímkezni másokat, akik – akár tájékozatlanságból, akár figyelmetlenségből – véletlenül megbántanak valakit. Lukianoff és Haidt attól tartanak, hogy a mikroagresszió kérdésének kiemelése elterelheti a figyelmet lényegesen komolyabb problémákról, például a makroagresszióról, amely lényegében nem más, mint nyílt vagy nagymértékű agresszió.

William B. Irvine más megközelítést javasol: szerinte a hallgatóknak sztoikus nyugalommal – mintegy „sértéspacifistaként” – kellene fogadniuk a sértéseket.²⁷³ Szerinte a sérelem mértéke és a sértés megisméltésének valószínűsége minimálisra csökkenthető, ha az ember tudomást sem vesz a sértő megjegyzésről, vagy nevetéssel reagál rá.²⁷⁴ Irvine szerint jelentős részben azért

²⁶⁸ Uo.

²⁶⁹ Uo.

²⁷⁰ Uo.

²⁷¹ A szerzők Sarah Roff pszichológust idézik, aki azt állítja: „A tartalmi figyelmeztetésekkel kapcsolatos egyik legnagyobb fenntartásom az, hogy nemcsak a traumát átélőre, hanem minden hallgatóra vonatkoznak, ezzel pedig olyan légkör alakul ki, amely a hallgatókban azt a benyomást kelti, hogy történelmünk bonyolult helyzetinek megvitatása valamilyen veszélyt rejt vagy kárt okozhat.” Uo.

²⁷² Uo.

²⁷³ L. WILLIAM B. IRVINE: *A Slap in the Face: Why Insults Hurt: And why They Shouldn't*. Oxford, Oxford University Press, 2017. ix., 17., 145–231.

²⁷⁴ Uo. Irvine azzal a kérdéssel bagatellizálja a mikroagressziót, hogy: „Mi jön legközelebb, tűnődhetünk, a nanoagresszió?” Uo., viii. Irvine azt hozza fel példaként, hogy egy színes bőrű embertől megkérdezzük, honnan származik, vagy megdicsérik választékos beszédmódját. Ezeknél lehetne akár sokkal rosszabbat is mondani; az első eset utalhat arra, hogy az illető nem a kérdezővel azonos helyről származik, azaz nem helybéli (különösen, ha a kérdést így folytatják: „De tényleg, hová valósi?”), az utóbbi pedig utalhat arra, hogy a megdicsért személyhez hasonló személyek általában nem beszélnek választékosan. Mindkét esetben rejlik tanulási lehetőség. Nem különösebben nehéz belátni, hogy a származási helyre vonatkozó kérdés egészen mást jelenthet egy láthatóan közel-keleti és egy észak-európai felmenőkkel rendelkező személy esetében. A kontextus számít. Uo.

reagálunk negatívan a sértésekre, mert aggódunk a társadalmi státuszunk miatt; ha az ember jobb, sztoikusabb értékeket követ, észre sem veszi az ilyen jellegű sértéseket.²⁷⁵

Irvine felvetése figyelemre méltó, meg kell jegyeznünk azonban, hogy nem nehéz a saját társadalmi státusza vagy mások róla alkotott véleménye miatt aggódnia annak, aki eleve viszonylag magas és stabil társadalmi státusszal rendelkezik. Könnyebb „kevésbé törődni” azzal, hogy mit gondolnak mások, ha az embert a saját kultúrája eleve befogadja, és biztosítja számára az ártatlanság vélelmét. Ha azonban valamilyen kisebbséghez tartozik, vagy szemben áll a domináns társadalmi állásponttal, akkor kifejezetten fontos számára mások véleménye – nem pusztán pszichológiai szinten, hanem amiatt is, hogy hogyan bánnak vele, miként értékelik a teljesítményét, és kaphat-e jó referenciát vagy éppen munkát. Tehát a mikrosértések és mikro-méltatlanságok valaki számára nem számítanak többnek, mint egy vakondtúrás, mások számára viszont – nem véletlenül – akár nagyobb akadályt jelenthetnek, mint egy hegység.

Bár az AAUP-jelentés nem tesz róla említést, a mikroagresszió problémája már az egyetemi kampuszokon is tapasztalható. A tartalmi figyelmeztetésekhöz hasonlóan nincs azzal semmi baj, ha az ember tisztában van vele, hogy a szövelezésével milyen sérelmet okozhat másoknak. Helyénvaló dolog felhívni a figyelmet a ki nem mondott és bántó előfeltevéseken, sztereotípián és túlzott általánosításon alapuló szavakra és kifejezésekre, és fellépni velük szemben. A mikroagresszió kifejezést azonban nem igazán szerencsés átfogó jelleggel használni minden szóbeli, kismértékű érzelmi kárt okozó kifejezésre. A fogalom pontosabban „rövid és hétköznapi, szóban, viselkedésben vagy a környezetben megjelenő méltánytalanságot jelent, amely – szándékosan vagy véletlenül – ellenséges, sértő vagy negatív, (...) becsmérlést és sértést fejez ki” valamely csoporttal szemben.²⁷⁶ Bár e definíció szerint mikroagresszió minősülhet a nem szándékos magatartás is, a szóalak első pillantásra agresszor létét feltételezi.²⁷⁷ A „mikroagresszió” kifejezés tehát túlzott általánosítással agresszió minősít minden becsmérlő megnyilvánulást. A mikroagresszió komolyan vételét elérni kívánó egyes hallgatók a fogalom értelmezésének szó szerinti megközelítését választják. Lukianoff és Haidt szerint:

„Az Ithaca College hallgatói önkormányzata odáig ment, hogy a mikroagresszió névtelen bejelentésére szolgáló rendszer létrehozását indítványozta. A javaslatot támogató hallgatók fegyelmi intézkedést kívántak alkalmazni a becsmérlően megnyilvánuló »elnyomókkal« szemben. A program egyik támogatójának elmondása szerint »nem minden esetben kerülne sor peres eljárásra vagy szigorú büntetésre«, de mindenképpen azt szeretne volna, hogy »az eseményről feljegyzés készüljön, és az valamilyen következménnyel járjon«.²⁷⁸

²⁷⁵ Uo., 190–192.

²⁷⁶ Derald Wing SUE et alii: *Racial Microaggressions in Everyday Life: Implications for Clinical Practice*. 62 (4) *American Psychology* (2007) 271. Az eredetileg faji kontextusban használt kifejezést ma már szinte minden társadalmi csoportra használják. L. pl. Derald Wing SUE: *Microaggressions in Everyday Life: Race, Gender and Sexual Orientation*. Hoboken, John Wiley & Sons, 2010.

²⁷⁷ A *Racial Microaggression* című írás szerzői szerint a mikroagresszió megjelenhet mikrotámadás, mikrosértés és mikroérvénytelenítés formájában is, amelyek nem feltétlenül irányulnak szándékos károkozásra. SUE et alii i. m. (276. lj.).

²⁷⁸ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). A Princeton egyetem hallgatói szintén hozzáférnek a mikroagresszió bejelentésére szolgáló oldalhoz.

Ha a mikroméltánytalanságok miatt aggódók ezeket a megnyilvánulásokat túlzott általánosítással az agresszió egy formájának minősítik, fennáll a veszélye annak, hogy az agresszor-ként megbélyegzett vagy a szerencsétlen szóválasztás miatt megbélyegzettekkel együttérző más személyekben ellenérzések merülnek fel. Egyre inkább polarizálódó világunkban az eredmény nem a potenciálisan sérelmet okozó megnyilvánulások iránti megfelelő érzékenység lesz, hanem a „túlérzékenyek” minősített személyek kifogásainak elutasítása. Nem mozdítja elő az okozott sérelemtől szóló egészséges párbeszédet, ha valakit agresszornak nevezünk, vagy akként bélyegzünk meg. Sokkal valószínűbb, hogy ezzel inkább lezárjuk a párbeszédet. Ha valaki nem szándékosan akart sérelmet okozni, akkor nyitott lehet arra a lehetőségre, hogy valaki más bántónak találja a megjegyzését, és akár hajlandó is lehet belegondolni, hogy az általa használt szófordulat mit fejezhet ki, illetve az adott kifejezés milyen rejtett előfeltevéseken alapul. Az ilyen személy akár még az ügy támogatójává is válhat. Az ilyen jellegű egészséges párbeszéd, tanulás és növekedés lehetősége azonban gyakran elvész, ha a sérelem miatti panasz túlzott általánosításon alapszik, vagy rosszindulatot feltételez olyan esetben, amikor arról szó sincs. A mikroagresszió kifejezés használata maga is a mikroagresszió egy formájává vált. A lehetséges szövetségesek ezzel ellenséggé váltak, akik egyáltalán nem nyitottak a másik fél érveire.²⁷⁹

A szándékosság kiemelt vizsgálata félrevezető megközelítés lehet. Természetesen elfogadhatatlan a szándékos sértés vagy bántás, de az sem fogadható el, hogy valaki a jó szándékú tudatlanság mögé bújjon. A mikrosértések nem csak szándékosság esetén okoznak sérelmet. A mikrosértések gyakran megerősítik a szegregációt valamilyen formában támogató és fenntartó negatív sztereotípiákat. A kisebbségek fizikai szegregációjához hasonlóan az ilyen esetekben is egyértelmű, hogy a szeparált nem jelent egyenlőt. Érdemes elismerni, hogy vannak olyan mikrosértések, amelyek egyes személyek esetében megerősítik negatív társadalmi státuszukat.

Lukianoff és Haidt arra figyelmeztetnek, hogy a makroagresszió problémájára fordított figyelem alátámaszthatja a saját véleményünket nem osztó személyek mentális szűrését és démonizálását, ami utat nyithat az előtt az egyre erősödő tendencia előtt, hogy az egyetemek lemondják egyes előadók meghívását azok néhány korábban kifejtett véleménye vagy cselekedete alapján.²⁸⁰ Rámutatnak, hogy „a FIRE alapítvány által összegyűjtött adatok szerint 2000 óta legalább 240 kampány indult az amerikai egyetemeken annak érdekében, hogy egy adott közszereplő ne szólalhasson fel valamilyen egyetemi rendezvényen; e kampányok többsége 2009 utáni.”²⁸¹ Ez az általános tendencia lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy elkerüljék a vélemények sokféleségét, és azt az üzenetet közvetíti, hogy az előadóknak „tisztának” kell lenniük,

²⁷⁹ A mikroagressziót kutató szerzők célja az volt, hogy megismerjék a terapeuta és a beteg közötti terápiás szövetség kialakulására gyakorolt negatív hatását. Ahogy a mikroagresszió egyértelműen fenyegeti a kapcsolatokat, ugyanúgy ártalmas lehet a kifejezéssel való visszaélést és a mikroagressziót elkövető személyek agresszorként való megbélyegzése.

²⁸⁰ LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.). Ez összhangban áll Lipson cikkével, amelyben kisebb bürokratikus szervezeteket orwelli elnevezéssel jelöl meg (pl. Sokszínűség és Befogadás Hivatala). Lipson szerint az ilyen hivatalok valójában egyáltalán nem befogadók a sokszínű álláspontok iránt, sokkal inkább „a jóváhagyott kisebbségek, jóváhagyott álláspontok és jóváhagyott sérelmek ügyének előmozdítására szolgáló, az egyetem által finanszírozott szervezetek. Pont.” LIPSON i. m. (14. lj.). Az ilyen szervezetek nagy valószínűséggel komolyan veszik az előadók meghívásának lemondását célzó kampányokat.

²⁸¹ LUKIANOFF–Haidt i. m. (10. lj.).

és az egyetem számára érzékeny témákban megfelelően kell fogalmazniuk. Talán ennél is rosszabb, hogy e tendencia azt sugallja, hogy nem tanulhatunk semmit a sajátunkkal ellentétes véleményen lévő emberektől; ez a gondolkodásmód kifejezetten káros a hallgatók egyetemen kívüli élete tekintetében.²⁸²

E ponton ismét óva intek attól, hogy túl nagy jelentőséget tulajdonítsunk ennek az egyébként jogos meglátásnak. Fennáll a veszélye annak (vagy már meg is történt), hogy az elkerülést erősítő tendenciákkal szembeni ellenérzéseket gyűlöletcsoportok és szélsőségesek – például az alternatív jobboldal – nézeteinek alátámasztására használják majd fel.²⁸³ Az alternatív jobboldal azért vette célba az állami egyetemeket, mert az Első Alkotmánykiegészítés alapján hozzáférhetnek a létesítményeikhez, másfelől pedig az egyetemek megtestesítik az általuk lenézett értékeket, köztük a befogadást, a sokszínűséget és a toleranciát.²⁸⁴ A legtöbb felszólaló szörnyűnek találná, ha az előadása tömeges bekiabálásokhoz, ellenségességhez vagy erőszakhoz vezetne, az alternatív jobboldal képviselői viszont ebben láthatóan örömeiket lelik. Bár vonakodva zárom ki annak lehetőségét, hogy az ilyen felszólalók a valódi eszmecsere és a hallgatók meggyőzése céljából mennek be az egyetemekre, vannak, akik szerint sokkal fontosabb számukra, hogy az eseményekkel a saját, egyetemen kívüli támogatóikat szórakoztassák és erősítsék meg.²⁸⁵ Még az esetleges bojkott is előnyükre válhat, mivel lehetővé teszi számukra, hogy felszólaljanak a – Déli Szegénység Jogi Központ (Southern Poverty Law Center – SPLC) által a kedvenc célpontjuknak nevezett – politikai korrektség ellen.²⁸⁶ Az SPLC szerint „a politikai korrektség számukra a közösségi normák és az alapvető emberi tisztesség elutasításának, valamint a legfontosabb amerikai normák, köztük az egyenlőség, igazságosság és méltányosság elutasításának olcsó és könnyen használható eszköze.”²⁸⁷ Akinek fontos a véleménynyilvánítás szabadsága, jól teszi, ha körütekintéssel választja meg a szavait, elkerülve ezzel, hogy olajat öntsön a tüzre.

²⁸² Uo.

²⁸³ A Southern Poverty Law Center (SPLC) megfogalmazásában az alternatív jobboldal „lubickol a kétes hírnévben. A vonzereje nagyrészt abban a provokatív és durva kiállásában rejlik, amellyel az alt-right felszólalók a jelenlegi rendszert szidják. A magukat gyengének és elnyomottnak beállító szónokok sértésekkel támadják a hatalmon lévőket, a tisztességes viselkedést és a polgári párbeszédet, és mémek, gyerekes humor és álértelmiségi érvek segítségével akarják átvinni üzenetüket.” *The Alt-Right on Campus: What Students Need to Know. SPLC, 2017. augusztus 10., <https://www.splcenter.org/20170810/alt-right-campus-what-students-need-know>.*

²⁸⁴ Uo.

²⁸⁵ Chris Ladd, a Republikánus Párt egykori bizottsági tagja szerint „a konzervatívok nem hittérítőnek küldik Ann Coultert a Berkeley-re, hanem azért, hogy B kategóriás felvételek készülhessenek, amelyeket az adománygyűjtő rendezvényeiken öregedő alabamaiaknak mutogathatnak. Azért küldik oda, hogy erőszakra uszítson. Ha senki nem gyűjt fel semmit, akkor kudarcot vallanak.” LADD i. m. (9. lj.).

²⁸⁶ Az SPLC például a következőt tanácsolja az alt-right gyűlöletcsoportok egyetemre látogató személyiségeinek kezelésével kapcsolatban: „Amikor egy alt-right személyiség az egyetemen előadást tart, a leghatékonyabb cselekvési mód az, ha megfosztjuk attól, amit a legjobban akar – a látványosságtól. Az alt-right személyiségek tisztában vannak azzal, hogy segíti az ügyüket az eseményeiken a hatalmas, püfjölő tömegről, a heves konfrontációkról és a nyílt erőszakról készült hírfelvételek. Ez teszi lehetővé számukra, hogy az áldozat szerepét játsszák, és nagyobb platformot nyújtsanak rasszista üzenetüknek.” SPLC (283. lj.).

²⁸⁷ Az SPLC azt is kijelenti, hogy: „Azzal vádaskodnak, hogy a progresszív egyetemek lesüllyedtek az értelmetlen és megkülönböztető szabályok posványába, mivel támogatják az egyéni különbségek elfogadását és védelmét. Azt állítják, hogy ezen erőfeszítések célja az érzéseikben esetleg megbántott személyek kiengesztelése.” Uo.

9. Ha a probléma gyökere az egyetemi kultúra, vajon a jogi karokon más kultúra honosodott meg?

2016 vége felé saját felmérést végeztem mintegy 180 joghallgató körében a Gallup által ugyanabban az évben egyetemi hallgatók és felnőttek körében használt kérdőív alapján.²⁸⁸ Az eredmények szerint a joghallgatók előnyben részesítik a sértő és elfogult vélemények kinyilvánítását valamelyest korlátozó pozitív tanulmányi környezetet (54,27%) az ilyen megnyilvánulásokat megengedő, nyitott környezettel szemben (45,73%).²⁸⁹ Bár a joghallgatók határozottan ellenzik „az egyes csoportok számára felkavaró vagy sértő politikai nézetek kifejezését korlátozó szabályokat” (90,18%), szilárdan támogatják „a durva szleng, továbbá bizonyos csoportokat szándékosan sértő egyéb nyelvezet használatát az egyetem területén” (81,21%).²⁹⁰ Mindazonáltal a joghallgatók erősen egyetértenek azzal az állítással, hogy „az egyetemi légkör megakadályozza, hogy az emberek kifejezzék a megítélésük szerint mások számára esetleg sértő véleményüket” (60% erősen egyetért, 18,75% valamelyest egyetért, 13,75% valamelyest nem ért egyet, mindössze 7,5% pedig erősen nem ért egyet).²⁹¹

Az ebben a kis mintában szereplő joghallgatók tehát úgy érzik, hogy nem mindig azt mondják, amit gondolnak, s nem látják úgy, hogy amit gondolnak, azt mindig ki kellene mondaniuk, de legalábbis körültekintően kell megfogalmazniuk álláspontjukat. A joghallgatók számára a véleménynyilvánítás szabadsága nem feltétlenül fontosabb a pozitív tanulmányi környezetnél, és láthatóan tisztában vannak vele, hogy a szándékosan sértő szleng használata nem járul hozzá az egészséges tanulmányi környezet kialakításához. A megkérdezett joghallgatók különbséget tettek egyfelől a pusztán sértő vagy felkavaró fordulatok használata, másfelől pedig a szándékosan sértő szóhasználat között. Az embernek képesnek kell lennie politikailag, sőt akár faji szempontból kényes témákról beszélni, azonban e témákkal kapcsolatban nem minden megnyilvánulási forma tekinthető egyformán értékesnek vagy helyénvalónak. Talán a joghallgatók tisztában vannak azzal, hogy a faji alapú szleng nyelvezet használata nem viszi előre a beszélgetést. Az ilyen jellegű nyelvhasználat nem bír számottevő igazságtartalommal vagy értékkel, így korlátozása nem okoz jelentős veszteséget. Az ilyen kifejezések használatának engedélye-

²⁸⁸ L. Knight Foundation i. m. (244. lj.).

²⁸⁹ A feltett kérdés így szólt: „Ha választania kellene, ön szerint mi a fontosabb a jogi karokon: az, hogy egyes megnyilvánulások és bizonyos csoportok vagy személyek számára sértő és elfogult nézetek kifejezésének betiltása révén minden hallgató számára pozitív tanulmányi környezetet biztosítsanak, vagy az, hogy nyílt tanulmányi környezetet alakítsanak ki, ahol a hallgatók mindenféle megnyilvánulással és állásponttal szembesülnek, még akkor is, ha ezzel lehetővé válik bizonyos csoportok vagy személyek számára sértő és elfogult nézetek kifejezése?” Christopher J. Roederer jogászprofesszor felmérése a Florida Coastal joghallgatói körében (2017. február 9.). Megjegyzem, a felmérést csak egy alkalommal és egyetlen jogi kar hallgatóinál végezték el. Nem állítom, hogy szükségszerűen általában minden joghallgató nézetét reprezentálnák.

²⁹⁰ A feltett kérdés: „Ön szerint a jogi karoknak tudniuk kellene vagy nem kellene tudniuk elfogadni a következő megnyilvánulások és vélemények egyetemen való kifejezését korlátozó szabályokat? 1. Egyes csoportok számára sértő vagy felzaklató politikai nézetek kifejezése; 2. Egyes csoportok számára szándékosan sértő, gyalázkodó és hasonló nyelvezet használata az egyetem területén.” Uo.

²⁹¹ Uo.

zése azonban határozott sérelmet okoz az egyetemi környezetben, mert jellemzően megakasztja a párbeszédet, és ellehetetleníti az egészséges tanulmányi környezet fenntartását.²⁹²

Az országban működő egyetemeken jelenleg tapasztalható légkörrel kapcsolatos megállapítások nem teljes mértékben helytállóak a jogi karok esetében. Természetesen az egyetemek vállalkozásszerű működése, valamint az oktatói kar önkormányzati jogosítványának és a szabályozásba való beleszólásának viszonylagos hiánya hatással van egyfelől a szólásszabadság, másfelől pedig a polgári jogok védelmére szolgáló jogszabályoknak való megfelelés biztosítása közötti egyensúly kialakítására. A legtöbb jogászprofesszor azonban láthatóan nem aggódik amiatt, hogy az egyeteme helytelenül határozná meg a kívánatos egyensúlyt. Ennek az lehet az oka, hogy a jogászprofesszorok jellemzően képesek megfelelően hallatni a hangjukat, így más egyetemi tanárokhoz képest nagyobb beleszólásuk lehet a helyi szintű folyamatokba. Kétségtelen, hogy az alapképzésben érvényesülő kultúra hatással van a jogi karok kultúrájára, hiszen az alapképzés a hallgatók tanulmányainak megkerülhetetlen állomását képezi. Egyértelmű, hogy a jogi tanulmányokat kezdő hallgatók magukkal hozzák az alapképzés folyamán kialakult várakozásaikat és terheiket. A jogi karok azonban mindig is megfeleltek annak a kihívásnak, hogy a hallgatókat a jogi egyetemen irányadó kultúra és elvárások irányába tereljék.

A jogi egyetemi kultúra több szempontból is úgy alakult ki, hogy képes legyen kezelni vagy ellensúlyozni az AAUP-jelentés, valamint a Lukianoff, Haidt és hasonló szerzők által felvetett aggályokat. Bár a jogászprofesszorok bejelentésre kötelezése felvet bizonyos kérdéseket, a megfelelő képességekkel és képzettséggel rendelkező (vagy azok megszerzését vállaló) professzoroknak képesnek kellene lenniük lobbizni a bizalmasi státuszért. A jogászprofesszorok a fentiek szerint képesek (vagy képesnek kellene lenniük) felelősségteljes módon, a fontos témák és kérdések megkerülése nélkül kezelni és alkalmazni a tartalmi figyelmeztetéseket. A fontos és nehéz kérdések a jogi egyetemen tárgyalt legfontosabb területek közé tartoznak. Ennek megfelelően képesek vagyunk felelősségteljes módon alkalmazni a tartalmi figyelmeztetéseket anélkül, hogy jövendőmondásba vagy érzelmi alapú érvelésbe bonyolódnánk. Egyik legfontosabb szabályunk, hogy a tanteremben elutasítjuk a tisztán érzelmi alapú érvelést. Képesnek kell lennünk különbséget tenni (és a hallgatókat erre megtanítani) a valódi agresszió és a mikrosértések között, még mikroszinten is. Képesnek kell lennünk továbbá arra, hogy az ilyen jellegű sérelmekre arányos jogorvoslatot találjunk. Képesek vagyunk felismerni, hogy a hallgatók mikor használnak pusztán divatból bizonyos kifejezéseket (például azt, hogy „nem biztonságos” vagy „zaklatás”), és fel tudjuk fedezni a valódi tartalmat, a bizonyítékot és az alátámasztást a pusztán retorikai eszközök mögött.

²⁹² E felmérések természetesen nem foglalkoztak azzal, hogy mi lenne a megfelelő szankció az ilyen normát vagy szabályt megsértő hallgatóval szemben.

10. A bontógolyón túl: vissza a tantermi kalapácsolhoz

A jogi egyetemeken a dédelgetés vagy „büntető védelmezés” (és annak egészségtelen következményei) irányába mutató tendencia²⁹³ önmagában véve is a jogi oktatás antitetikus megközelítése – a hagyományos szókratikus módszer – által okozott sérelmekre adott (talán túlzott) válasz.²⁹⁴ Jamie R. Abrams szerint „a szókratikus módszert különböző érdekelt felek széles körben bírálták, (...) megkérdőjelezték pedagógiai hatékonyságát, (...) kritizálták a nőkre és a kisebbségekhez tartozó hallgatókra gyakorolt aránytalanul nagy marginalizáló hatását”, valamint felelőssé tették „a mai joghallgatók általános rossz közérzetéért és depressziójáért”.²⁹⁵ Egyes oktatók e kritikákra tekintettel felhagytak a hagyományos szókratikus módszer alkalmazásával.

A szókratikus módszer nem hatékony, ha a hallgatók nincsenek megfelelően felkészülve.²⁹⁶ Egyes kutatások szerint a mai hallgatók nincsenek annyira felkészülve a jogi egyetem szigorára, mint tíz évvel ezelőtti társaik.²⁹⁷ Flanagan az AAUP-jelentéssel egybehangzóan jegyzi meg, hogy a mai egyetemisták fogyasztói szemlélettel viszonyulnak az oktatáshoz.²⁹⁸ Szerinte ez tükröződik a tanulmányokra fordított idő csökkenésében és – talán nevezhetjük így – az „eltökélttség” hanyatlásában is.²⁹⁹ Flanagan azt írja: „a külső motivációval rendelkező, például az egyetemre fogyasztói szemlélettel tekintő hallgatók esetében kisebb a valószínűsége annak, hogy a gondolkodási képességeket valóban fejlesztő, kihívásokkal teli tanulási élményeket keresnek,

²⁹³ L. LUKIANOFF–HAIDT i. m. (10. lj.).

²⁹⁴ Jamie R. Abrams rámutat, hogy „a szókratikus módszer továbbra is létezik a jogi oktatásban, noha egyre több újdonság jelenik meg mellette, használata pedig fokozatosan visszaszorul”. Jamie R. ABRAMS: Reframing the Socratic Method. *64 Journal of Legal Education* (2015) 562., 563.

²⁹⁵ Uo., 566.

²⁹⁶ Ezért több professzor is ‘megmozgatja’ a diákjait, önkénteseket keres, vagy kijelöl egy csoportot vagy egy padsort.

²⁹⁷ L. FLANAGAN i. m. (232. lj.) 139–147. Megfogalmazása szerint: „A jogászprofesszorok lamentálása, hogy a mai hallgatók »már nem olyanok, mint a régiek«, bizony több, mint idős akadémikusok üres panaszkodása. A legtöbb, jogi tanulmányait kezdő hallgató kevesebbet tud a korábbi generációkhoz tartozó hallgatóknál. A hallgatók rájöttek, hogy az érdemjegyek maximalizálása, a tanulással töltött idő minimalizálása és az egyetemi oktatás hírével összefüggő aspektusaira fordított kiemelt figyelem örömtelibb és kevésbé stresszes élményt biztosít, így azonban nem készülnek fel megfelelően a fokozott igénybevétellel járó szellemi feladatok elvégzésére. A szigorú szellemi munkát és felfedezést jelentő alapképzés ma már inkább a személyes élvezetre összpontosít – mint egy négyéves vakáció.” Uo., 170–171.

²⁹⁸ Ez az 1980-as évek óta így van. Uo., 153–154. Megjegyzi továbbá, hogy „[m]a az alapképzésből kikerülő számos végzős nem rendelkezik alapvető gondolkodási és érvelési készségekkel, amelyek a jogi egyetem sikeres elvégzéséhez szükségesek. Az alapképzés éveitől a hallgatók kevés időt töltenek tanulással, viszont a korábbi generációkhoz képest jobb eredményeket várnak el lényegesen kevesebb erőfeszítés mellett. (...) E hallgatók megtanulják »kijátsszani« az oktatást, hogy kevesebb munkával jobb jegyeket kapjanak, azonban nem szerzik meg a későbbi sikerekhez szükséges gondolkodásbeli képességeket.” Uo., 135–136.

²⁹⁹ Uo., 136–137. Rámutat, hogy „[a] legújabb kutatások megállapították: az eszközöket alkalmazó motiváció, illetve az elsődleges tevékenységen kívül álló motiváció gyengíti a belső, belülről fakadó motivációt. Ha valakit instrumentális motiváció (pl. jobb jegyek iránti vágy) és belső motiváció (pl. tudásvágy) egyaránt hajt, az instrumentális aláássa, mintegy kiszorítja a belső motivációt, ezzel a motiváció, a kitartás és a teljesítmény csökkenéséhez vezet.” Uo., 154–155.

és kitartóan elmélyülnek bennük.³⁰⁰ A jogászprofesszorok körében általános vélemény, hogy a mai hallgatók jobban igénylik, hogy gondoskodjanak róluk, fogják a kezüket, és folyamatosan (lehetőleg pozitív) visszajelzést adjanak nekik.³⁰¹ Egyes hallgatók egyenesen professzoraiktól várják az ügyfeleknek szánt tájékoztató levelet vagy feljegyzést anélkül, hogy maguk készek lennének kifejleszteni azokat a képességeket, amelyek birtokában egyszer majd önállóan is megírnák. A jogi egyetemen alkalmazott szókratikus módszer – amikor a professzor folyamatosan faggatja a hallgatókat, azonban kevés magyarázatot vagy kontextust ad – nem igazán felel meg az ilyen hallgatók elvárásainak. A szókratikus módszer nyers formájában eliminálja a külső motiváló tényezőket (pl. a jó jegyek iránti vágyat, hogy aztán a hallgató gazdag ügyvéd lehessen, vagy egészséges egyensúlyt találjon a munka és a magánélet között), ezek helyét átveszi a hallgatók attól való félelme, hogy az óra folyamán mások előtt felszólítják és megszégyenítik őket.

Ha a hallgatók egészségtelen fogyasztói mentalitással és képességbeli hiányosságokkal érkeznek a jogi egyetemre, a véleménynyilvánítás szabadságánál jóval többre lesz szükség ahhoz, hogy valóban képessé váljanak a jogi munka ellátására. Flanagan szerint:

„A fogyasztói hozzáállás korlátozza a hallgatók lehetőségét arra, hogy az intellektuális és személyes gyarapodás érdekében kihívások elé állítsák magukat, megküzdjenek a bizonytalanságokkal, és vállalják a bukás kockázatát. Mivel a jogi képzés alapvető része, hogy »a szakmai véleményünk kialakítása érdekében képessé kell válnunk szembenézni a bizonytalanságokkal«, a hallgatók fogyasztói mentalitásuk miatt nem készülnek fel kellően arra, hogy megbirkózzanak a joghallgatóként előttük álló pedagógiai kihívásokkal.»³⁰²

A jogtudósok közösségének nagy körültekintéssel kell cselekednie e ponton. A büntető protekcionizmusig kilendülő bontógolyóra nem az a megfelelő válasz, ha gondatlan közömbösséggel járunk el. Mindkét szélsőség gyenge mentális egészségre utal.³⁰³ Úgy tűnik, ma nem a tanterem a legfontosabb stresszfaktor a jogi egyetemen.³⁰⁴ Érezhetünk némi nosztalgiát a régi idők iránt, amikor még ez volt a helyzet: akkoriban a hallgatók nem tettek fel kérdéseket (sem a tanteremben, sem pedig azon kívül, még a vizsgával kapcsolatban sem); a jogászprofesszorok

³⁰⁰ Uo., 155.

³⁰¹ Végül is ez a trófeageneráció, amelynek tagjait úgy nevelték, hogy már a pusztta megjelenésért is pozitív visszajelzésre számítsanak. L. James BENNET: The Trophy Generation. *The Atlantic*, 2011. július–augusztus, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2011/07/the-trophy-generation/308542>.

³⁰² FLANAGAN i. m. (232. lj.) 155.

³⁰³ L. a 247–249., 295. lj.-ekhez tartozó főszöveget.

³⁰⁴ A Survey of Student Engagement Report jogi karokra vonatkozó felmérése szerint a hallgatók 50%-a magas fokú, 46%-a közepes, 4%-a pedig alacsony fokú stresszről számolt be. Law School Survey of Student Engagement: How a Decade of Debt Changed Student Experience (2015), <http://lawprofessors.typepad.com/files/lssse-annual-report-2015.pdf>, 17. A számukra ténylegesen stresszt okozó tényezők közül a hallgatók csupán 32%-a jelölte meg stresszfactorként „a tantermi környezetet-oktatást”, 33% jelölte meg a „versenyhelyzetet”. A többi tényező közül a „tanulmányi teljesítményt” 78%-uk említette, a „tanulmányi megterhelést” 74%, a „munkahelyi kilátásokat” 62%, a „pénzügyi nehézségeket, a diákhitelt” pedig 51%. Uo.

kérdések özönével kovácsolták éles jogi fegyverré a hallgatók elméjét;³⁰⁵ elvárták tőlük, hogy még az előadás előtt önállóan elsajátítsák a joganyagot, hogy aztán az órán próbára tegyék a tudásukat és képességeiket; és általános meggyőződés volt, hogy a szókratikus módszerrel lehet a hallgatókat a legjobban felkészíteni a hierarchikus és küzdelmesen alapuló hivatás gyakorlására.³⁰⁶ Mindannyian azt szeretnénk, hogy a hallgatóink felelősséget vállaljanak a saját tanulmányaikért, keményen dolgozzanak, felkészültebbek és ellenállóbbak legyenek, és ne panaszkodjanak minden apróság miatt, ami esetleg kényelmetlen számukra.³⁰⁷ Figyelemmel azonban a kultúrára, amelyből a hallgatók érkeznek, kétségesnek tűnik, hogy a kemény szókratikus módszerhez való visszatéréssel elérhetjük e célkitűzéseket.

Az a feladatunk, hogy a gyereket ne öntsük ki a fürdővízzel, azaz anélkül ösztönözzük teljesítményre és motiváljuk a hallgatókat, hogy túlhajtanánk vagy összeroppantanánk őket. Nem lehet tudni, hogy az első szemeszter végére hány hallgató bánja meg, hogy jogi tanulmányokba kezdett, miközben külső nyomás (például a kudarctól való félelem vagy a diákhitel) hatására átküzdi magát az egyetemen.³⁰⁸ Miközben a szókratikus módszer egy része megmaradt, a tendencia a tantermi munka kibővítése,³⁰⁹ a készséggyakorlatok, a gyakorlati szimulációk, a csapatmunka és a multikulturális készségek irányába mutat.³¹⁰ Talán túlságosan messzire mentünk a tantermi tevékenység kényelmessé tételében és abban, hogy magyarázaton és összefoglaláson alapuló értékelésekkel és folyamatos visszajelzésekkel fogjuk a hallgatók kezét. Ezzel együtt nem tartom sem kívánatosnak, sem valószínűnek, hogy visszatérjünk a tizenégy rideg és kimért, faggatózással töltött héten és kiszámíthatatlan vizsgáztatáson alapuló módszerhez.

³⁰⁵ Vagy elpusztította őket a folyamat során. David Garner rámutat, hogy „pártolói szerint a szókratikus módszer egyfajta »rituális küzdelem«, »civilizált hadviselés« vagy »kiképzőtábor«, amelynek során a professzorok a válaszok elleni »baráti támadás« útján »megsemmisítik« a hallgatókat”. David D. GARNER: Socratic Misogyny? Analyzing Feminist Criticisms of Socratic Teaching in Legal Education. *Brigham Young University Law Review* (2000) 1597., 1601. (a szókratikus módszer jogi oktatásbeli használatának reformja mellett érvelve). Támogatói szerint a szókratikus módszer erősíti az analitikus és kritikus gondolkodással összefüggő képességeket is.

³⁰⁶ Duncan Kennedy szerint a jogi oktatás a hierarchia edzőterepe. L. Duncan KENNEDY: Legal Education as Training for Hierarchy. In: David KAIRYS (szerk.): *The Politics of Law*. New York, Basic Books, 1998. 54–58. Azokban az időkben vélhetően a mikroagresszió és a kényes anyagok traumatizáló kezelése sem okozott volna problémát.

³⁰⁷ A Southeastern Association of Law Schools által szervezett beszélgetés egyik résztvevője legalábbis azt szerette volna, hogy minden hallgató megnézze a *Paper Chase (Vizsgáláz)* című filmet, hogy megértsék, milyen jó soruk is van. A film John Jay Osborn *The Paper Chase* (1971) című regényén alapszik, amely egy Harvardon tanuló elsőéves joghallgató vizontagságait mutatja be. Colleen WALSH: 'The Paper Chase' at 40. *The Harvard Gazette* (2012. október 2.), <http://news.harvard.edu/gazette/story/2012/10/the-paper-chase-at-40/>.

³⁰⁸ Law School Survey of Student Engagement i. m. (304. lj.).

³⁰⁹ A fordított osztályterem (*flipped classroom*) azt jelenti, hogy a professzor rögzít egy előadást, amelyet a hallgatók az óra előtt megnézhetnek vagy meghallgathatnak, így az órai munkát problémák és elméleti kérdések megvitatásával lehet tölteni. Természetesen a jogi oktatás hagyományos modellje is fordított volt abban az értelemben, hogy a hallgatóktól azt várták el, hogy felelni tudjanak a tanár kérdéseire, nem pedig azt, hogy a sajátjaikat tegyék fel. A különbség az, hogy a hallgatóktól elvárták, hogy az óra előtt a jogesetek elolvasása és kijegyzetelése alapján elsajátítsák a joganyagot, így készülve fel az órán nekik szeghető számos lehetséges kérdésre.

³¹⁰ L. ABRAMS i. m. (294. lj.)

Nem gondolom, hogy van egyetlen egyszerű válasz ezekre a kérdésekre. Az igazság bonyolult, és szerintem különböző oktatói módszerek és megközelítések több kurzuson átívelő kombinációja szolgálja leginkább a hallgatók érdekeit. Egyes vélemények szerint a fenti oktatói módszerek mellett a szókratikus módszert úgy lehetne átalakítani, hogy (szabályok helyett) az ügyfeleket állítsa a középpontba, ami segíthetne a hallgatóknak abban, hogy kapcsolódási pontot találjanak a jogtudományhoz.³¹¹

A hallgatók számos megközelítés alapján tanulhatnak, ellenséges tanulmányi környezetben azonban biztosan nem könnyű tanulni vagy mások tanulmányait elősegíteni.³¹² A tanulmányi környezet természetesen lehet nehéz és kihívásokkal teli anélkül is, hogy ellenségesse válna. A tanulmányi környezet nem tekinthető ellenségesnek vagy valaki által szándékosan ellenségesse tett környezetnek pusztán amiatt, mert valaki akként éli meg. A nehéz témákat nem taposóaknának, hanem tanulási lehetőségnek kell tekinteni. A legtöbb jogászprofesszor rendelkezik azokkal a képességekkel, amelyek az aknák eltávolításához, a hallgatók kihívások elé állításához, a szigorhoz szükségesek, és a hallgatókat felelősségre tudják vonni anélkül, hogy közönnyel viseltetnének a tanulási folyamatot esetleg akadályozó körülmények iránt.³¹³

FORDÍTOTTA: IPSO JURE FORDÍTÓIRODA

³¹¹ Uo., 563. Abrams valamivel továbbmenve azt állítja, hogy a szókratikus módszert tovább lehetne fejleszteni, ha „három egyszerű lépésben ügyfél-, kutatás- és készségfejlesztés-központúvá alakítanák”, uo. 568. Curran professzor, a Florida Coastal kísérleti oktatási igazgatója rámutat, hogy a hallgatók mennyivel keményebben hajlandók dolgozni a jogsegélyhelyeken, amikor valódi ügyfelekkel szembesülve és érdemi munkát végezve megismerik a jog működését. Abrams szerint „ez a megközelítés tükrözi a legjobban az ügyvédi praxist, amelynek során az ügyfelek szükségletei és a jog ismerete alakítják a stratégiát és az ügy kimenetelét; egyúttal enyhíti a tanár és a diák közötti hierarchikus viszonyt azzal, hogy az ügyfelet állítja a vizsgálat középpontjába, sokféle közreműködést tesz szükségessé, és könnyebben átadható más jogi kurzusokon és gyakorlatokon.” Uo.

³¹² A sok kis problémából nagy probléma lehet, ha ellenőrzés nélkül maradnak. A kis dolgok iránti közöny miatt komoly problémává válhatnak, ami eltereli a figyelmet a tanulmányi környezetről.

³¹³ Befejezésül fel kell idézzem saját példaképemet, a hallgatói által „észszerű embernek” nevezett Charles Knapp professzort, noha kötelmi jogot tanított, nem pedig magánjogot. Az órái nem voltak könnyűek, bár nem volt kegyetlen. Mindig boldognak és őszintén kíváncsinak látszott a hallgatóktól kapott válaszok hallatán. Láthatóan fontosabb volt számára a hallgatók fejlesztése és a beszélgetés színvonalának emelése, mint mások ízekre sedése. Tanítási módszerében nem volt semmi különösebben izgalmas vagy újszerű, de szerintem és számos évfolyamtársam szerint ez a módszer kifejezetten észszerű volt.